

Naložbene potrebe Republike Slovenije za obdobje 2021-2027

SVRK, AVGUST 2019

Kazalo vsebine

PREDGOVOR IN OPREDELITEV DOKUMENTA	1
UVOD.....	1
Slovenija je razdeljena na 2 kohezijski regiji na ravni NUTS-2 in 12 statističnih regij na ravni NUTS3	2
Skladi kohezijske politike bodo morali prispevati k vključevanju podnebnih ukrepov in uresničitvi splošnega cilja, s katerim se vsaj 25% sredstev nameni podnebnim ciljem	2
1. Cilj politike 1: Pametnejša Evropa – Inovativna in pametna industrijska preobrazba	5
1.1. SC1.i) Izboljšanje raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti ter uvajanjem naprednih tehnologij	8
Predlagani ukrepi:.....	8
1.2. SC1.ii) Uživanje koristi digitalizacije za državljane, podjetja in vlade da bi državljani, podjetja in vlade izkoristili prednosti digitalizacije	9
Predlagani ukrepi:.....	11
1.3. SC1. iii) Izboljšanje rasti in konkurenčnosti MSP	12
Predlagani ukrepi:.....	13
1.4. SC1.iv) Razvoj znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo.....	14
Predlagani ukrepi:.....	15
2. Cilj politike 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa – Čist in pravičen energetski prehod, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje tveganj	16
2.1. SC2.i) Spodbujanje ukrepov za energetska učinkovitost	18
Predlogi ukrepov:.....	20
2.2. SC2.ii) Spodbujanje obnovljivih virov energije	20
Predlagani ukrepi.....	22
2.3. SC2.iii) Razvoj pametnih energetskih sistemov in omrežij ter hrambe energije na lokalni ravni.....	22
Predlagani ukrepi.....	22
2.4. SC2.iv) Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam ter preprečevanje tveganj in krepitev odpornosti na nesreče	22
Predlagani ukrepi:.....	24
2.5. SC2.v) Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri	24
Predlagani ukrepi:.....	25
2.6. SC2.vi) Spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo	25
Predlagani ukrepi:.....	26
2.7. SC.vii) Spodbujanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja.....	27

Predlagani ukrepi:.....	29
3. Cilj politike 3: Bolj povezana Evropa – Mobilnost in regionalna povezljivost informacijske in komunikacijske tehnologije	30
3.1. SC3.i) Izboljšanje digitalne povezljivosti	31
Predlagani ukrep:.....	32
3.2. SC3.ii) Razvoj trajnostnega, pametnega, varnega in intermodalnega omrežja TEN-T, ki je odporno na podnebne spremembe.....	33
Predlagani ukrepi:.....	34
3.3. SC3.iii) Razvoj trajnostne, pametne in prestopne nacionalne, regionalne in lokalne mobilnosti, ki je odporna na podnebne spremembe, vključno z boljšim dostopom do omrežja TEN-T in čezmejno mobilnostjo.....	34
Predlagani ukrepi.....	36
3.4. SC3.iv) Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti	38
Predlagani ukrepi:.....	39
4. Cilj politike 4: Bolj socialna Evropa – Izvajanje evropskega stebra socialnih pravic	40
4.1. SC4.i) Izboljšanje dostopa do zaposlitve za vse iskalce zaposlitve, zlasti mlade in dolgotrajno brezposelne, ter neaktivne osebe, spodbujanje samozaposlovanja in socialnega gospodarstva	47
Predlagani ukrepi:.....	48
4.2. SC4.ii) Posodabljanje institucij in služb trga dela za oceno in predvidevanje potreb po spretnostih ter zagotavljanje pravočasne in prilagojene pomoči in podpore pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja, prehodov in mobilnosti na trgu dela.....	48
Predlagani ukrepi.....	49
4.3. SC4.iii) Spodbujanje udeležbe na trgu dela, uravnotežene glede na spol, in boljše usklajenosti poklicnega in zasebnega življenja, vključno z dostopom do otroškega varstva in oskrbe za vzdrževane osebe.....	51
Predlagani ukrepi:.....	51
4.4. SC4. iii bis) Spodbujanje prilagajanja delavcev, podjetij in podjetnikov spremembam ter aktivnega in zdravega staranja ter zdravega in dobro prilagojenega delovnega okolja, ki obravnava zdravstvena tveganja	51
Predlagani ukrepi:.....	52
SC.ESRR.i) Izboljšanje učinkovitosti trgov dela in dostopa do kakovostne zaposlitve prek razvoja socialnih inovacij in infrastrukture.....	52
Predlagani ukrepi.....	52
4.5. SC4.iv) Povečanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja ter njihove relevantnosti za potrebe trgov dela, da se podpre pridobivanje ključnih kompetenc, vključno z digitalnimi spretnostmi.....	52
Predlagani ukrepi:.....	55
4.6. SC4.vi) Spodbujanje vseživljenjskega učenja, zlasti prožnih možnosti za izpopolnjevanje in prekvalifikacijo za vse, ob upoštevanju digitalnih spretnosti, boljše predvidevanje sprememb in zahtev po novih spretnostih na podlagi potreb trga dela, olajševanje kariernih prehodov in spodbujanje poklicne mobilnosti.....	56

Predlagani ukrepi:.....	59
SC ERDF.ii) Izboljšanje dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev na področju izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja prek razvoja infrastrukture	60
Predlagani ukrepi:.....	61
4.7. SC4.vii) Pospeševanje aktivnega vključevanja za spodbujanje enakih možnosti in aktivne udeležbe ter povečevanje zaposljivosti	62
Predlagani ukrepi:.....	63
4.8. SC.ix) Krepitev enakopravnega in pravočasnega dostopa do kakovostnih, vzdržnih in cenovno ugodnih storitev; posodabljanje sistemov socialne zaščite, vključno s spodbujanjem dostopa do socialne zaščite; izboljšanje dostopnosti, učinkovitosti in odpornosti zdravstvenih sistemov in storitev dolgotrajne oskrbe	64
Predlog ukrepov:.....	66
SC.ESRR.iv) Zagotavljanje enakega dostopa do zdravstvenega varstva z razvijanjem infrastrukture, vključno z osnovnim zdravstvenim varstvom.....	66
Predlagani ukrepi:.....	66
4.9. SC4.x) Spodbujanje socialnega vključevanja oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, vključno z najbolj ogroženimi in otroki.....	66
Predlagani ukrepi:.....	68
SC.ESRR.iii) Izboljšanje socialno-ekonomske vključenosti marginaliziranih skupnosti, migrantov in zapostavljenih skupin prek celostnih ukrepov, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami	69
Predlagani ukrepi:.....	71
4.10. SC4.xi) Odpravljanje materialne prikrajšanosti z zagotavljanjem hrane in/ali osnovne materialne pomoči najbolj ogroženim, vključno s spremljevalnimi ukrepi.	71
Predlagani ukrepi:.....	71
5. Cilj politike 5 – Evropa, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud	73
SC5.i) Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulturne dediščine in varnosti v urbanih območjih.....	73
SC5.ii) spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulturne dediščine in varnosti, vključno s podeželjem in obalnimi območji, tudi prek lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost.....	73
Priloga 1: Statistični podatki na ravni Slovenije in kohezijskih regij.....	1

PREDGOVOR IN OPREDELITEV DOKUMENTA

Pričujoči dokument je bil pripravljen kot delovno gradivo za namen prvega sestanka z Evropsko komisijo (EK), ki bo potekal 6. septembra 2019. Predlog bo na EK posredovan kot neuradni delovni dokument, in sicer 26. 8. 2019, in torej **ne predstavlja uradnega stališča RS**, zato bo v prihodnje predmet ustreznih nadgradenj in konkretizacije. Po končni dodelitvi sredstev za obdobje 2021-2027 Sloveniji bo tudi ustrezno finančno ovrednoten.

Vsebina dokumenta je pripravljena na podlagi predlogov ministrstev in vladnih služb, Združenja mestnih občin Slovenije in obeh kohezijskih regij.

Zaradi kratkih časovnih rokov (EK je časovnico posredovala 2. julija 2019) je bil opravljen prvi krog usklajevanja na ravni državne uprave in z obema kohezijskima regijama ter Združenjem mestnih občin Slovenije, Skupnostjo občin Slovenije in Zvezo občin Slovenije. Zaradi intenzivne časovnice usklajevanja z ostalimi partnerji ni bilo mogoče izvesti.

Dokument je sestavljen iz uvodnega dela, v nadaljevanju pa je, v skladu s predlogom uredb, razdeljen na posamezne cilje politik in specifične cilje. V okviru specifičnih ciljev je najprej podano izhodišče, nato pa predlogi ukrepov, ki so pripravljene na agregirani ravni. V okviru cilja politike 4 so specifični cilji sklada ESS+ dopolnjeni z relevantnimi specifičnimi cilji ESRR.

Glede na to, da dogovor o izvajanju teritorialnih pristopov še ni usklajen na ravni državne uprave, ta dimenzija v dokumentu ni naslovljena. Zato je v cilju politike 5 predstavljen le pristop uvajanja krožnih in pametnih skupnosti.

UVOD

Slovenija se tako kot druge evropske države sooča s številnimi izzivi, ki hkrati pomenijo potencialno ranljivost in prinašajo nove priložnosti. Ključni med njimi so hitro staranje prebivalstva, nižanje rodnosti, migracije, podnebne spremembe in spremembe na trgu dela, ki ga vse bolj zaznamujeta digitalizacija in nove tehnologije ter potreba po nenehnem razvijanju novih znanj in spretnosti.

Na stanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva vpliva predvsem produktivnost, ki je v Sloveniji nizka in še vedno pod povprečjem EU. Gospodarski razvoj mora biti vključujoč, pri tem pa ključno vlogo igrata tudi konkurenčnost in inovativnost. Slovenija mora pospešiti in stopnjevati naložbe v hitrejšo rast produktivnosti, še posebej v smislu prehoda v nizkoogljeno krožno gospodarstvo, ki temelji na elementih četrte industrijske revolucije.

Ob hitrem tehnološkem napredku, demografskih in podnebnih spremembah izziv predstavlja ohranjanje dostojnega življenja za vse. Slovenija spada med države z nizko dohodkovno neenakostjo in relativno nizko stopnjo tveganja revščine, učinkovitost socialnih transferjev pa je razmeroma visoka.

Ohranjanje zdravja ljudi, na katerega med drugim vplivajo način življenja, staranje prebivalstva in dohodkovni položaj posameznikov, ravno tako predstavlja pomemben družbeni izziv. Slovenija na področju zdravja v večini primerov sodi v povprečje držav članic EU. Za zdravje in blaginjo ljudi so med drugim ključni ohranjeno naravno okolje, k boljši kakovosti življenja v starajoči se družbi pa lahko prispeva tudi nadzorovano uvajanje digitalnih tehnologij ter prilagajanje in blaženje posledic podnebnih sprememb.

Eden izmed ključnih dejavnikov za izboljšanje produktivnosti gospodarstva v Sloveniji je učinkovitejša raba virov in energije, saj Slovenija na področju snovne, energetske in emisijske produktivnosti zaostaja za povprečjem EU. Slovensko gospodarstvo je tudi odvisno od uvoza surovin, kar v kombinaciji s sorazmerno nizko snovno/energetsko produktivnostjo povečuje ranljivost slovenskih podjetij za morebitno nihanje cen surovin in/ali motnje njihove dobave. Ohranjeni naravni viri so eden od pomembnih elementov za zagotavljanje kakovostnega življenja in ohranjanje zdravja prebivalcev Slovenije, hkrati pa, ob predpostavki, da se bo z njimi trajnostno upravljalo, dolgoročno zagotavljajo tudi vire, ki lahko prispevajo k ekonomskemu razvoju.

Ključni dejavnik razvoja, družbene blaginje in upravljanja je zaupanje, tako medosebno zaupanje kot zaupanje v institucije. Pri tem pomembno vlogo predstavlja učinkovito upravljanje javnih institucij ter zagotavljanje dostopnih in kakovostnih javnih storitev. V Sloveniji zaupanje v institucije na vseh ravneh ostaja nizko in je nižje od povprečja EU. Na zaupanje državljanov v javne institucije in vlado vpliva tudi pravosodni sistem, ki mora zagotavljati kakovosten in učinkovit pravni okvir.

Slovenija se ponaša z bogato kulturno dediščino, ki predstavlja pomemben dejavnik naše prepoznavnosti v svetu ter družbenega in gospodarskega napredka.

Slovenija je razdeljena na 2 kohezijski regiji na ravni NUTS-2 in na 12 statističnih regij na ravni NUTS-3

Za lažje spremljanje uspešnosti razvoja in izvajanja evropske kohezijske politike sta bili na podlagi Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja in sklepa Vlade RS (83. redna seja Vlade RS, 54910-3/2005/12, 7. 11. 2005) ustanovljeni kohezijski regiji Vzhodna in Zahodna Slovenija. Zanju je Vlada RS pri Evropski komisiji vložila predlog za notifikacijo kot statističnih teritorialnih enot NUTS-2. Vzhodna Slovenija vključuje osem razvojnih regij (teritorialne enote NUTS-3): Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Spodnjeposavska, Zasavska, Jugovzhodna Slovenija in Primorsko-notranjska. Zahodna Slovenija vključuje štiri razvojne regije: Osrednjeslovenska, Gorenjska, Goriška in Obalno-kraška.

Izguba delovnih mest v subregionalnih središčih zaradi prestrukturiranja gospodarstva in vedno večja privlačnost glavnega mesta zaradi selitve bolje plačanih delovnih mest ter krepitve razvojnih inštitucij je povzročila povečan pritisk na neustrezno razvito medregionalno prometno infrastrukturo in povečevanje razvojnih razlik. Problemi so še posebej izraziti v strukturno zaostalih in ekonomsko-razvojno šibkih območjih s pretežno agrarno usmeritvijo, v območjih z demografskimi problemi, z nizkim dohodkom na prebivalca, v ekonomsko in socialno nestabilnih območjih. Zbrani statistični podatki tako izkazujejo različno izražanje državno prepoznanih izzivov tako na ravni obeh kohezijskih, kot tudi v vsaki od 12 razvojnih regij¹ Med drugim je na ravni vrednosti bruto družbenega proizvoda, kot ključnega kazalnika gospodarske razvitosti, poleg velike razlike med Vzhodom in Zahodom razvidno celo večanje razkoraka v zadnjih letih. Preostali kazalniki, prikazani v Prilogi 1, tovrstne trende samo še podkrepijo.

Skladi kohezijske politike bodo morali prispevati k vključevanju podnebnih ukrepov in k uresničitvi splošnega cilja, s katerim se vsaj 25 % sredstev nameni podnebnim ciljem

Sredstva Skladov bodo za Slovenijo ključnega pomena pri doseganju ciljev, h katerim se je država zavezala v svoji dolgoročni viziji »Čist planet za vse«² in ki jih izpostavlja poročilo o globalnem segrevanju in omejevanju segrevanja na svetovni ravni na 1.5°C, ki ga je oktobra 2018 objavil Mednarodni forum za podnebne spremembe (IPCC).³

Slovenija je sicer na poti, da cilje do leta 2020 doseže, čeprav prve ocene za leto 2018 kažejo na ponoven porast emisij, kar pomeni, da trenutno izpolnjevanje ciljev še ne pomeni dolgoročnega obvladovanja emisij.⁴ Trenutni trend ravno tako ne zagotavlja doseganja ciljev Strategije razvoja Slovenije 2030 na tem področju, še manj pa doseganja ambicioznejših ciljev. V Sloveniji bomo morali okrepiti izvajanje ukrepov v vseh sektorjih, pri čemer ključni izziv predstavlja sektor prometa.

¹ Več informacij v Prilogi 1: Statistični podatki na ravni Slovenije in kohezijskih regij.

² <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/SL/COM-2018-773-F2-SL-MAIN-PART-1.PDF>

³ https://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf

⁴ Podnebno ogledalo 2019

Kakovostno okolje in ohranjena narava sta vrednoti slovenske družbe in ključni element prepoznavnosti Slovenije. Zato je za Slovenijo pomembno, da se evropska kohezijska politika izvaja ob zavedanju pomena ohranjanja kakovostnega okolja in narave ter prepoznavanju zaskrbljujoče ogrožene zmogljivosti okolja. Zelena Slovenija, bogata z gozdovi, naravo, biotsko raznovrstnostjo in čisto vodo, nam ni dana za večno. Tudi izvajanje evropske kohezijske politike mora slediti cilju, da se vse to bogastvo ohranja zaradi zagotavljanja kakovostnega življenja sedanje in prihodnjih generacij.

Na razvoj Slovenije bodo nedvomno vplivali tudi globalni izzivi, kot so gospodarska konkurenčnost Evrope, podnebni izzivi in ohranjanje biotske raznovrstnosti. Zato bo Slovenija izmed naložbenih potreb v okviru izvajanja evropske kohezijske politike izbrala naložbene prioritete, ki bodo najučinkoviteje naslavljale načela kohezijske politike, torej krepitev ekonomske, socialne in teritorialne kohezije, kar bo nedvomno prispevalo k zmanjšanju neskladja med stopnjami razvitosti regij in k skladnejšemu regionalnemu razvoju Slovenije.

Zaradi tega je nujno da:

- naložbene prioritete naslovijo prepoznane okoljske izzive, kot so ohranjanje biotske raznovrstnosti, kakovost zraka, tal in voda, blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje ter zmanjševanje drugih okoljskih tveganj;
- se pri izbiri naložbenih prioritet, predvsem v tistih (pod)sistemih oziroma sektorjih, ki imajo odločilen vpliv na okolje (gospodarstvo, kmetijstvo, promet, energetika in stanovanjski), zagotovi, da bodo podprti ukrepi prispevali k prehodu Slovenije v nizkoogljično krožno gospodarstvo in upoštevali naravne zmogljivosti planeta;
- so v funkciji zagotavljanja okoljevarstvenih ciljev naložbene prioritete namenjene tudi iskanju sinergij z nosilci trajnostnega razvoja z namenom ohranjanja naravne in kulturne dediščine;
- se naložbene prioritete vseh prihodnjih ciljnih kohezijskih politik »ozeleni«, da bodo prispevale k trajnostnemu razvoju Slovenije;
- se na področju politike in upravljanja s prostorom okrepi sodelovanje za doseganje sinergij med različnimi interesi v prostoru ter upošteva prostorske vidike v razvojnih politikah države in lokalnih skupnosti, za doseganje smotrne rabe prostora kot omejene dobrine (*zero land take policy*);
- izbrane naložbene prioritete upoštevajo tudi pretekle izkušnje, uspešnost in kakovost izvedenih vsebin in ukrepov, ki temeljijo na opravljenih evalvacijah.

Pri izbiri naložbenih prioritet in njihovem finančnem vrednotenju se bo, kjer je to ustrezno, prednostno upošteval njihov prispevek k:

- varstvu okolja;
- ohranjanju biotske raznovrstnosti ter naravne in kulturne dediščine;
- blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje;
- upoštevanju načel krožnega gospodarstva in učinkovite rabe virov.

Zato je treba zagotoviti ustrezen okvir za izvajanje z uporabo načel zelenega javnega naročanja ter zagotoviti usposobljene strokovnjake za pripravo projektov in presojo njihove skladnosti z zgornjimi cilji.

Za naslavljanje opredeljenih naložbenih potreb se bodo uporabljala tako povratna kot nepovratna sredstva, posredne in neposredne spodbude ter različni instrumenti izvajanja, npr. SIB (Social Impact Bonds), energetska pogodbeništv ipd.

1. Cilj politike 1: Pametnejša Evropa – Inovativna in pametna industrijska preobrazba

Skupno oceno trendov v zadnjem obdobju povzema Evropski inovacijski indeks, ki kaže, da se je Slovenija v obdobju 2012-2017 gibala blizu evropskega povprečja in v skupini močnih inovatorov, ni pa več napredovala, medtem ko je v letu 2018 zabeležila znaten padec indeksa in bila uvrščena v skupino zmernih inovatorov, kar je zagotovo pomemben signal za nujno spremembo odnosa do raziskav, razvoja in inovacij v Sloveniji. Inovacijski sistem Slovenije je relativno močan na področju okvirnih dejavnikov, ki vplivajo na inoviranje podjetij, šibak pa še posebej na področju naložb v raziskovalno, razvojno in inovacijsko aktivnost ter njihovih učinkov.

Izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) po letu 2013 padajo, javni sektor pa je v letu 2017 nominalno prekinil negativni trend pri naložbah v RRD. V obdobju 2013–2017 so se izdatki za RRD zmanjšali za okoli 130 milijonov evrov. Glavni vzrok teh gibanj izvira iz znatnega padanja izdatkov javnega sektorja od leta 2011, z izjemo leta 2017. Delež izdatkov za RRD glede na bruto domači proizvod (BDP) v Sloveniji od leta 2016 zaostaja za povprečjem EU. V poslovnem sektorju, ki sicer največ vlaga v RRD, se izdatki za RRD zmanjšujejo od leta 2014, najbolj v letu 2017 (za 56 milijonov evrov). Šibkost Slovenije na področju vlaganj v RRD se kaže tudi v zmanjševanju obsega teh sredstev na prebivalca⁵ (od 544 evrov leta 2012 na 441 evrov leta 2017) v primerjavi z njihovim naraščanjem v skoraj vseh članicah EU, ki so v letu 2017 v povprečju EU znašala 522 evrov. Posebej kritična so vlaganja v raziskave in razvoj na področju informacijsko komunikacijskih tehnologij (IKT), ki so med vsemi panogami na zadnjem mestu.⁶ Nizka sredstva predstavljajo oviro za dostop do najsodobnejše opreme za raziskovalce v Sloveniji, saj je cena na mednarodnih trgih za vse enaka, kar še posebej otežuje testiranje prebojnih znanstveno-raziskovalnih dosežkov.

Pomanjkanje javnih sredstev za raziskave, razvoj in inovacije se kaže tudi na področju vlaganj v raziskovalne infrastrukture (RI), ki so gibalno inovacij in temelj za raziskovalno delo, hkrati pa so predvsem srednje in velike infrastrukture, vključno s hrbtničnim omrežjem, ključne za njegovo odličnost ter za izvajanje najzahtevnejših raziskav, tudi, ali pa še posebej tistih, v interesu gospodarstva. Področje RI je hkrati tisto, kjer se najtesneje prepletajo raziskave v javnem sektorju in podjetjih. Investicije v ključno raziskovalno infrastrukturo (objekte, ki so predpogoj za raziskovalno-dejavnost), ki na enem mestu zagotavljajo koncentracijo vrhunskih znanstvenih, tehnoloških, razvojnih, industrijskih in izobraževalnih potencialov in so predpogoj za izboljšanje raziskovalnih zmogljivosti, so nujno potrebne.

V obdobju 2008–2016 se je število raziskovalcev v poslovnem sektorju sicer znatno povečalo, v javnem pa znižalo. Ob tem je bila rast skupnega števila raziskovalcev v Sloveniji počasnejša kot v povprečju EU. Z vidika povečevanja konkurenčnosti je pozitivno, da je delež raziskovalcev poslovnega sektorja v skupnem številu raziskovalcev relativno visok (2016: 55,3 %) in od leta 2011 presega povprečje EU. Število raziskovalcev se je v letu 2017 nadalje povečalo, znatno predvsem v poslovnem sektorju, kar pa je posledica metodoloških

⁵ Izraženih v SKM v stalnih cenah 2005.

⁶ UMAR – Poročilo o razvoju 2018, 2019

sprememb.⁷ V javnem sektorju pa se predvsem zaradi nižjih vlaganj tega sektorja v RRD število raziskovalcev vrsto let zmanjšuje, še posebej v državnem sektorju, kamor sodijo tudi javne raziskovalne organizacije.⁸ Odhod mladih raziskovalcev v tujino zaradi boljših razmer za delo in napredovanje ter višjih plač še dodatno zmanjšuje zmogljivosti za bazične raziskave na prebojnih področjih in za prenos znanja v poslovni sektor, ki je podlaga za aplikativne raziskave ter z njimi povezane inovacije.

Prednosti, ki jih je v preteklosti imela Slovenija na področju človeških virov v RRD se kažejo kot slabosti in nevarnosti, na katere opozarjajo številni kvantitativni kazalniki in zunanje evalvacije, ki so tudi posledica zaostajanja (predvsem javnih) naložb na tem področju. Kljub temu je Slovenija na področju človeških virov v raziskovalni in razvojni dejavnosti še ostaja nad povprečjem Evropske unije. Število raziskovalcev in zlasti raziskovalk se je zmanjšalo v vseh sektorjih delovanja, povečala pa se je njihova starostna struktura. Razporeditev raziskovalk in raziskovalcev med državnim in visokošolskim sektorjem oziroma med univerzami in raziskovalnimi inštituti odstopa od povprečja EU. Število novih doktorjev znanosti se je povečalo, največ med državami članicami EU, vendar je njihov delež nezaposljivosti velik in strukturno neusklajen s potrebami slovenske družbe in gospodarstva.⁹ Privlačnost Slovenije za tuje raziskovalke in raziskovalce, zlasti za doktorske študente, je majhna in pomeni veliko oviro internacionalizaciji znanosti doma in njenemu vključevanju v evropske znanstvene procese. V letu 2016 je bilo med vsemi raziskovalci tri odstotke tujih državljanov, kar je največ po letu 2011. Konkurenčno prednost predstavljajo tudi kulturne in kreativne industrije, ki se v Sloveniji razvijajo hitreje kot drugi deli nacionalne ekonomije.

Tehnološka sestava blagovnega izvoza se je precej približala povprečni v EU, delež na znanju temelječih storitev pa se povečuje prepočasi in je v mednarodnem merilu nizek. Gre za proizvode in storitve, ki temeljijo na večji uporabi raziskovalnega dela, novih tehnologij in znanja, zato z njimi gospodarstvo praviloma ustvarja višjo dodano vrednost. Delež visokotehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu Slovenije je bil v letu 2017 sicer višji od povprečja EU (tj. za 1,3 odstotne točke), vendar se v zadnjih letih ni bistveno povečal - leta 2010 je znašal 18,5, % (na ravni povprečja EU), leta 2017 pa 19,8 %. Na znanju temelječe storitve povečujejo izvozno usmerjenost, vendar njihov delež v skupnem izvozu storitev ostaja med najnižjimi v EU. Leta 2010 so na znanju temelječe storitve k celotnemu izvozu storitev prispevale 20,9 %, leta 2017 pa za 4,3 odstotne točke več. To povečanje pa ni zadoščalo za zmanjšanje visokega zaostanka za povprečjem EU, ki se je ves čas ohranjal na ravni nad 12 odstotnih točk.

Inovacijska aktivnost podjetij, ki predstavlja enega izmed ključnih dolgoročnih dejavnikov rasti dodane vrednosti na zaposlenega, se je v Sloveniji obdobju 2010–2016 zmanjšala za 6,7 odstotnih točk - tj. iz 46,5 % v obdobju 2010-2012 na 45,8 % v obdobju 2012-2014 in na 39,8 % v obdobju 2014-2016. Tako je Slovenija v obdobju 2010-2016 še povečala zaostanek za povprečjem EU; le-ta je v obdobju 2010-2012 znašal 2,4 odstotni točki, v obdobju 2012-2014 3,3 odstotne točke, v obdobju 2014-2016 pa kar 10,8 odstotnih točk. V Sloveniji se je

⁷ Zaradi preloma v časovni vrsti za leto 2017 ne primerjamo deležev raziskovalcev po sektorjih in gibanj v številu raziskovalcev s prejšnjimi leti in z drugimi članicami EU, saj ni znano, kje so bile podobne metodološke spremembe že izvedene.

⁸ V državnem sektorju se je število raziskovalcev v obdobju 2008–2016 zmanjšalo za okoli 490 raziskovalcev.

⁹ JRC Science for Policy Report, RIO Country Report 2017: Slovenija, Research and Innovation Observatory country report series, Maja Bučar, Andreja Jaklič and Elena Gonzales Verdesoto, 2018

znižal delež inovacijske aktivnosti podjetij v vseh velikostnih skupinah podjetij, pri čemer pa delež inovacijsko aktivnih velikih podjetij trenutno še vedno presega povprečje EU. Padec inovacijske aktivnosti od leta 2010 je bil v Sloveniji največji pri malih in srednje velikih podjetjih. V zadnjem obdobju se je znatno znižal delež inovacijsko aktivnih srednje velikih podjetij, kar predstavlja opazno razliko glede na prejšnja obdobja, ko je njihov delež presegal evropsko povprečje. Problem ostaja nizka intenzivnost inovacijske aktivnosti v malih podjetjih in poglobljanje razkoraka do evropskega povprečja. Nizka inovacijska aktivnost malih podjetij je povezana tako z njihovo osredotočenostjo na zmanjševanje stroškov in rutinske izboljšave v procesih kot tudi s pomanjkanjem človeških in finančnih virov za implementacijo inovacij in povečanje konkurenčnosti. V obdobju 2014–2016 je polovica inovacijsko aktivnih podjetij hkrati uvajala tehnološke in netehnološke inovacije, kar je omogočilo večjo učinkovitost pri prodaji inovativnih produktov in storitev. Podjetja predelovalnih dejavnosti so tradicionalno bolj inovacijsko aktivna od storitvenih, pri obeh skupinah pa se je zaostanek za povprečjem EU in inovacijsko najuspešnejšimi državami v celotnem obdobju 2010–2016 povečal. Krepitev inovacijske aktivnosti v storitvenih dejavnostih (npr. IKT storitve ali svetovalne storitve) je še posebej pomembna zaradi njihovega potencialnega vpliva na krepitev inovacijske sposobnosti v ostalih dejavnostih in s tem na konkurenčnost celotnega gospodarstva.

Slovenija je sicer v zadnjem obdobju, predvsem po letu 2016, uvedla vrsto ukrepov in instrumentov za izboljšanje učinkovitosti inovacijskega ekosistema in hitrejši odziv na spremembe v okolju, predvsem na osnovi uresničevanja Strategije pametne specializacije Slovenije (S4). Ta je prispevala k znatnemu kvalitativnemu napredku v delovanju inovacijskega ekosistema, in sicer še posebej na osnovi (Informacija o izvajanju Slovenske strategije pametne specializacije za obdobje 2016-2018):

1. Opredelitve nacionalnih strateških razvojnih prioritet
2. Bolj ciljanega, celovitega in prilagojenega svežnja ukrepov
3. Uvedbe novega razvojnega modela sodelovanja med institucijami znanja, gospodarstvom, državo in drugimi deležniki
4. Intenzivnejše mednarodne integracije še posebej na ravni mednarodnih razvojno-inovacijskih mrež, platform in konzorcijev.

Krepitev sodelovanja med raziskovalnim in poslovnim sektorjem ter povečanje deleža inovacijsko aktivnih podjetij obravnavajo že uveljavljeni instrumenti, pri čemer poleg raziskovalno razvojnega sodelovanja na projektih poteka strateško sodelovanje v okviru Strateških razvojno-inovacijskih partnerstev (SRIP-i). Konkretno razvojno-inovacijske aktivnosti med partnerji SRIP-ov so se začele v drugi polovici 2017; le-te po predhodni oceni neodvisnega vrednotenja vsaj na nekaterih področjih že dajejo oprijemljive, še posebej kvalitativne rezultate v smislu skupnega sodelovanja in naložb.

Ne glede na izdaten obseg javnih dodeljenih (ne pa še izplačanih) podpor, vezanih na S4, ki so do konca leta 2018 znašale 983 milijonov evrov (od tega 555 milijonov evrov neposredno povezanih z S4) je bilo to vendarle premalo za doseganje ciljev, ki so bili opredeljeni v Raziskovalno-inovacijski strategiji RS (RISS). Še več, delež državnih proračunskih sredstev za raziskave in razvoj v BDP (vključno z evropskimi sredstvi) je dosegel najnižjo točko v zadnjih 15 letih, kar ne zagotavlja predvidljive in stalne podpore, ki je za uspešnost raziskovalno-razvojne dejavnosti nujna. Posebej zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da so evropska sredstva za ta namen skoraj v celoti že dodeljena, zato bo treba za zagotovitev

ustreznih sredstev v novi finančni perspektivi rešitve poiskati tudi v okviru integralnega proračuna.

Prav tako je treba še dodatno krepiti horizontalno povezovanje ukrepov na področju raziskav in inovacij ter njihovo povezovanje z inštrumenti financiranja EU in stopnjevati dejavnosti za razvoj Evropskega raziskovalnega prostora tudi preko transnacionalnih ukrepov s ciljem vzpostavljanja okolja za boljše vključevanje slovenskih deležnikov v raznovrstne iniciative EU na področju raziskovalno-inovacijskega ekosistema.

Za krepitev družbe znanja ter dvig inovativnosti in ustvarjalnosti je pomembno tudi pospeševanje uporabe in povezovanje novega znanja, umetniških dosežkov, kulturnih in kreativnih industrij ter najnaprednejših tehnologij.

1.1. SC1.i) Izboljšanje raziskovalnih in inovacijskih zmogljivosti ter uvajanje naprednih tehnologij

Po vrednosti Evropskega inovacijskega indeksa (EII) je Slovenija, kot že omenjeno, v letu 2018 zabeležila znaten padec in bila uvrščena v skupino zmernih inovatorov. Inovacijski sistem Slovenije je v primerjavi s povprečjem EU najmočnejši na področju človeških virov, naložb podjetij v RRD in sodelovanja med inovacijskimi deležniki, relativno najšibkejši pa pri javnih naložbah v RRD, učinkih inovacijske aktivnosti in inovacijsko aktivnih podjetij. Čeprav je Slovenija v letu 2017 pri kazalniku, ki se nanaša na sodelovanje med inovacijskimi akterji, ohranila pozicijo nad povprečjem EU, v zadnjih letih beleži upad sodelovanja med inovacijskimi akterji (za 33 odstotnih točk).

Na osnovi navedenega je moč zaključiti, da je Slovenija z nadgradnjo predvsem inovacijskega ekosistema sicer uspela precej izboljšati (okvirne) pogoje, ki bodo, v primeru povečanih vlaganj, tudi neposredno prispevali k povečanju učinkov in posledično uspešnosti Slovenije na mednarodnih lestvicah konkurenčnosti in inovativnosti, kar je v luči globalnih izzivov, predvsem četrte industrijske revolucije in velike dinamike v konkurenčnih regijah in državah, nujno. Brez povečanih vlaganj ni mogoče pričakovati doseganja zastavljenih ciljev ne na področju inovacij, ne na področju rasti produktivnosti in zaposlovanja, pa tudi ne ciljev trajnostnega razvoja in vključujoče družbe ter blaginje.

Predlagani ukrepi:

- Krepitev kapacitet za raziskave, še posebej v povezavi z nacionalnimi strateškimi razvojnimi prioritetami: raziskovalna infrastruktura, ki vključuje tako objekte kot opremo, vključno s hrbteničnim omrežjem za raziskovalno infrastrukturo.
- Vzpostavitev sistema podpor za prenos znanja in dodatne spodbude za aplikativne projekte.
- Krepitev sodelovanja med raziskovalnimi organizacijami, gospodarstvom in upravo v zgodnjih fazah TRL (3-6)
- Spodbujanje raziskav razvoja in inovacij (TRL 6-9) na prednostnih področjih uporabe S4.
- Krepitev kapacitet podjetij, države in občin za izvajanje eksperimentalnega razvoja (demo projekti) in podpora nosilnim nacionalnim prebojnim projektom.

- Krepitev sinergij med različnimi viri financiranja za krepitev evropskega raziskovalno-inovacijskega okvira.
- Spodbujanje prebojnih idej ter krepitev sodelovanja med gospodarstvom, raziskovalnimi organizacijami in subjekti, ki delujejo na področju ustvarjalnosti.
- Krepitev razvojne internacionalizacije s spodbujanjem sodelovanja podjetij in raziskovalno-razvojnih institucij na skupnih raziskovalno-razvojno-inovacijskih projektih na mednarodni ravni.
- Krepitev mreženja, povezovanja in sodelovanja med gospodarstvom, izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami, občinami, javno upravo, civilno družbo in drugimi deležniki na prednostnih področjih pametne specializacije (SRIP-i, ...).
- Spodbujanje uporabe javne raziskovalne infrastrukture za podjetja pod ugodnimi pogoji.
- Opolnomočenje sistemskih izvajalcev nalog na področju podjetniškega, inovativnega, finančnega in raziskovalnega okolja (sodelovanje v mednarodnem prostoru).

1.2. SC1.ii) Uživanje koristi digitalizacije za državljane, podjetja in vlade da bi državljani, podjetja in vlade izkoristili prednosti digitalizacije

Slovenija na posameznih področjih zmanjšuje zaostanek za povprečjem EU pri digitalizaciji, napredek je opazen zlasti po letu 2016. Po indeksu digitalnega gospodarstva in družbe (DESI), ki vključuje pet področij, se je v letu 2018 uvrstila na 15. mesto med članicami EU,¹⁰ v letu 2019 pa že zdrsnila za eno mesto.¹¹ Najbolj je napredovala pri integraciji digitalne ekonomije v podjetja, izboljšanje pa je zabeleženo tudi pri digitalizaciji javnih storitev, vendar pa Slovenija zaostaja za razvitimi državami EU pri izkoriščanju potenciala javnih e-storitev in digitalizaciji javne uprave. Izboljšanje na področju digitalizacije podjetij je v določeni meri posledica uvedbe obvezne uporabe e-računov pri poslovanju s proračunskimi uporabniki, kar kaže, da bi lahko država s premišljenimi ukrepi pomembno pospešila digitalizacijo tudi na drugih področjih. Med področji indeksa DESI, kjer Slovenija nazaduje, sta uporaba interneta in povezljivost. Predvsem je kritična uporaba interneta v poslovne namene in za ustvarjanje dodane vrednosti. Za spodbujanje digitalne preobrazbe slovenskega gospodarstva je treba izboljšati ozaveščenost o pomenu digitalizacije za MSP in tradicionalne industrijske panoge, da se izboljša dostop do financiranja in odpravi pomanjkanje delovne sile z digitalnimi spretnostmi. Slabše izhodišče za digitalizacijo predstavlja tudi zmanjševanje naložb v IKT, ki so v letu 2017 z 1,9 % BDP zaostajale za predkrizno ravnjo. Zaradi hitrega tehnološkega napredka je treba okrepiti vlaganja v IKT,¹² kjer zaostajamo, z izjemo nekaterih področij (npr. robotika).

Število diplomantov na področju IKT po letu 2012 upada predvsem zaradi zmanjševanja generacij, vpisanih v terciarno izobraževanje, njihov delež v skupnem številu diplomantov pa je malo nad povprečjem EU. Ob pričakovanem povečevanju potreb po IKT kadrih¹³ je nujno, da javni in zasebni sektor s štipendiranjem spodbudita vpis v IKT izobraževanje na programe sekundarnega in terciarnega izobraževanja, z ustrežno komunikacijo in promocijo

¹⁰ Podatki za indeks se v glavnem nanašajo na leto 2017. ⁴² eGovernment Benchmark 2018 (EK), 2018.

¹¹ DESI indeks

¹² Country Report Slovenia (Evropska komisija), 2019.

¹³ Pilotna študija v sedmih članicah EU15, ki je v realnem času na spletu spremljala objavljena prosta delovna mesta na področju IKT, kaže, da se je od julija 2016 do konca maja 2018 njihovo število povečalo za 170 % (Digital Single Market, 2018).

pa bi se vplivalo na povečanje privlačnosti teh poklicev za ženske. Na strani krepitve povpraševanja prebivalcev po digitalnih storitvah je prostor za razširitev nabora, poenostavitev postopkov in usposabljanje, ki bi zlasti starejši in manj izobraženi populaciji omogočilo uporabo digitalnih storitev ter prispevalo k zmanjšanju digitalne vrzeli. Razvoj tehnoloških zmogljivosti in znanja na področjih, kot so analiza velikih baz podatkov, umetna inteligenca in strojno učenje, je ob istočasni krepitvi digitalne pismenosti prebivalcev ključni spodbujevalec digitalizacije poslovnega in javnega sektorja, ki bo opredeljeval napredek Slovenije tudi pri inovacijski aktivnosti in konkurenčnosti.

Slovenija še naprej izvaja cilje in načela iz akcijskega načrta EU za e-upravo. Uporaba digitalnih javnih storitev v Sloveniji še vedno ni optimalna, zlasti če jo primerjamo s širokim spektrom spletnih storitev, ki so na voljo. V primerjavi z drugimi sektorji uporaba storitev e-uprave občutno zaostaja. Nacionalna statistična raziskava iz leta 2017 je pokazala, da 90 % ljudi, ki imajo potrdilo o elektronskem podpisu, tega uporablja za e-bančništvo, 60 % za e-davke in le 20 % za storitve e-uprave. Pri spodbujanju uporabe storitev e-uprave za državljane in podjetja je treba pri razvoju novih e-storitev postaviti uporabnike v središče. Njihove izkušnje pri uporabi le-teh pa morajo postati eno od glavnih vodil tudi pri stalnem izboljševanju postopkov elektronske identifikacije in elektronskega podpisa z oblikovanjem osrednjih elementov, ki zagotavljajo enake uporabniške izkušnje pri vseh storitvah e-uprave, ki so povezane z osrednjimi platformami in gradniki. Boljša interoperabilnost med vsemi udeleženi javnimi akterji in oblikovanje enotnega identifikatorja bosta pripomogla k povečanju stopnje uporabe digitalnih javnih storitev.¹⁴

Ocenimo lahko, da v slovenskem športu obstaja velik razkorak med informacijskimi potrebami in možnostmi, ki jih ponuja informacijsko-komunikacijska tehnologija ter dejansko opremljenostjo in načinom dela. Sedanji postopki sporočanja in hranjenja podatkov lahko ogrožajo zaupnost podatkov ter predstavljajo poslovno tveganje. Tehnološke in vsebinske elektronske povezave za izmenjavo podatkov med udeleženci v športu so prej izjema kot vsakdanja praksa, zato si podatke izmenjujejo pretežno v papirni obliki. Obstajajo posamezne aplikacije, ki temeljijo le na lastnih podatkih in si jih med seboj ne izmenjujejo. Podatki so podvojeni, netočni, pomanjkljivi ali pa jih je premalo, da bi predstavljali kakovostno podlago za podporo odločanju. Poleg tega ni na voljo orodje za podporo odločanju, zato je priprava podatkov za podporo odločanju zelo težavna.

Poleg spodbujanja digitalizacije in digitalne transformacije v podjetniškem sektorju (B2B) morajo podjetja preiti tudi v razvoj digitalnih rešitev in storitev za družbo (B2C), ki se prav tako mora digitalizirati oziroma stopiti na pot digitalne transformacije. To je edina pot do pametnih mest in skupnosti. Do vzpostavitve enotnega digitalnega trga morajo biti slovenska podjetja pripravljena na soočenje z globalno konkurenco. Vključiti je treba tudi spodbude za vpeljavo novih poslovnih procesov, temelječih na digitalnih storitvah, tudi na drugih področjih družbenega življenja, kot sta šport in kultura.

Indeks DESI na področju eZdravja za Slovenijo sicer kaže strmo rast, kar pa gre pripisati vlaganju v infrastrukturo eZdravja, razvoju storitev v obdobju 2008-2015 in povečevanju obsega storitev, razvitih v tem obdobju. Obseg razpoložljivih sredstev za razvoj novih rešitev na področju eZdravja (predvsem vlaganja v razvoj novih tehnoloških rešitev, povečevanje storitev, ki jih lahko opravimo digitalno) pomeni, da Slovenija na tem področju ne bo uspela slediti razvoju področja. Potrebna so vlaganja v državno IT infrastrukturo za digitalne storitve

---

¹⁴ DESI indeks

javnega sektorja, ki bi v prihodnje pokrila tudi potrebe razvoja storitev e-uprave v najširšem smislu (eZdravje, ePravosodje, eŠolstvo)

Delež stroškov za informatiko glede na celotne prihodke je v Sloveniji 1 %, medtem ko se mednarodno povprečje giblje pri 3,9 %¹⁵, kar kaže, da država namenja občutno manjši odstotek sredstev za informacijsko tehnologijo. Ocenjuje se, da bi s 3 % vlaganjem v IT zdravstveni sistem deloval optimalno in sledil trendom v tujini. V letu 2018 je bilo v vseh bolnišnicah v Sloveniji zaposlenih 21.334 oseb,¹⁶ od tega 85 informatikov, kar predstavlja 0,4 % vseh zaposlenih, medtem ko mednarodno povprečje za sektor zdravstva znaša 2,8 %¹⁷, kar pomeni, da Slovenija zelo odstopa pri strokovnem kadru. Za dvig učinkovitosti je treba povečati število informatikov v zdravstvu in spremeniti strukturo zaposlenih.

Razvojni cilj Slovenije za leto 2030 na področju pravosodja je uvrstitev v prvo polovico držav EU glede na kazalnik Indeks vladavine prava - po podatkih za 21 držav EU (leto 2018) se Slovenija trenutno nahaja na 14. mestu - in znižanje števila dni predvidenega časa za reševanja civilnih pravnih in gospodarskih zadev na 200 dni - po zadnjih podatkih iz leta 2016 je število dni 280, kar kliče k uvajanju digitalizacije tudi v pravosodnem sistemu.

V Sloveniji je na področju digitalne prostorske infrastrukture veliko neizkoriščenega razvojnega kapitala na lokalni ravni (v stavbnih zemljiščih). Digitalno spremljanje dejanskega stanja prostora po posameznih vrstah stavbnih zemljišč, načrtovanje stavbnih in drugih zemljišč, zlasti pa opremljanje in razvoj stavbnih zemljišč so izvirne pristojnosti občin. Na drugi strani pa na državni ravni primanjkuje sistem za uvajanje novih tehnologij, ki bo omogočil nadgradnjo obstoječe infrastrukture za prostorske informacije v večdimenzionalno ter jo povezal z regionalno in lokalno infrastrukturo, ki bo s standardiziranimi digitalnimi državnimi in občinskimi prostorskimi podatki tvorila ustrezno podlago za potrebe ustrezne digitalne prostorske, zemljiške in davčne politike v Sloveniji, za spremljanje doseganja ciljev trajnostnega razvoja ter omogočila kakovostno podatkovno in strokovno, na podatkih utemeljeno, podporo pri odločanju o prostorskem razvoju. S kakovostnimi in standardiziranimi prostorskimi digitalnimi podatki tudi na lokalni ravni se bo spodbujal cikel razvojnih naložb in izboljšala usposobljenost vseh deležnikov na področju prostorskega načrtovanja, komunalnega opremljanja zemljišč in upravljanja z nepremičninami. Z uvedbo sodobne tehnologije daljinskega zaznavanja v procese zajema in vzdrževanja povezanih prostorskih podatkov na lokalni in regionalni ravni bo v celoti vzpostavljena prostorska podatkovna infrastruktura v državi, kar bo pomenilo logično nadaljevanje in nadgradnjo dejavnosti programa projektov eProstor tudi na ravni občin. S tem se bo bistveno povečalo uživanje koristi digitalizacije za državljane, podjetja, lokalne skupnosti in državo.

Predlagani ukrepi:

- Spodbude za digitalizacijo in digitalno transformacijo podjetij z namenom izboljševanja konkurenčnosti gospodarstva.
- Vzpostavitev in nadgradnja podpornega okolja za digitalizacijo in digitalno transformacijo.

¹⁵ Gartner 2013

¹⁶ Vir Poslovno poročilo bolnišnic

¹⁷ Gartner 2013

- Digitalizacija in digitalna transformacija podjetniškega, inovativnega, finančnega in raziskovalnega okolja, vključno z zbornicami in združenji ter povezovanje le-teh.
- Razvoj in vzpostavitev inovativnih in kakovostnih storitev e-uprave (v najširšem smislu) ter ukrepov za njihovo večjo, učinkovitejšo in varno uporabo ter boljše dostopnost za vse državljane (vključno s pripadniki ranljivih družbenih skupin).
- Razvoj in vzpostavitev tehnologij in ukrepov za digitalizacijo, upravljanje in arhiviranje podatkov, poslovno analitiko, umetno inteligenco in informacijsko varnost¹⁸ ter krepitev zaupanja v digitalno poslovanje države in lokalnih skupnosti in povečanje uporabe storitev e-uprave v najširšem smislu .
- Pospeševanje digitalnega preoblikovanja Slovenije s spodbujanjem implementacije in varne uporabe digitalnih tehnologij, digitalnih rešitev ter ozaveščanjem glede njihove varne uporabe.

1.3. SC1. iii) Izboljšanje rasti in konkurenčnosti MSP

Podjetniška aktivnost je pomemben dejavnik dolgoročne rasti produktivnosti, saj predstavlja potencial za prenos znanja in pretvarjanje novih idej v tržno uspešne inovacije. Zgodnja podjetniška aktivnost, ki kaže, kolikšen delež prebivalstva se v posameznem letu vključuje v podjetništvo,¹⁹ se je po podatkih GEM²⁰ s krepitvijo gospodarskega cikla precej povečala. Vrh je dosegla v letu 2016, a je tudi v letih 2017 in 2018, ko so na zmanjšan delež zgodnjih podjetnikov verjetno vplivale vse boljše zaposlitvene možnosti, ostala nad dolgoletnim povprečjem. Kljub temu Slovenija zaostaja glede nastajanja novih podjetij. V primerjavi s povprečjem držav EU, ki so vključene v raziskavo GEM, ima manjši delež zgodnjih podjetnikov, ki se za podjetništvo odločijo zaradi zaznanih poslovnih priložnosti, delež podjetnikov zaradi nujne pa je primerljiv. Hkrati pa je v Sloveniji delež prebivalstva, ki ocenjuje, da ima zadostna znanja in sposobnosti za podjetništvo, v mednarodni primerjavi ugoden, kar nakazuje na potencial, ki bi ga z izboljšanjem ustreznih politik lahko bolje izkoristili. Po izsledkih raziskave GEM se pogoji za podjetništvo postopno izboljšujejo, izziv pa je ustvarjanje spodbudnega poslovnega okolja.

Prenos podjetij²¹ je kot eden izmed ključnih razvojnih problemov MSP od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja prepoznani tudi v EU, saj se po nekaterih ocenah v Evropi vsako leto izvrši prenos 450.000 podjetij z dvema milijonoma zaposlenih. Čeravno je podpora podjetjem v ustanavljanju izjemno pomemben element ustvarjanja novih delovnih mest in inovativnega prenavljanja gospodarske strukture, ne smemo zanemariti raziskav, ki kažejo, da obstoječa podjetja ohranjajo v povprečju pet delovnih mest, medtem ko podjetja v ustanavljanju ustvarijo v povprečju le dve delovni mesti, pa tudi da je verjetnost uspešnega poslovanja podjetja večja pri uspešno uresničenem prenosu podjetja kot pa pri ustanovitvi novega podjetja.

¹⁸ Posebno pozornost je treba nameniti zagotavljanju boljše dostopnosti podatkov senzorno in intelektualno oviranim osebam

¹⁹ Zgodnja podjetniška aktivnost zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključno s samozaposlitvijo. Vključeni so tudi posamezniki, ki so zaposleni kot lastniki/direktorji novih podjetij, ki poslujejo manj kot 42 mesecev.

²⁰ Rebernik et al., 2018; Bosma, N., Kelley D. and GERA, 2019.

²¹ Podjetniški observatorij 2018,

Krepitev internacionalizacije slovenskega gospodarstva je pomemben dejavnik in hkrati pokazatelj konkurenčnosti gospodarstva. Z rastjo izvoza se je po krizi izboljšala tudi dodana vrednost izvoza, ki je v obdobju 2011–2016 naraščala hitreje kot v povprečju v EU in v novih članicah EU. Njena rast je izhajala iz hitrega povečevanja dodane vrednosti v izvozu proizvodov za vmesno porabo. Gledano po sektorjih se je dodana vrednost povečala tako v izvozu industrije kot storitev, v daljšem časovnem obdobju (2005–2015), in sicer bolj v storitvah, kjer je bila pred desetletjem v mednarodnem merilu relativno nizka. Delež domače dodane vrednosti storitev v izvozu predelovalnih dejavnosti pa je po letu 2010 nekoliko upadel.²² S povečevanjem dodane vrednosti izvoza se je precej zvišala vključenost v globalne verige vrednosti. Slovenija je bila glede povečanja vpetosti domače dodane vrednosti v tujem izvozu (vpetost v GVV) v obdobju 2005–2015 med članicami EU na drugem mestu. Prav tako se je povečal delež domače dodane vrednosti v tujem končnem povpraševanju (8. mesto). Od leta 2014 so se hitreje povečevali tudi prilivi neposrednih tujih investicij (NTI) v Slovenijo, ki so jih ob splošnem globalnem povečanju naložb v pokriznem obdobju spodbudili tudi izboljšani dejavniki v domačem okolju, kot so splošno izboljšanje gospodarskih razmer, pospešitev privatizacije in aktivnejša vloga države v privabljanju NTI. Delež vhodnih NTI glede na BDP v Sloveniji sicer ostaja med najnižjimi v EU.

Ovira za gospodarski razvoj so tudi visoke cene poslovnih zemljišč, ki jih je treba racionalno uporabiti, da bodo opravljala ekonomsko funkcijo. V obstoječih poslovnih conah je treba zagotoviti pogoje (infrastruktura) za delovanje podjetij, tudi za podjetja na začetku poslovne poti, pozornost pa nameniti tudi promociji praznih kapacitet in prednosti za domače ali tuje investitorje, ki jim jih poslovne cone nudijo.

Predlagani ukrepi:

- Vzpostavitev, nadgradnja in optimizacija ekosistema za podporo podjetništvu, ki vključuje mehke ukrepe in infrastrukturo (ekonomsko poslovna infrastruktura, vključno s subjekti inovacijskega okolja, poslovnimi conami, logističnimi centri itd.) ter druge sodobne oblike podpornega okolja (kot na primer pospeševalniki, coworking prostori, laboratoriji (lab) itd.) in storitve na vseh nivojih sistema SPOT - tako na nacionalni kot tudi lokalni ravni.
- Razvoj specializiranih podpornih storitev za podjetništvo na področjih kot so npr. turizem, kultura, kreativne industrije, nizkoogljeno krožno gospodarstvo, srebrna ekonomija, ...
- Spodbude za nove podjetniške podjeme in novonastala podjetja za prehod v fazo hitrejše rasti (start-up podjetja in podjetja v prehodu v naslednjo fazo rasti) in za hitrorastoča podjetja za prehod na globalne trge (scale-up podjetja).
- Spodbude za rast in razvoj podjetij, vključno s kulturnimi in kreativnimi industrijami.
- Spodbujanje procesnih izboljšav, novih poslovnih modelov, uvajanje poslovne odličnosti v podjetja, vključno z zagotavljanjem internih sistemov za zagotavljanje kakovosti storitev, razvoj novih in izboljšanih produktov in storitev, vključno z razvojem turističnih produktov in kulturnim turizmom.

²² Čeprav je to po eni strani lahko pokazatelj večje vpetosti predelovalne industrije v globalne verige vrednosti in posledično tudi uporabe tujih storitev, lahko po drugi strani odraža šibko konkurenčnost domačih na znanju temelječih storitev (Stare et al., 2019).

- Spodbujanje internacionalizacije prek oblikovanja partnerstev s podjetji na tujih trgih, promocije in krepitev blagovnih znamk proizvodov in storitev slovenskih podjetij v tujini, spodbujanje skupnih vlaganj na tujih trgih (*joint ventures*), sofinanciranje pilotno-demonstracijskih projektov z namenom internacionalizacije in uporaba mednarodnega razvojnega sodelovanja za internacionalizacijo, promocija slovenskih podjetij na tujih trgih (sejmi, forumi, B2B, delegacije itd.) in izvajanje tržnih raziskav tujih trgov, študij izvedljivosti.
- Spodbujanje investicij (domačih in tujih) posredno prek SPOT Global in z neposrednimi finančnimi spodbudami.
- Spodbujanje konkurenčnosti in internacionalizacije na podlagi močnejšega makroregionalnega sodelovanja, npr. na področju trajnostnega turizma (krepitev mednarodnih koridorjev kulture in dediščine, npr. s tematskimi kulturnimi potmi).
- Razvoj novih inovativnih pristopov in podpor na področju ustvarjalnosti ter kulturne in avdiovizualne dediščine.
- Spodbujanje socialnih (družbenih) inovacij in socialnega podjetništva, tj. podjetništva s pozitivnimi družbenimi učinki in visoko stopnjo inovativnosti, zagotavljanja dodatne ponudbe storitev v javnem interesu, ki deluje na trgu in posluje po tržnih zakonitostih ter ustvarjanja pogojev za (re)integracijo najbolj ranljivih ciljnih skupin oziroma za ustvarjanje delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, zlasti za vstop mladih ter ranljivih ciljnih skupin na trg dela.
- Nadgradnja sistemskih ukrepov in storitev države med drugim z izgradnjo infrastrukture in platform za izvajanje javnih digitalnih storitev za podjetja z namenom povečanja konkurenčnosti za boljše poslovno in zakonodajno okolje, vključno z vzpostavitvijo ekosistema za partnersko sodelovanje različnih deležnikov pri so-oblikovanju politik in storitev ter rešitev za odpravo administrativnih ovir, vključno z vzpostavitvijo varnega okolja za eksperimentiranje in testiranje rešitev.
- Razvoj koncepta t.i. srebrne ekonomije in produktov, ki naslavljajo potrebe starejših.
- Sistemske in druge spodbude za medgeneracijski prenos lastništva (*transfer of business*, družinsko podjetništvo), za spodbujanje ponovnega začetka (*second chance*) in ohranjanje delovnih mest v MSP.
- Vlaganja v žičniške naprave, vključno s podpornimi napravami in aktivnostmi, ki zagotavljajo dostopnost do generatorjev turizma, prebivalstva, prispevajo k ustvarjanju delovnih mest, zagotavljajo višjo kakovost storitev, razvoj novih in izboljšanih produktov in storitev, vključno z razvojem turističnih produktov ter se hkrati praviloma navezujejo na Ukrepe mobilnosti v cilju politike 3.

1.4. SC1.iv) Razvoj znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo

Z vidika razvoja znanj in spretnosti za Strategijo pametne specializacije, industrijski prehod in podjetništvo je pomembno, da se **zagotovi celovitost ukrepov in podporno okolje** (raziskovalni sektor, gospodarstvo, negospodarstvo, izobraževalni sistem), ki bo spodbujalo in omogočilo izboljšanje zmogljivosti in pravočasno in ustrezno obravnavo izzivov, ki jih prinašajo tehnološke in netehnološke spremembe, industrijski prehod ter umetna inteligenca, in hkrati izboljšalo upravljanje z znanjem, aplikacijo novih tehnologij, procesov in metod dela na različnih delovnih mestih, v trikotniku znanja tako v javnem kot zasebnem sektorju. Že v

sedanjem obdobju (2014–2020) Slovenija v S4 kot enega osrednjih stebrov svežnja ukrepov opredeljuje tudi ukrepe za razvoj človeških virov oziroma znanj in spretnosti zaposlenih kot tudi potrebnih sprememb v izobraževalnem sistemu, predvsem v smislu spodbujanja ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti v sistemu izobraževanja na njegovi celotni vertikali ter spremljajočih ukrepov. Pri tem so bile dosežene določene spremembe, napredek pa je viden v bolj konsistentnem in celovitejšem pristopu v trikotniku razvoja človeških virov, spodbujanja inovativnosti in konkurenčnosti ter vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije ter sodelovanju in usklajenosti za to vsebino relevantnih instrumentov oz. ukrepov.

S to usmeritvijo nameravamo nadaljevati tudi v naslednjem obdobju, seveda na način, kot ga omogoča oz. spodbuja nova regulativa EU – izvajanjem neposrednih ukrepov razvoja znanj in spretnosti za pametno specializacijo, industrijsko tranzicijo in podjetništvo v okviru SC 1.4. ter sodelovanjem pri pripravi določenih posrednih ukrepov v SC4 (seveda tam kjer to relevantno), ki se bo odražal kot prispevek SC 4 oz. sredstev Evropskega socialnega sklada k doseganju ciljev PO 1 (in PO2). Določeni ukrepi horizontalne oz. podporne narave (kot npr. vzpostavitve in nadgradnja sistema oz. platforme za napovedovanje kompetenc prihodnosti) so nujni za naslavljanje izzivov razvoja znanj in spretnosti v celotni družbi, je pa potreba po njej obenem najbolj nedvoumno izražena ravno med deležniki S4 za doseganje ciljev spodbujanja znanj in spretnosti za potrebe pametne specializacije. Podobno velja za nekatere druge ukrepe, ki so opredeljeni predvsem v ciljih SC 4.2., 4.4. in 4.6., ki posredno prispevajo k doseganju ciljev politik 1 in 2 in ki jih ne velja drobiti med omenjena dva cilja.

Predlagani ukrepi:

- Krepitev in nadgradnja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov (KOC) kot osrednjega podpornega instrumenta razvoja kadrov na prednostnih področjih uporabe pametne specializacije.
- Spodbujanje podjetij za zaposlovanje mladih raziskovalcev in krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih na področjih pametne specializacije, tudi z vidika razvojnih potreb kohezijske regije Vzhodna Slovenija.
- Krepitev kompetenc v malih in srednje velikih podjetjih, še posebej v start-up in scale-up podjetjih, tudi v tujini.
- Spodbude za krepitev človeških potencialov in pridobivanje kompetenc prihodnosti (v izobraževanju in na področju usposabljanja, raziskav in gospodarstva) na prednostnih področjih pametne specializacije, vključno z eksperimentalnimi in pilotnimi projekti (npr. na področju spodbujanja ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti, koncept DRUŽBA 5.0).
- Spodbude za razvoj in vzpostavitve kakovostnih programov za razvoj digitalnih kompetenc zaposlenih v podjetjih, javni upravi in izobraževalnih organizacijah.
- Krepitev kompetenc v javni upravi za izboljšanje podpornih storitev na področju pametne specializacije in podjetništva za hitrejši preboj novih (prelomnih) tehnologij tudi v sistem javne uprave.
- Ukrepi za promocijo podjetništva na vseh ravneh.

2. Cilj politike 2: Nizkoogljična in bolj zelena Evropa – Čist in pravičen energetske prehod, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje tveganj

Slovenija si je v Okviru dolgoročne podnebne politike Slovenije Slovenija in zdrav planet zadala cilj doseči ogljično nevtralnost oziroma ničelno stopnjo emisij toplogrednih plinov do leta 2050.

V primerjavi z razvitejšimi državami članicami se Slovenija uvršča med energetske bolj intenzivna gospodarstva. Kljub temu da se je energetska intenzivnost v obdobju 2005–2015 izboljšala za 3,3 %, je njena raven še vedno več kot za tretjino nad povprečjem EU.²³ Slovenija zaostaja za povprečjem EU pri snovni, energetske in emisijske produktivnosti. Največje odstopanje je zaznati prav pri energetske produktivnosti, kjer je Slovenija najbolj oddaljena od povprečja EU.

Energetske produktivnost predelovalnih dejavnosti je bila leta 2016 skladna s stopnjo razvitosti države (BDP/prebivalca), energetske produktivnost predelovalnih dejavnosti pa boljša (SI: 6,8 %, EU-28: 8,1 % v letu 2016) od skupne energetske produktivnosti gospodarstva (SI: 5,9 %, EU-28: 9,1 % v letu 2016). Energetske produktivnost se je v zadnjem desetletju v primerjavi z EU hitreje izboljševala in v Sloveniji predstavlja manjši izziv kot promet.

V Sloveniji je obdobju 2011–2016 sicer narastel odstotek energetske intenzivnih industrij v celotnem gospodarstvu, medtem ko je v nekaterih drugih državah članicah (npr. Finska, Nizozemska, Danska) mogoče opaziti, da ta delež upada. Realni stroški energije so v Sloveniji od leta 2005 padli glede na povprečje EU. Električna energija za industrijske porabnike je v Sloveniji nižja od povprečja EU, medtem ko so cene plina za gospodinjstva in MSP višja od večine sosednjih držav in višja od povprečja EU za industrijske porabnike.

Zabeležena količina nastalih odpadkov, ki se je v krizi zmanjšala, se v zadnjih letih ponovno povečuje. V letu 2017 je bila peto leto zapored večja kot v letu prej in za okoli štiri desetine večja kot v letu 2012. Odpadki v proizvodnih in storitvenih dejavnostih, kjer jih nastane okoli štiri petine, so se v obdobju 2012–2017 povečali bolj kot komunalni odpadki, ki prispevajo preostalo petino. Slednji so se v preračunu na prebivalca približali povprečju EU. Med vsemi odpadki je večina gradbenih, zaradi njihove velike specifične teže, sledijo pa odpadki iz termičnih procesov in komunalni odpadki. Okoli dva odstotka skupnih odpadkov je nevarnih, med njimi največ kemijskih, posebnega pomena, ki kaže odnos potrošnikov do okolja, pa so odpadki hrane.

Emisijske produktivnost, ki spremlja okoljsko učinkovitost gospodarstva, kaže, da je rast BDP v letu 2016 temeljila na povečanju emisij, kar je v nasprotju z zastavljenim ciljem

²³ Country Report Slovenia 2018 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances, Accompanying the document to 2018 European Semester: Assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under Regulation (EU) No 1176/2011, <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-slovenia-en.pdf>

Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do 2020 (OP TGP) in Strategije razvoja Slovenije 2030.

Energetska odvisnost²⁴ Slovenije je sorazmerno visoka (48 % v letu 2017²⁵), kljub temu, da je manjša od energetske odvisnosti EU-28 v letu 2016.²⁶

Slovenija ni med vodilnimi državami pri raziskavah in inovacijah na področju okoljskih tehnologij, in posledično tudi ne na ožjem segmentu nizkoogljičnih tehnologij. Primerjalno je Slovenija pod povprečjem OECD pri razvoju okoljskih tehnologij. Na začetku je tako v smislu invencij na tem področju in v deležu, ki ga okoljske tehnologije predstavljajo v celotnem deležu invencij (vodilna na tem področju je Danska z 22 %, OECD povprečje je okoli 11 %, medtem ko je delež v Sloveniji pod 10 %).²⁷

Pri merjenju Eko inovacijskega indeksa za leto 2017²⁸ se je Slovenija uvrstila nad povprečje v EU-28 (indeks 115) takoj za vodilne države na tem področju. Vendar pa pregled posameznih komponent indeksa pokaže, da Slovenija po rezultatih najbolj zaostaja pri komponenti snovna učinkovitost (produktivnost rabe surovin, produktivnost rabe vode, produktivnost rabe energije in intenzivnost emisij toplogrednih plinov). Skupna vrednost indeksa tega sklopa je le 66, pri čemer je v segmentu energetske produktivnosti vrednost indeksa le 55.

Za prehod v nizkoogljično družbo Slovenija potrebuje sinergične ukrepe na področju učinkovite rabe surovin in energije, saj strategije za dvig snovne učinkovitosti lahko prispevajo k zmanjšanju porabe energije najmanj toliko kot ukrepi energetske učinkovitosti.²⁹ S tem namenom bo vsebina ukrepov oblikovana tako, da bodo povezana področja raziskav in inovacij, podjetništva, učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije ter mobilnosti in zagotavljanja ustrezne okoljske infrastrukture, pri čemer bo pomembna dimenzija izvajanja ukrepov povezana z vzpostavljanjem krožnih in pametnih skupnosti. Poleg podpore dejavnostim na omenjenih področjih bodo podprti tudi ukrepi na področju izobraževanja in ozaveščanja o spremembah potrošniških navad in potrebnih družbenih spremembah za prehod v nizkoogljično krožno gospodarstvo. Z ukrepi, ki bodo prispevali k blaženju podnebnih sprememb se bo, kjer je to smiselno/relevantno, zagotovilo sinergije za zagotavljanje kakovosti zraka. Navedeno kaže na pomembnost povezovanja vsebin, ki se bodo izvajale iz naslova tega cilja politike, z vsemi ostalimi cilji politike.

Poleg samega blaženja podnebnih sprememb je izjemno pomembno oblikovanje ukrepov, ki bodo prispevali k boljši prilagojenosti Slovenije na posledice podnebnih sprememb, ki se jim ne moremo več izogniti, in na zmanjševanju ranljivosti. V tem segmentu bodo ključnega pomena ukrepi za izboljševanje ekosistemskih storitev in zagotavljanje poplavne varnosti ter vzpostavitev sistemov pripravljenosti za ustrezen in hiter odziv ob morebitnih škodnih dogodkih.

²⁴ Energetska odvisnost kaže v kakšni meri je gospodarstvo odvisno od uvoza, da zadovolji potrebe po energiji.

²⁵ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7412>

²⁶ http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rd320&plugin=1

²⁷ Figure 12.2 OECD Green Growth Studies

²⁸ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/indicators/index_en

²⁹ Strategija razvoja Slovenije 2030

2.1. SC2.i) Spodbujanje ukrepov za energetske učinkovitost

Uspešnost doseganja ciljev na področju učinkovite rabe energije je ključnega pomena za doseganje ciljev zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (TGP) in doseganje vsaj 27-odstotnega ciljnega deleža obnovljivih virov energije (OVE) v bilanci rabe bruto končne energije do leta 2030, saj je energetska učinkovitost med stroškovno najbolj učinkovitimi ukrepi za doseganje teh ciljev.

Skladno s 3. členom Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti si je Slovenija v okviru Akcijskega načrta za učinkovito rabo energije 2020 zastavila cilj izboljšanja energetske učinkovitosti do leta 2020 tako, da raba primarne energije leta 2020 ne bo presegla 7,125 mio toe (82,86 TWh). Z 78,2 TWh rabe primarne energije leta 2017 sicer država ostaja v okvirih indikativnega cilja za to leto, vendar pa se je raba primarne energije glede na leto prej povečala za 5 %. V skladu z zavezami, sprejetimi v Energetski uniji EU, bo treba do leta 2030 **izboljšati energetske učinkovitost za vsaj 32,5 %** glede na osnovni scenarij iz leta 2007 (skladno z Direktivo o energetske učinkovitosti).

V letih 2015 in 2016 je v stavbah prišlo do povečanja emisij za 15,7 %, v letu 2017 pa so se emisije znatno zmanjšale (za 9,6 %). Večina emisij nastane pri rabi goriv za ogrevanje stavb, zato so emisije odvisne od vremenskih razmer. Vrednosti emisij kažejo na stabilen trend zniževanja emisij, vendar pa se je zmanjševanje v zadnjem času upočasnilo. Da bi dosegli ambiciozno zastavljen indikativni sektorski cilj, je treba zagotoviti kontinuiteto izvajanja ukrepov v tem sektorju. Dekompozicijska analiza je pokazala, da na zmanjšanje emisij najbolj vpliva zamenjava goriv z drugimi viri energije in izboljšana energetske učinkovitost zgradb. Vrednosti kazalcev zmanjšanje emisij in prihranki energije v javnem sektorju za letnima ciljema zaostajata že za 35 % oziroma 30 %. Glede na predvideno izvajanje ukrepov pričakujemo, da bodo vrednosti obeh kazalcev v prihodnje naraščale, vendar pa trenutno kaže, da zaostanka pri doseganju ciljev do leta 2020 verjetno ne bo mogoče nadoknaditi. Kazalec površina energetske saniranih stavb v javnem sektorju se je v letu 2017 ponovno izboljšal. Indikativni cilj je presežen za 15 %, vendar je treba na nivoju države vsako leto prenoviti 3% skupne tlorisne površine stavb v lasti in rabi osrednje vlade, ki se ogrevajo in/ali ohlajajo, da se izpolnijo vsaj minimalne zahteve glede energetske učinkovitosti. Energetske obnovo stavb je treba usmeriti bolj v celovite prenove.³⁰ Potencial za prenovo na raven skoraj nič-energijskih stavb pri javnih stavbah je velik, saj je v Dolgoročni strategiji za spodbujanje naložb energetske prenove stavb na podatkih za leto 2015 ocenjen na 6,857 m², kar je cca 66% celotnih površin javnih stavb. Te zaradi svoje zahtevnosti, še posebej v primeru stavb kulturne dediščine in drugih posebnih stavb, zahtevajo večja vlaganja, za katera je smiselno, da se ohrani spodbujanje z nepovratnimi sredstvi, poleg tega pa tudi večjo usposobljenost vseh akterjev v celotni verigi priprave in izvedbe projektov (naročniki, projektanti, izvajalci, nadzorniki, itd.).³¹ Zaradi pomanjkanje znanja in izkušenj izpuščamo naložbe v energijsko prenovo ali pa te niso ustrezno izvedene. Potrošniki tudi niso seznanjeni z razpoložljivimi tehnologijami gradnje in zakonodajo na tem področju.

³⁰ https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/0_povzetek-za-odlo%C4%8Danje_11jun19-1.pdf

³¹ https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek3_Stavbe_KONCNO-2.pdf

Finančni vzvod spodbud, ki so bile izplačane za izvedbo naložb v URE in izrabo OVE v javnem sektorju leta 2017, je znašal 40 evro centov nepovratnih sredstev za 1 evro investicije, kar je 24 evro centov manj kot v letu 2015. Leta 2016 finančnega vzvoda spodbud ni bilo mogoče oceniti, saj tega leta v javnem sektorju ni bila končana nobena naložba v URE in OVE, ki bi bila podprta z nepovratnimi sredstvi. Izboljšanje finančnega vzvoda je predvsem rezultat izplačanih spodbud za izvajanje projektov energetske prenove stavb javnega sektorja po modelu energetskega pogodbenišтва v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike za obdobje 2014-2020 (OP EKP). Ker se bo večina projektov tudi v prihodnje izvajala pretežno s podporo kohezijskih sredstev, je pričakovati, da se bo finančni vzvod tudi v prihodnje gibal na ravni iz leta 2017.³²

Kumulativni prihranek končne energije zaradi izvajanja ukrepov URE in izrabe OVE v stanovanjskem sektorju je do leta 2017 znašal 1.059 GWh, kumulativno zmanjšanje emisije CO₂ pa 146 kt³. Kumulativni prihranek končne energije je bil leta 2017 7 % nad indikativno letno ciljno vrednostjo, kumulativno zmanjšanje emisije CO₂ pa je za indikativnim letnim ciljnim prihrankom zaostajalo že za 39 kt ali 21 %. Kljub temu, da kumulativni prihranek končne energije presega ciljne vrednosti, pa še vedno zaostaja za načrtovanim v Akcijskem načrtu AN URE. Specifične emisije TGP v stanovanjskem sektorju so leta 2017 znašale 9,9 kg CO₂ ekv/m² in bile dobre 3 % nižje kot leto prej in 8 % pod indikativno letno ciljno vrednostjo. Kazalec trenutno še vedno sledi cilju, vendar pa bo treba v prihodnje za doseganje cilja za leto 2020 zagotoviti ustrezen obseg izvajanja načrtovanih ukrepov URE in izrabe OVE v gospodinjstvih.³³

Intenzivnost CO₂ v komercialnem in institucionalnem sektorju se je leta 2017 znižala, in sicer za skoraj četrtino glede na leto 2016 na 36,4 t CO₂/mio EUR1995, kar je 1,2 t CO₂/mio EUR1995 pod indikativnim letnim ciljem. Ker se energetska statistika za ta sektor izračunava kot razlika med skupno rabo energije in rabo energije v vseh drugih sektorjih, je kazalec grob, kar otežuje razlago medletnih sprememb.³⁴

Najbolj ranljive skupine za energetske revščine so skoraj v vseh evropskih državah upokoenci, samohranilci, velike družine, družine z majhnim številom aktivnih prinašalcev dohodka, družine z velikim številom vzdrževanih otrok, etnične manjšine (predvsem Romi) in priseljenci. Poglobljanje energetske revščine je neposredno povezano s socialno izključenostjo ter slabim zdravstvenim stanjem ljudi, vključno z negativnimi vplivi na duševno zdravje.³⁵

Vzroki za energetske revščine se nahajajo v nizkem dohodku, energetske neučinkovitem domu in cenah energentov, kar pomeni, da je energetska učinkovitost ključna za obvladovanje življenjskih stroškov, krepitev kupne moči in izboljšanje kakovosti bivanja, tudi v luči prilagajanja na podnebne spremembe. Z nizkim dohodkom je povezana tudi nezmožnost varčevanja, kar pa je bistveno za izboljšanje bivalnih razmer. Za učinkovitejšo rabo energije v stavbah so potrebna vlaganja in kapital, kar pa za prebivalce z nižjimi dohodki predstavlja oviro za izvajanje ukrepov v stavbah.³⁶

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2018/04/Podnebno_Ogledalo_2018_Zvezek4.pdf

³⁶ Ibid.

V Sloveniji so v letu 2017 gospodinjstva največ energije v končni rabi porabila za ogrevanje prostorov (64 %), sledila je energija za ogrevanje sanitarne vode (16 %), prav toliko za razsvetljavo in električne naprave, za kuhanje 4 %, za hlajenje prostorov pa manj kot 1 %.³⁷

Razporeditev gospodinjstev po dohodkovnih kvintilih kaže, da so bili izdatki za električno energijo, plin in druga goriva za gospodinjstva v prvem kvintilu (to je 20 % gospodinjstev z najnižjimi dohodki) v letu 2015 v povprečju 17,7 % vseh razpoložljivih sredstev, kar pomeni dvig glede na leto 2008, ko so izdatki v tem kvintilu znašali 15,1 % vseh razpoložljivih sredstev.³⁸ V obdobju 2008 – 2015 so se v Sloveniji izdatki za energijo povečevali edino v segmentu najbolj ranljivih gospodinjstev.

Predlogi ukrepov:

- Energetska prenova stanovanjskih stavb in upravljanje sistemov v in na stavbah (vključno s protipotresno prenovo, kjer je to potrebno), še posebej v energetske revnih gospodinjstvih.
- Ozaveščanje socialno ranljivih skupin in omogočanje dostopa do nepovratnih sredstev in zmanjšanje energetske revščine.
- Energetska prenova stavb (tudi javnih) in pametno upravljanje sistemov v in na stavbah (tudi javnih) (vključno s protipotresno prenovo, kjer je to potrebno).
- Energetska prenova posebnih stavb (stavbe kulturne dediščine, potresno in požarno problematične stavbe, stavbe posebnega namena (policija, vojska, zapori, sodišča, infrastruktura na področju ZIR).
- Ukrepi za izboljšanje energetske učinkovitosti v gospodarstvu.

2.2. SC2.ii) Spodbujanje obnovljivih virov energije

Za doseg zastavljenih dolgoročnih ciljev bo morala država rabo fosilnih goriv zelo omejiti. To predstavlja velik izziv tako pri proizvodnji in distribuciji električne energije, kot tudi pri načinu ogrevanja ter predvsem pri prometu. Slovenija ima majhen elektroenergetski sistem, kjer vsaka večja proizvodna enota predstavlja pomemben element zanesljivosti v sistemu. Dolgoročno bo treba ob opuščanju fosilnih virov in po izteku življenjske dobe obstoječe jedrske elektrarne nadomestiti velik delež domače proizvodnje električne energije. Izbor ustreznih tehnologij in energentov, gradnja elektrarn in omrežij, njihovo umeščanje v prostor ter določitev še sprejemljivega deleža uvožene električne energije bodo v prihodnosti predstavljali velik izziv. Glede na projekcije razogljičenja se bo delež OVE v energetskih bilancah večal. V prihodnje bo treba veliko bolje izkoristiti naravne danosti Slovenije, ob upoštevanju standardov umeščanja energetskih objektov v prostor, in povečati sprejemljivost umeščanja energetskih projektov v prostor za hitrejšo in bolj učinkovito umeščanje. Pri tem bo treba posebej obravnavati OVE v koncentriranih sistemskih enotah in razpršeno proizvodnjo pri kombiniranih odjemalcih in lokalnih skupnostih. Prednostno se bodo OVE umeščali na okoljsko in naravovarstveno manj pomembna območja.

V letu 2005 je bil delež OVE v končni skupni rabi energije v državi 16,2 %, v letu 2017 pa 21,5 %, kar predstavlja zaostanek za zastavljenim letnim ciljem za 0,9 %. Do 2020 je torej treba povečati delež OVE še za nadaljnjih 3,5 %. V letu 2017 je znašala bruto nacionalna

³⁷ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7722>

³⁸ ibid

poraba energije iz obnovljivih virov 15,9 %, pri čemer je največji delež predstavljala biomasa (9,8 %), sledila je hidroenergija (4,9). Sončna energija je predstavljala 0,5 %, geotermalna pa 0,7 %, vetrna energija in energija zraka pa zaradi majhnih vrednosti nista zaznani v statistiki.³⁹

Delež OVE v rabi goriv v široki rabi se je leta 2017 v primerjavi z letom prej zvišal za 1,4 odstotne točke in je znašal 57,1 %, kar je najvišja vrednost v opazovanem obdobju. Za indikativno letno ciljno vrednostjo je zaostajal za 0,9 odstotne točke. K zvišanju deleža OVE v letu 2017 je pripomoglo 6,4-odstotno zmanjšanje rabe goriv v široki rabi, ki je bilo večje od 4-odstotnega zmanjšanja rabe OVE. Zmanjšanje rabe goriv pri tem ni bilo posledica toplejše zime. V strukturi goriv se je leta 2017 delež OVE povečal, in sicer na račun zmanjšanja deleža kurilnega olja. Ocena rabe OVE v storitvenem sektorju ni najbolj zanesljiva, saj se ne spremlja sistematično in v nacionalni statistiki ni vključena.⁴⁰ Za zagotavljanje učinkovite, večnamenske in predvsem trajnostne rabe geotermalne energije je nujno potrebno vzpostaviti sistematično spremljanje in ocenjevanje količinskega stanja podzemnih voda globokih termalnih vodonosnikov.

V letu 2017 se je delež OVE v prometu povečal in znašal 2,7 %. S tem je bil še vedno znatno nižji od cilja v OP TGP in letnega cilja v AN OVE, kar predstavlja zaostanek na poti k cilju za leto 2020 v skladu z Direktivo 2009/28/EU. Doseganje teh obveznosti je na kritični poti.⁴¹

Raba OVE v industriji neETS⁴² se je v obdobju 2010–2017 povečala za 22 %, kar je ob hkratnem povečanju skupne rabe goriv za 14 % pomenilo, da se je delež OVE v rabi goriv v industriji neETS povečal le za 6,6 %. Leta 2017 se je glede na leto prej skupna raba goriv povečala za 3,8 %, raba OVE pa se je zmanjšala za 1,9 %, kar je skupaj povzročilo zmanjšanje deleža OVE na 18,7 %. Omenjeni delež se je tako zmanjšal že tretje leto zapored, je pa tokrat prvič v opazovanem obdobju zaostajal za indikativno letno ciljno vrednostjo, in sicer za 0,3 odstotne točke. Če se bo podoben trend zmanjševanja nadaljeval tudi v prihodnje, bo zaostanek za ciljem leta 2020 znašal več kot 6 odstotnih točk.⁴³

Prenovljena Uredba o samooskrbi z električno energijo iz obnovljivih virov⁴⁴ med drugim opredeljuje tudi pogoje za samooskrbo skupnosti z obnovljivimi viri. S tem smo v Sloveniji olajšali izgradnjo/oblikovanje energetske samozadostnih lokalnih skupnosti.

V okviru podporne sheme proizvodnje električne energije iz OVE in soproizvodnjo toplote in električne energije z visokim izkoristkom (SPTe) so bili opredeljeni problemi predvsem na izvedbeni strani, in sicer zaradi težav pri umeščanju vetrnih elektrarn v prostor, težav na področju sprejemanja državnega prostorskega načrta in posledično težav pri pridobivanju

³⁹ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_renewables_in_gross_inland_energy_consumption_2017_(%25).png)

[explained/index.php?title=File:Share of renewables in gross inland energy consumption, 2017 \(%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Share_of_renewables_in_gross_inland_energy_consumption_2017_(%25).png)

⁴⁰ https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek3_Stavbe_KONCNO-2.pdf

⁴¹ https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek2_Promet_KONCNO.pdf

⁴² Industrija neETS je industrija, ki ni vključena v sistem trgovanja s pravicami do emisije toplogrednih plinov (ang. emission trading system – ETS)

⁴³ [https://www.podnebnapot2050.si/wp-](https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek5_Ostali_sektorji_KONCNO-2.pdf)

[content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek5_Ostali_sektorji_KONCNO-2.pdf](https://www.podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2019/06/Podnebno_Ogledalo_2019_Zvezek5_Ostali_sektorji_KONCNO-2.pdf)

⁴⁴ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2019-01-0700/uredba-o-samooskrbi-z-elektricno-energijo-iz-obnovljivih-virov-energije>

gradbenih dovoljenj za gradnjo vetrnih elektrarn. Enaki problemi so zaznani tudi v okviru realizacije večnamenskih vodnogospodarskih objektov.⁴⁵

Predlagani ukrepi

- Spodbujanje prehoda na OVE (vetrna, sončna in geotermalna energija, biomasa, hidroenergija), vključno z ukrepi ozaveščanja javnosti o pomenu prehoda na OVE in raziskav, razvoja in inovacij na navedenih področjih.
- Spodbujanje daljinskih sistemov na OVE (ogrevanje in hlajenje).
- Razvoj in proizvodnja čistejših virov energije in alternativnih goriv.
- Vzpostavitev državnega monitoringa globokih termalnih vodonosnikov z namenom spremljanja količinskega stanja podzemnih voda in regionalne ocene trajnostne rabe globokih geotermalnih virov podzemne vode.

2.3. SC2.iii) Razvoj pametnih energetskih sistemov in omrežij ter hrambe energije na lokalni ravni

Razvoj naprednih omrežij bo omogočil aktivno vlogo odjemalca in povečano izrabo OVE na lokalni ravni. Zaradi časovno nestanovitne proizvodnje električne energije iz OVE, ki ne sledi potrebam uporabnikov, bo za njeno masovno izrabo v prihajajočem obdobju treba zagotoviti tudi primerno zmogljivo in napredno vodeno infrastrukturo ter zmogljive pretvornike proizvedenih viškov električne energije v druge uporabne oblike energije oziroma energentov, ki bodo za shranjevanje velikih količin cenejše. Prehod v nizkoogljično družbo bo podprt tudi z vključevanjem inovativnih še čistejših virov energije ko bodo rešitve tehnološko dozorele.

Predlagani ukrepi

- Spodbujanje lokalnih energetskih skupnosti.
- Spodbujanje naložb in tehnologij za pretvorbo viškov električne energije iz OVE.
- Povezovanje omrežij za potrebe shranjevanja energije ob pretvorbi.

2.4. SC2.iv) Spodbujanje prilagajanja podnebnim spremembam ter preprečevanje tveganj in krepitev odpornosti na nesreče

Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji izkazuje znatno višanje temperatur, večanje količine in intenzitete padavin in dvigovanje gladine morja. V okviru poročila Slovenije skladno s konvencijo Združenih narodov (ZN) o podnebnih spremembah⁴⁶ se opredeljujejo predvsem viri toplogrednih plinov in v manjši meri (6. poglavje) ukrepi za prilagajanje podnebnim spremembam. Predvideni ukrepi se opredeljujejo glede na sektorje v sektorskih programih (npr. Načrt upravljanja z vodami, Načrt zmanjšanja poplavne ogroženosti, Načrt razvoja namakanja),⁴⁷ ukrepi, ki so skupni vsem sektorjem, pa so opredeljeni v Strateškem okviru prilagajanja⁴⁸

⁴⁵ Osnutek NEPN, verzija 1.0, 19. maj 2019

⁴⁶ ARSO (2017) Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja - Povzetek temperaturnih in padavinskih povprečij

⁴⁷ MKGP (2008) Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 in Program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 (Ur.l. RS 45/2008)

⁴⁸ MOP (2017).

Skladno z Državno oceno tveganj za nesreče v Republiki Sloveniji 2014-2018,⁴⁹ so poplave nesreča z najvišjim tveganjem nastanka. Poleg tega pomembno mesto med akutnimi nevarnostmi za okolje in zdravje prebivalcev zavzemajo tudi požari v naravnem okolju, potresi in plazovi v nekaterih delih države, kjer bi zaradi goste naseljenosti, dnevnih migracij, prisotnosti državnih in gospodarskih ustanov ter križišč prometne in energetske infrastrukture pojav tovrstnih dogodkov za slovenske razmere predstavljal zelo neugoden scenarij.

V letu 2019 je Republika Slovenija pripravila t.i. posodobitev predhodne ocene poplavne ogroženosti in na podlagi le-te določila območja pomembnega vpliva poplav v Sloveniji, za katere se upravičeno pričakuje, da na njih v primeru poplav prihaja do največjih škod.

Pomembno mesto med akutnimi nevarnostmi za okolje in zdravje prebivalcev imajo tudi požari v naravnem okolju, potresi in plazovi v nekaterih delih države, kjer bi zaradi goste naseljenosti, dnevnih migracij, prisotnosti državnih in gospodarskih ustanov, objektov in območij kulturne dediščine ter križišč prometne in energetske infrastrukture pojav tovrstnih dogodkov za slovenske razmere predstavljal zelo neugoden scenarij.

Požari v naravnem okolju v Sloveniji ogrožajo naravne površine, infrastrukturne objekte v naravnem okolju, lahko vplivajo na gospodarstvo in povzročijo poškodbe na opremi gasilskih enot. Najnevarnejši požari v naravnem okolju pa lahko ogrozijo tudi naselja in ljudi. Požari v naravnem okolju povzročajo gospodarsko škodo, visoke stroške intervencij ter sanacije, poškodovani ekosistem pa potrebuje daljše obdobje za svojo obnovo. Požari sprožijo tudi verižne nesreče, kot so eksplozije neeksploziranih ubojnih sredstev (NUS), ekološke nesreče, prometne nesreče, požare na objektih itn. Število požarov v naravnem okolju v Republiki Sloveniji na letni ravni je odvisno od vremenskih razmer, običajno pa se giblje med 1300 in 1800 primerov na leto. Zaradi nadpovprečne poraščenosti države z gozdom (58,3 %), podnebnih sprememb in vse izrazitejših podnebnih ekstremov, se s podaljševanjem dolgih obdobj brez padavin in s povečevanjem temperature ozračja povečuje verjetnost za nastanek požara v naravi tako na tradicionalnih (submediteranskih) območjih kot na novih, kjer se zaradi podnebnih sprememb vzpostavljajo ustrezne razmere za nastanek požara v naravnem okolju in prehod v velik požar (srednja in vzhodna Slovenija).

Pretežni del ozemlja Slovenije se nahaja na področju, kjer je rušilni potres gotovo dejstvo. Najbolj potresu izpostavljeni deli naše države so tudi najgosteje poseljeni in hkrati nosilci gospodarske dejavnosti v RS. Enako velja tudi za druge javne objekte, ki so nosilci izvajanja javnih služb (negospodarske dejavnosti), kot so objekti, v katerih poteka izobraževalna in raziskovalna dejavnost, kulturna dediščina, ... Projekt POTROG (Potresna ogroženost v Sloveniji)⁵⁰ je postavil osnovni okvir za izboljšani odziv v primeru potresa s potrebo po nadaljevanju različnih vsebin tako s področja preventivnih ukrepov, kot s področja samega odziva, kakor tudi programiranja sanacijskih ukrepov in ukrepov ponovne izgradnje po predvidenem potresu. Večina objektov je bila zgrajena v dvajsetem stoletju, ko veljavni standardi gradnje potresno varne gradnje niso ustrezno reševali. Ogroženost življenj, škoda

⁴⁹ MORS URSZR (2018) POROČILO O IZDELAVI OCEN TVEGANJ ZA NESREČE V REPUBLIKI SLOVENIJI V OBDOBJU 2014–2018, http://www.sos112.si/slo/tdocs/porocilo_izdelava_ocen_2018_slo.pdf

⁵⁰ <http://potrog2.vokas.si/>

na infrastrukturi, kulturni dediščini ter gospodarska škoda, do katere bi prišlo ob potresu zato zahtevajo preventivno ukrepanje za zmanjšanje škode po potresu.

V Republiki Sloveniji je evidentiranih veliko število pojavov plazov, ki onemogočajo normalno rabo prostora in ogrožajo večje število stavb in drugih gradbeno inženirskih objektov. Evidentiranih je preko 200 pojavov plazanja, pri čemer je z interventnim Zakonom o ukrepih za odpravo posledic določenih zemeljskih plazov večjega obsega iz let 2000 in 2001 (Uradni list RS, št. 3/06 – uradno prečiščeno besedilo, 109/12) za plaz velikega obsega razglašeni sedem plazov.

Predlagani ukrepi:

- Razvoj opazovalnih, informacijskih, komunikacijskih, logističnih in drugih sistemov za zaščito, reševanje in pomoč ter razvoj zmogljivosti sil za zaščito, reševanje in pomoč, vključno z zagotavljanjem in vzdrževanjem opreme in infrastrukturnih pogojev za boljšo pripravljenost in odziv ob naravnih in drugih nesrečah (poplave, potresi, požari v naravnem okolju, plazovi) ter odpravo posledic.
- Razvoj in izvedba preventivnih dejavnosti ter ukrepov za preprečevanje in omilitev posledic naravnih in drugih nesreč (poplave, potresi, požari v naravnem okolju, plazovi), vključno s prenavo potresno ogroženih stavb ter zaščito in reševanjem kulturne dediščine, ter krepitev odpornosti grajenega okolja na prihajajoče naravno pogojene izzive-
- Ukrepi prilagajanja na podnebne spremembe (sektorski in horizontalni).

2.5. SC2.v) Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z vodnimi viri

Slovenija je zelo vodnata država,⁵¹ pri čemer je večina vodnih teles v dobrem kemijskem stanju, ekološko stanje pa v nekaterih porečjih ni zadovoljivo. Na veliko vodnatost kaže preračun razpoložljivih sladkovodnih virov na prebivalca, kjer so vrednosti dvakrat tolikšne kot v povprečju EU, višje so le v štirih državah članicah. V povprečju je vode dovolj, saj se porabi le polovica količine, ki priteče v državo oziroma pade na njeno površje, in petina podzemne vode. Kljub temu občasno prihaja tudi do poplav ali pomanjkanja vode, prav tako pa vodni viri niso enako dostopni vsem prebivalcem, na kar vplivajo podnebni dejavniki in človeški posegi. Pri tem je količina vode za namakanje v celotni bilanci rabe vode še vedno skoraj zanemarljiva. Skupna vodna produktivnost, merjena z BDP na količino načrpane sladke vode, je v mednarodni primerjavi nizka in se dolgoročno le počasi izboljšuje. Kakovost voda, merjena z biokemijsko potrebo po kisiku v rekah, pa se je zaradi vse večjega in učinkovitejšega čiščenja odpadnih voda zvišala na najvišjo vrednost med državami EU. To kaže na veliko izboljšanje njenih kemijskih, bioloških in mikrobioloških parametrov. Slovenske reke so v povprečju s kisikom razmeroma bogate in vsebujejo malo hranil, organskih snovi in pesticidov, a na nekaterih območjih so kljub temu prisotne prekomerne obremenitve. V obdobju 2009–2016 je imelo 96 % vodnih teles površinskih voda dobro kemijsko, okoli dve tretjini pa dobro ekološko stanje. Slednje je najboljše pri jadranskih rekah ter porečjih Soče in zgornje Save, najslabše pa v porečjih Mure in Drave, kar sovпада s tam prisotno obsežnejšo in intenzivnejšo kmetijsko dejavnostjo.

⁵¹ Poročilo o razvoju 2019

V Sloveniji so kljub preteklim vlaganjem še prisotna območja, kjer javni sistem vodooskrbe še ni zgrajen oziroma je neustrezen, zaradi česar oskrba s pitno vodo v celoti ne ustreza standardom kakovosti za vodo, ki je namenjena prehrani ljudi v skladu z Direktivo o pitni vodi (98/83/ES). Varnost oskrbe s pitno vodo iz javnih vodovodov se zagotavlja z ukrepi iz Operativnega programa oskrbe s pitno vodo, ki je pripravljen za obdobje od 2016 do 2021. Njegova posodobitev bo vključevala tudi vse ukrepe, ki so že bili in se še izvajajo tudi s pomočjo kohezijskih sredstev v finančni perspektivi 2014-2020, pri čemer bo treba v prihodnjem obdobju še intenzivneje pristopiti k sanaciji zastarelih elementov vodovodnih omrežij in k ukrepom za zmanjševanje vodnih izgub iz vodovodnih sistemov. Od zadnje priprave operativnega programa je bilo poleg vlaganja v infrastrukturo več sprememb, vključno z novimi potrebami po urejanju področja zaradi novonastalih dejstev. Istočasno je v pripravi sprememba direktive, ki ureja to področje, in bo predvidoma prinesla novosti tudi glede uporabe materialov v stiku s pitno vodo, kar bo po sedanjih predvidevanjih prineslo dodatne stroške. Poleg tega direktiva nalaga tudi povečanje varnosti in zanesljivosti oskrbe s pitno vodo, skladno s standardom EN 15 975, kar je prav tako povezano z dodatnimi stroški.

Slovenija še ne izpolnjuje zahtev Direktive o čiščenju komunalne odpadne vode (91/271/EGS) na podlagi katere bi morala v skladu s pristopno pogodbo zgraditi ustrezno infrastrukturo za odvajanje in čiščenje odpadnih voda do konca leta 2015.

V Sloveniji, za razliko od večine evropskih držav, ne deluje regulatorni organ na področju oskrbe s pitno vodo;⁵² odsotnost organa onemogoča poenoteno, sistemsko doseganje zastavljenih ciljev in verifikacijo stanja.

Predlagani ukrepi:

- Zagotavljanje ustrezne oskrbe s pitno (zdravstveno neoporečno) vodo, vključno z vzpostavitvijo celovitih mehanizmov obvladovanja varnosti oskrbe s pitno vodo in razvojem poenotениh standardov oskrbe s pitno vodo.
- Ukrepi za varstvo vodnih virov.
- Sanacija obstoječih in izgradnja novih vodovodnih sistemov za oskrbo prebivalcev s pitno vodo, vključno z manjšimi sistemi za oskrbo do 10.000 prebivalcev.
- Izvajanje zavez na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda.
- Izgradnja ustrezne nove infrastrukture za odvajanje in čiščenje odpadnih voda (vključno z aglomeracijami z obremenitvami pod 2.000 PE).

2.6. SC2.vi) Spodbujanje prehoda na krožno gospodarstvo

Snovna produktivnost, ki je eden osnovnih kazalnikov krožnega gospodarstva, je bila v letu 2016 za 15 % nižja od povprečja EU. Podrobnejši pregled strukture porabe snovi v Sloveniji kaže, da je v njej velika količina (52 %) materialov povezanih z gradbeništvom (pesek, apnenec, sadra), kar je med višjimi deleži v EU. V strukturi porabe snovi je v Sloveniji v primerjavi z EU nekoliko manj biomase in malo več nekovinskih mineralov. Glede na oživiljanje gradbene dejavnosti bo v Sloveniji težko ohraniti trend povečevanja snovne

⁵² Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje od 2015 do 2020 (MOP, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/op_oskrba_pitna_voda_2015_2020.pdf)
⁵² <https://www.wareg.org/>

produktivnosti. V proizvodnih dejavnostih nastane na enoto BDP za okoli tretjino več odpadkov kot v povprečju EU. Zunanjetrgovinska menjava z odpadki se povečuje, pri tem hitreje na izvozni kot uvozni strani. Neto uvoz odpadkov se je znižal na okoli dva odstotka vseh nastalih. V strukturi porabe snovi je treba omeniti še 18 % ostankov pridelkov in pridelkov in okoli 15 % lignita ter lesa,⁵³ kar kaže, da je prostora za izboljšanje snovne učinkovitosti še veliko.

Med slovenskimi malimi in srednje velikimi podjetji se vlaganja v smeri prehoda v nizkoogljično, krožno gospodarstvo največ osredotočajo na zmanjševanje odpadkov (SI: 51 %, EU-28: 65 %), prihranek energije (SI: 47 %, EU-28: 63 %), prihranek materialov (SI: 52 %, EU-28: 57 %), prihranek vode (SI: 35 %, EU-28: 47 %), recikliranje, s ponovno uporabo materialov ali odpadkov v podjetju (SI: 33 %, EU-28: 42 %). Ob tem je pomembno dejstvo, da je med slovenskimi podjetji največji delež tistih, ki ne načrtujejo ukrepov za zmanjševanje količin odpadkov (10 %), varčevanja s surovinami (11 %) in vodo (10 %), kljub dejstvu, da so vlaganja na tem področju 57 % slovenskih malih in srednje velikih podjetij znatno ali delno znižala proizvodne stroške (EU-28: 41 %).⁵⁴

V elemente krožnega gospodarstva Slovenija trenutno še ne umešča vodnega cikla, ki je sicer sestavni del krožnega gospodarstva. Zato ponovne rabe odpadnih voda v Sloveniji praktično še ni, prav tako pa se odpadna voda iz gospodinjstev še ne klasificira in ločuje glede na tip odpadne vode, očiščena odpadna voda pa se obravnava kot odpadek in ni del zasnove krožnega gospodarstva.

Predlagani ukrepi:

- Spodbude za raziskave in razvoj na področjih, ki podpirajo prehod v nizkoogljično krožno gospodarstvo, npr. na področju novih materialov, ponovne uporabe materialov oziroma sekundarnih surovin, odpadnih voda in zemljin ter recikliranja.
- Spodbude za start-up podjetja na področju krožnega gospodarstva.
- Dvig snovne in energetske učinkovitosti in/ali produktivnosti (s poudarkom na verigah vrednosti), kamor med drugim sodijo: procesne izboljšave, industrijska simbioza, oblikovanje (ekodizajn) in razvoj novih produktov in novih poslovnih modelov.
- Vzpostavitev in nadgradnja podpornega okolja ter ukrepi za ozaveščanje ter usposabljanje na področju krožnega gospodarstva, vključno s področjem preprečevanja nastanka odpadkov in ravnanja s komunalnimi, industrijskimi in nevarnimi odpadki.
- Spodbujanje ukrepov vladnega in nevladnega sektorja za krožno gospodarstvo ter ukrepi na področju zero-waste skupnosti, ki sledijo hierarhiji ravnanja z odpadki: preprečevanje, ponovna uporaba (kot npr. nadgradnja, izgradnja in promocija reuse centrov in popravilnic predmetov), recikliranje.
- Izgradnja in nadgradnja infrastrukture za recikliranje in obdelavo odpadkov.

⁵³ http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2018/POR2018_splet1.pdf

⁵⁴ <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2151>

2.7. SC2.vii) Spodbujanje biotske raznovrstnosti, zelene infrastrukture v urbanem okolju in zmanjšanje onesnaženja

Slovenija se uvršča med območja z največjo biotsko raznovrstnostjo⁵⁵ v Evropi. To je predvsem naravna danost, a hkrati tudi posledica varovanja rastlinskih in živalskih vrst ter preišljenega gospodarjenja z ekosistemi. Pri tem so posebnega pomena zavarovana območja z veliko biotsko in krajinsko pestrostjo. Po deležu te površine, ki je za ohranitev življenjskih prostorov ogroženih vrst ključna, je Slovenija v vrhu držav EU in ima v tem omrežju dvakrat tolikšen delež površin kot EU v povprečju. Kljub izvajanju številnih aktivnosti za ohranitev biotske raznovrstnosti pa ta tudi v Sloveniji dolgoročno upada. Pri tem izstopajo problemi (i) pozidave v zvezi z neustreznim širjenjem urbanizacije, prometa in gospodarskih aktivnosti, (novogradnja pred prenovo objektov, kjer bi se bistveno bolj racionalno recikliralo obstoječe materiale in ohranjalo prostor), (ii) urejanja vodotokov, večinoma v povezavi z zagotavljanjem protipoplavne varnosti in (iii) kmetijstva, ki sicer varovanim vrstam zagotavlja življenjski prostor, a ga na območjih z zelo intenzivnim načinom gospodarjenja tudi krči. Izziv je v presejanju sektorskega načina razmišljanja, iskanju kompromisov med interesi s področja varovanja narave, kulturne krajine in posameznih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti ter v usklajenem delovanju, predvsem pri rabi tal, kar bo vodilo k večjim sinergijskim učinkom. Tudi kulturna dediščina bistveno dopolnjuje kakovost življenjskega okolja, zato enega od ključnih ciljev trajnostnega razvoja, to je večje kakovosti okolja, ni mogoče doseči brez ustreznega vključevanja dediščine.

Biotska raznovrstnost se zmanjšuje tako v svetu kot tudi v EU in Sloveniji. Ocenjeno je, da je izguba biotske raznovrstnosti zaradi človeške aktivnosti različnih sektorjev, predvsem v ohranjanje narave in varstvo okolja v zadnjih 50 letih v svetu hitrejša kot kdaj koli prej, v prihodnosti pa naj bi se še povečevala in bila še intenzivnejša.⁵⁶ Najnovejša znanstvena dognanja govorijo celo o šestem izumrtju.⁵⁷ Biodiverzitetni indeks Slovenije je v primerjavi z državami EU zelo visok. V Sloveniji se nahaja 60,7 % vrst vseh ptic, zaradi katerih se določajo območja Natura 2000 v EU, ter 18,1 % vseh drugih vrst in 35,7 % vseh habitatnih tipov, zaradi katerih se določajo območja Natura 2000 v alpski biogeografski regiji, in 21,4 % vseh drugih vrst ter 25,3 % vseh habitatnih tipov, zaradi katerih se določajo območja Natura 2000 v celinski biogeografski regiji. Za ugotavljanje zadostnosti določenosti območij Natura 2000 Evropska komisija uporablja indikator zadostnosti vključenosti vrst in habitatnih tipov v omrežje Natura 2000, ki ga izračuna za posamezno državo. V obdobju, na katero se nanaša revizija Računskega sodišča RS⁵⁸, je Slovenija dosegala 95,4 % zadostnost vključenosti vrst in habitatnih tipov v omrežje Natura 2000, kar jo postavlja na 14. mesto med državami članicami EU. Če bi želeli doseči 100 % zadostnost vključenosti vrst in habitatnih tipov v omrežje Natura 2000, bi bilo treba opraviti dodatne raziskave, in sicer za sedem kopenskih vrst in eno morskno vrsto, ter na podlagi rezultatov teh raziskav vrste vključiti v (predvidoma) obstoječa območja Natura 2000.⁵⁹

⁵⁵ Poročilo o razvoju 2019

⁵⁶ Ravnanje z varstvenimi območji Natura 2000 | Revizijsko poročilo, Računsko sodišče 2017

⁵⁷ Biological annihilation via the ongoing sixth mass extinction signaled by vertebrate population losses and declines, G. Ceballosa, P. R. Ehrlichb, and R. Dirzob, julij 2017, <http://www.pnas.org/content/pnas/114/30/E6089.full.pdf>

⁵⁸ Gre za obdobje 1. 1. 2015 do 31. 12. 2016

⁵⁹ Ravnanje z varstvenimi območji Natura 2000 | Revizijsko poročilo, Računsko sodišče 2017

Za razliko od držav, v katerih poteka hitra urbanizacija, sta za Slovenijo značilni suburbanizacija in primerjalno nizek delež prebivalcev, ki živijo v mestih.⁶⁰ V Sloveniji se delež pozidanih površin povečuje (leta 2015 je znašal 0,8 %), in umetnih površin (2018 – 3,6% ozemlja)⁶¹ kar je mogoče opaziti tudi v drugih državah EU. Partnerstvo Urbane agende za EU, ki obravnava tematiko trajnostne rabe prostora in sonaravnih rešitev, ugotavlja, da suburbanizacija za številne države in mesta predstavlja zaskrbljujoč trend, saj v večjem obsegu zmanjšuje biotsko raznovrstnost in kmetijske površine ter povečuje emisije toplogrednih plinov in onesnaženost zraka.⁶² Revitalizacija razvrednotenih območij neposredno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti z vzpostavljanjem zelene infrastrukture v mestih, hkrati pa reaktivacija razvrednotenih površin (zemljišč in objektov) v mestih posredno zmanjšuje pritisk širitve naselij na površine za ohranjanje narave in pridelavo hrane. Pri izvajanju ukrepov revitalizacije razvrednotenih območij v okviru EKP 2014 -2020 se je izkazalo, da so potrebe po vlaganjih bistveno večje od razpoložljivih sredstev. V letu 2017 smo jih imeli v Sloveniji 1081 v skupni površini 3423 ha. Med njimi so prevladovala FDO industrijske in obrtne dejavnosti, polovica vseh evidentiranih lokacij je povsem opuščeni, po številu in obsegu FDO pa odstopa Osrednjeslovenska statistična regija.⁶³ V 11 mestnih občinah je bilo od tega 3222 ha razvrednotenih območij. V Republiki Sloveniji ne obstaja register kontaminiranih lokacij in program njihove sanacije, zato se lokacije pojavljajo na neobvladljiv način, se ne vodijo v sistemskem registru, prav tako se ne spremlja sam postopek sanacije teh lokacij.

Vrednotenje Evropske komisije (Study on the Contribution of Sport to Regional Development through the Structural Funds, 2016) poudarja pomen športne infrastrukture k regionalnemu razvoju, saj podpira uravnotežen gospodarski in družbeni razvoj mest in regijskih središč. Športna infrastruktura ima izreden vpliv na izboljšanje fizičnega okolja, zlasti pri sanaciji starih industrijskih mest in kot skupnostna infrastruktura igra pomembno vlogo pri odzivu na družbene izzive, kot so spodbujanje zdravega življenjskega sloga, demografske spremembe (staranje prebivalstva), vpliva na aktivacijo socialno izključenih skupin, skupaj s socialnimi inovacijami pa prispeva tudi k socialni koheziji.

V Sloveniji je kakovost zraka precej povezana s presežnimi koncentracijami prašnih delcev in ozona, ki se v zadnjih nekaj letih ne izboljšujejo. Koncentracija prašnih trdnih delcev ali delcev PM nastaja predvsem zaradi kurjenja lesne biomase v individualnih kuriščih in zaradi cestnega prometa, zlasti vozil na dizelski pogon, pa tudi dejavnosti v industriji in kmetijstvu. Ozon in njegovi predhodni plini, ki pa so predvsem posledica cestnega prometa⁶⁴ koncentracije ozona so tudi pod velikim vplivom čezmejnega prenosa onesnaženosti^{65,66}. Izpostavljenost urbanega prebivalstva prašnim delcem je kljub znižanju, zlasti v zimskem času, še razmeroma visoka in presega povprečje v EU. Presežene dnevne mejne koncentracije PM₁₀ so bile največkrat izmerjene na merilnih postajah v mestih, ki so pod vplivom izpustov iz prometa, vendar pa pri tem obstaja precejšnja nejasnost o stanju na

⁶⁰ http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/urbani_razvoj_in_zemljiska_politika/mesta_in_urbana_obmocja/

⁶¹

https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&tableSelection=2&labeling=labels&footnotes=yes&layout=time.geo.cat&language=en&pcode=t2020_rd110&plugin=1; Pozidana zemljišča so tista, ki so prekrita s stavbami in toplimi gredami.

⁶² Sustainable Use of Land and Nature-Based Solutions Partnership, Action Plan (2018).

https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/sul-nbs_finalactionplan_2018.pdf

⁶³ http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Stasa/CRP_FDO_V6_1510.pdf

⁶⁴ Poročilo o razvoju, 2018

⁶⁵ Zaradi ugodnejšega vremena za nastanek ozona in transporta ozona in njegovih predhodnikov iz severne Italije beležimo najvišje koncentracije ozona na območju Primorske.

⁶⁶ http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=767

poseljenih podeželskih območjih, kjer je meritev precej manj. Lokalno je precej odvisna od kotlinske lege in prevetrenosti.⁶⁷ Raven onesnaženosti zraka z ozonom je v zadnjih letih na večini merilnih mest, tudi na podeželju in v višjih legah, nad ciljno in dolgoročno naravnano vrednostjo, medtem ko je bila opozorilna vrednost zaradi manj sončnih in vročih poletij presežena le na Primorskem in ponekod v višjih legah.⁶⁸

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi za izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti na območjih Natura 2000 in na drugih območjih varstva narave, , predvsem v segmentu obnove in vzdrževanja ekosistemov, vzpostavitev zelenih koridorjev, obvladovanja invazivnih tujerodnih vrst, odkupa ali vzpostavitve pogodbenega varstva ali skrbništva naravovarstveno pomembnih površin, zagotovitev kakovostne interpretacije urejenih naravovarstvenih površin.
- Ukrepi za vzpostavitev in zagotavljanje pogojev za kakovostno obiskovanje in ogledovanje naravnih vrednot, vključno s podzemnimi jamami na naravovarstvenih območjih, kar vključuje ustrezno infrastrukturo za nadzor, usmerjanje in omejevanje rabe delov narave , zaradi preprečevanja negativnih vplivov na naravne vrednote in biotsko raznovrstnost , prenovo in revitalizacijo kulturne dediščine na naravovarstvenih območjih, umirjanje prometa.
- Popis, vrednotenje in uporaba podatkov ekosistemskih storitev pri usmerjanju razvoja na zavarovanih območjih.
- Pregled stanja in ocena rabe genskih virov v Sloveniji ter vzpostavitev in zboljšanje genskih bank za namene ohranjanja genske pestrosti prostoživečih avtohtonih vrst.
- Skupnostne javne površine in infrastruktura (trgi, peš cone, sprehajališča brez prometa, površine in infrastruktura za oddih, rekreacijo in šport...).
- Revitalizacija razvrednotenih območij in sanacija okoljsko degradiranih območij , vzpostavitev in posodobitev zelene ter modre infrastrukture na lokalni in regionalni ravni in v urbanih območjih.
- Ozaveščevalne akcije za izboljšanje kakovosti zraka s poudarkom na spodbujanju ustrežnejše rabe kurilnih naprav in uporabe javnega potniškega prometa (JPP).
- Krepitev državne mreže merilnih naprav za kakovost zraka in izboljšano obvladovanje podatkov o kakovosti zraka kot podpora učinkovitejšemu ukrepanju.
- Identifikacija kontaminiranih lokacij skladno z evropsko zakonodajo in procesi, vezani na njihovo sanacijo.
- Ukrepi za zmanjšanje vplivov hrupa.
- Ukrepi za izboljšanje kakovosti zraka, npr. zmanjšanje obremenjenosti okolja s trdimi delci.

⁶⁷ Poročilo o razvoju, 2018

⁶⁸ http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=767

3. Cilj politike 3: Bolj povezana Evropa – Mobilnost in regionalna povezljivost informacijske in komunikacijske tehnologije

Evropska komisija v Poročilu o Sloveniji za leto 2019 ugotavlja, da „neoptimalna infrastruktura v regijah in med njimi ovira gospodarski razvoj države.“ Pri čemer isto poročilo prepoznava tudi problem upadanja kakovosti in nezadostne povezljivosti na eni strani in na drugi strani veliko odvisnost Slovenije od cestnega prometa, kar povzroča visoko energijsko in ogljično intenzivnost ter smrtne žrtve.⁶⁹

Sodobni globalni razvojni trendi pred nas postavljajo izziv razvoja družbe znanja, ki temelji na vsesplošni uporabi informacijskih in komunikacijskih tehnologij na vseh področjih družbenega življenja. Pri tem sta ključnega pomena razvoj elektronskih komunikacijskih storitev in zmogljiva omrežna infrastruktura elektronskih komunikacij, ki omogoča neoviran dostop do njih. Kot izhaja iz DESI indeksa se Slovenija pri splošni oceni povezljivosti uvršča na podpovprečno 17. mesto, podobno podpovprečno mesto zaseda tudi pri pokritosti z omrežjem naslednje generacije. Kazalci pokritja ruralnega področja kažejo na 50 do 60 % pokritost, tako da je na tem področju potrebno še nadaljnje ukrepanje. Slovenija se po indeksu digitalnega gospodarstva in družbe (DESI) Evropske komisije za leto 2019 uvršča na 16. mesto med 28 državami članicami EU. Slovenija postopoma izboljšuje rezultate, vendar se njena uvrstitev na področju uporabe internetnih storitev in integracije digitalne tehnologije ni izboljšala. Na področju človeškega kapitala Slovenija ni dosegla napredka in je izgubila eno mesto, čeprav je njen rezultat še vedno v skladu s povprečjem EU.

V Sloveniji se na področju mobilnosti soočamo z več izzivi. Na eni strani je treba izboljšati povezanost posameznih regij in s tem zagotoviti skladen regionalni razvoj predvsem na nekaterih območjih kohezijske regije Vzhodna Slovenija (Koroška in Belo krajino, Kozjansko/Obsojtelje in Zasavje, Kočevje) ter v Posočju v kohezijski regiji Zahodna Slovenija. Z izgradnjo t.i. razvojnih osi in drugih povezav moramo izboljšati dostopnost do TEN-T omrežja ter regionalnih središč. Na drugi strani pa mora nadaljnji razvoj prometne infrastrukture v državi zagotoviti/omogočiti, da bo Slovenija tudi v tem sektorju začela sistematično zniževati emisije toplogrednih plinov, zato bo prednostna naloga razvoj okolju prijaznejših načinov transporta, predvsem razvoj železnic in trajnostna mobilnost, vključno z razvojem alternativnih goriv v prometu. Zato bomo nadaljevali z izpolnjevanje zavez, ki izhajajo iz evropske TEN-T uredbe (Uredba EU 1315/2013), na podlagi katere smo do leta 2030 zavezani k izpolnitvi TEN-T standardov na jedrnem TEN-T omrežju, predvsem k zagotavljanju večjega osnega pritiska, možnosti vožnje vlakov dolžine 740 m in njihove hitrosti vsaj 100 km/h ter implementacije ERTMS.

Število potniških kilometrov v javnem potniškem prometu se je v letih 2015, 2016 in 2017 povečevalo in je doseglo 1.550 milijonov oziroma skoraj enako vrednost kot v letu 2011. K številu potniških kilometrov v javnem potniškem prometu največ prispeva železniški potniški promet, ki pa se je v opazovanih letih tudi najbolj zmanjšal, leta 2017 je bil za 15,9 % nižji kot v letu 2011. Obseg potniških kilometrov v cestnem javnem linijskem prevozu se je v primerjavi z letom 2016 povečal za 7,1 % in je presegel vrednost iz leta 2011. V mestnem javnem potniškem prometu se je leta 2017 število potniških kilometrov povečalo za 22,7 %,

⁶⁹ https://www.eu-skladi.si/si/dokumenti/po-2020/2019_porocilo-o-drzavi-2019.pdf

kar je za 49 % več kot v letu 2011. Po podatkih za prvih nekaj mesecev leta 2018 pa žal ni zaznati enake rasti kot v letu 2017, ki bi bila potrebna za doseg cilja leta 2020.⁷⁰

Rast CO₂ izpustov je treba do leta 2030 glede na leto 2020 zmanjšati za 9 odstotnih točk, pri čemer promet prispeva skoraj 30% emisij toplogrednih plinov v Sloveniji. Ob tem je treba upoštevati, da je v tem obdobju predvidena rast potniškega prometa za 30 % ter tovornega za 60 do 80 %.

Kakovost prometnih povezav vseh delov Slovenije je nujna tudi v luči navezave na cilj politike 1. Celovita gospodarska preobrazba je neizvedljiva brez dobre prometne povezanosti, tako v cestnem kot železniškem prometu, kar je pomembno tudi zaradi siceršnje nevarnosti odliva transportnih tokov v druge države. V posameznih odročnejših delih je kakovost cest slaba (regionalna prometna infrastruktura), ozka grla do posameznih industrijskih središč pa vplivajo na izkoriščanje gospodarskega potenciala cele države.

Zaradi svoje zemljepisne lege in zgodovine je Slovenija intenzivno prometno in tranzitno območje. Pričakovano je povečevanje pretovora v pristanišču Koper tudi v prihodnje, kar zahteva pravočasno zagotovitev ustrezne dodatne pristaniške infrastrukture, večj prepustne zmogljivosti zalednih povezav, zlasti železnice, ustrezne infrastrukture ob avtocestnem križu (zadostna varna parkirišča za tovornjake in prenočišča) ter ureditev multimodalnih vozlišč. Vsaka dodatna preusmeritev tranzitnega prevoza iz železnic na ceste bo povečala okoljske stroške.

V Sloveniji bo kljub posodobitvi in vzpostavitvi učinkovitejšega železniškega sistema ter organiziranju konkurenčnejšega javnega prometa in uveljavitvi sistema P + R (park and ride - parkiraj in presedi) leta 2030 na okoli 230 kilometrih cest presežena prepustnost. Na slovenskem cestnem omrežju bo kljub uveljavitvi trajnostne prometne politike nastalo neskladje med povpraševanjem in ponudbo oziroma bodo nastajali slabše prepustni odseki na pomembnejšem cestnem omrežju, kar bo povzročilo zastoje in z njimi povezane neugodne posledice.

3.1. SC3.i) Izboljšanje digitalne povezljivosti

Poročilo o državi članici iz leta 2019 navaja, da omejitve pri znanjih in spretnostih ter digitalni preobrazbi omejujejo rast produktivnosti. Prav tako Poročilo o državi članici navaja, da se Slovenija uvršča nizko v smislu uporabe mobilnih in hitrih širokopasovnih povezav. Kakovostna in zmogljiva informacijsko-komunikacijska infrastruktura je osnova za digitalno preobrazbo, krepitev raziskovalno-razvojnih potencialov na področju umetne inteligence, visoko zmogljivega računalništva, digitalizacijo podjetij, e-upravo, razvoj digitalnih kompetenc šolajoče mladine, spodbujanje inovativnih oblik učenja in poučevanja, krepitev usposobljenosti odraslih. Potrebe po večjih hitrosti internetnih povezav se namreč povečujejo, saj se le-te uporabljajo hkrati/istočasno, med različnimi uporabniki, z različnimi orodji ter za vedno bolj zahtevne potrebe, tudi digitalno intenzivnih podjetij, prav tako slabša

⁷⁰ <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/potniski-kilometri-v-javnem-potniskem-prometu>, pri interpretaciji podatkov je treba biti pozoren na spremembe metodologij beleženja.

povezljivost bistveno vpliva na druge elemente, kot so uporabo internetnih storitev, javne e-storitve, človeški kapital ter integracijo digitalne tehnologije, ki jih vključuje tudi DESI. Internet postane šele pri višjih hitrostih pravo orodje za globalno komunikacijo, ki vključuje visoko interaktivne, stalno povezane in zlahka razširljive senzorje, procesorje in shranjevalne enote. Slovenija si je leta 2016 zastavila cilj (še v okviru predhodne EU digitalne agende), da bo do leta 2020 zagotovila, da bo imelo 96 % prebivalstva internetne hitrosti v višini najmanj 100Mb/s, preostali 4 % pa najmanj 30Mb/s.

Slovenija si je leta 2016 zastavila cilj (še v okviru predhodne EU digitalne agende), da bo do leta 2020 zagotovila, da bo imelo 96 % prebivalstva internetne hitrosti v višini najmanj 100Mb/s, preostali 4 % pa najmanj 30Mb/s. Pričakujemo, da bodo ostale nepokrite bele lise, ki so najbolj oddaljene in najtežje izvedljive, kar po grobih ocenah predstavlja 3,5 % gospodinjestev. Za pokritje teh belih lis bo treba precej zvišati znesek sofinanciranja na gospodinjestvo.

Na področju vzgoje in izobraževanja je z zmogljivimi širokopasovnimi povezavami pokritih le 70% vzgojno-izobraževalnih zavodov. Cilj je urediti širokopasovne povezave za vse zavode in nadgraditi oziroma povečati hitrosti na 1 GB/sekundo, kar je skladno s strategijo EU »Proti evropski Gigabitni družbi«, zagotoviti ustrezno upravljanje ter omogočiti dostop do storitev, ki omogočajo povezljivost, prenos in nalaganje podatkov s hitrostjo 1 GB/sekundo.

Evropski Akcijski načrt za 5G v Evropi predvideva, da bo nova generacija omrežnih tehnologij, imenovana 5G, odločilni dejavnik pri nadaljnjem razvoju. Slovenija sledi akcijskemu načrtu in je julija 2017 v Talinu podpisala deklaracijo o skupni zavezi za vzpostavitev 5G omrežij, ki spodbuja usklajeno delovanje držav članic Evropske unije na področju 5G tehnologij. Decembra 2017 je bil na ravni EU sprejet tudi časovni načrt za uvedbo 5G. Slovenija je med prvimi državami v EU, ki je za testne primere odprla frekvenčni pas med 3.400–3.800 MHz. Vlada RS je marca 2019 sprejela Načrt uporabe frekvenčnega pasu 470–790 MHz v Republiki Sloveniji, ki je podlaga za sistematično in pravočasno izrabo zmogljivosti nove tehnologije 5G. Poleg radiofrekvenčnega spektra je za uspešno in celovito uvedbo 5G omrežij, v nadaljevanju pa za izkoriščanje potencialov 5G tehnologije (npr. za uporabo vseh aplikacij na nivoju gospodinjestva, ki jih bo ta tehnologija omogočala) nujno potrebno tudi tehnološko napredno in učinkovito omrežje, ki bo omogočalo visoke hitrosti. Ocenjujemo, da je za celovito implementacijo 5G omrežij neobhodno potrebno tudi predhodno pokritje obstoječih belih lis, ki onemogočajo ali vsaj zavirajo izvedbo tega cilja.

Osnova gospodarske preobrazbe v smeri novih tehnologij so primerne širokopasovne povezave, ki pa niso dosegljive povsod. Problem nedosegljivosti širokopasovnih povezav je zlasti izrazit izven urbanih območij, kjer je mogoče s premišljenimi naložbami - tudi z uvajanjem koncepta pametnih vasi - vplivati na trende praznjenja obmejnih in razvojno ogroženih območij.

Predlagani ukrep:

- Razvoj informacijsko-komunikacijske infrastrukture oziroma širokopasovnih povezav v podporo razvoju gigabitne družbe za podjetja, gospodinjestva in javne institucije, s ciljem pokritja vseh belih lis.

3.2. SC3.ii) Razvoj trajnostnega, pametnega, varnega in intermodalnega omrežja TEN-T, ki je odporno na podnebne spremembe

Nacionalni program na področju železnic zajema vrsto ukrepov, pri čemer je del ukrepov je treba pripraviti tudi v povezavi z ukrepi na drugih podsistemih (ceste, trajnostna mobilnost itd.). Povečanje zmogljivosti železniške infrastrukture, vključno z nadgradnjami železniških postaj kot večmodalnih vozlišč, kjer se bodo prepletale in dopolnjevale različne oblike prevoza, bo omogočilo bolj trajnosten način prevoza za pričakovani tovorni promet in prevoz potnikov. Istočasno je treba zagotoviti interoperabilnost, učinkovitejše upravljanje in izboljšanje prometne varnosti.

Dostopnost prebivalcev do železniških postaj je slaba predvsem zaradi manj primernih mikrolokacij, saj ne omogočajo peš dostopa večjemu številu prebivalcev (za večino prebivalcev je najbližja postaja oddaljena več kot 500 m), kar precej zmanjša privlačnost uporabe železniškega javnega prometa. To je tudi posledica neprimerne prostorskega načrtovanja v preteklosti. Stanje je podobno na področju dostopnosti do delovnih mest. Rešitev je v integriranem javnem prometu, kjer je železnica hrbtenica, avtobusi in druga prometna sredstva (sistem P + R, kolo itd.) pa so ožilje.

Zaradi svoje zemljepisne lege in zgodovine je Slovenija intenzivno prometno in tranzitno območje. Cestni in železniški prevoz blaga narašča. Naraščata cestni in železniški tovorni promet, toda cestni bistveno hitreje od železniškega. Po cestah je bilo leta 2011 prepeljanih 149 odstotkov več tovora kakor leta 2002. Cestni tovorni promet je v tem obdobju naraščal s povprečno več kot 11-odstotno letno stopnjo. Železniški promet se je v tem obdobju povečal za 32 odstotkov in je naraščal s povprečno 3,1-odstotno letno stopnjo. Vsaka dodatna preusmeritev tranzitnega prevoza iz železnic na ceste bo povečala okoljske stroške⁷¹.

Ob upoštevanju dejstva, da se 60 % tega tovora prepelje po železnici, bo na tej relaciji v letih 2030–2035 prepeljanih okrog 20 milijonov ton tovora na leto. Največje ozko grlo na področju železnic bo, po končanju izgradnje 2. tira med Koprno in Divačo in potrebne nadgradnje železniške povezave Divača-Ljubljana ter nadgradnje povezave Ljubljana-Jesenice, predstavljalo območje ljubljanskega železniškega vozlišča, ki se ga bo najprej reševalo z izgradnjo Tivolskega loka. Z njim se bo ljubljansko železniško postajo razbremenilo za do 60 tovornih vlakov na dan, to sprostitev pa uporabilo za dodatne prevoze oziroma potniški promet.

Izboljšanje pristaniške infrastrukture je potrebno za bolj kakovostno in učinkovitejše vključevanje Slovenije v evropsko prometno omrežje ter zagotavljanje ugodnejšega pretoka blaga, storitev in potnikov. Pristanišče Koper se skupaj z ostalimi severno-jadranskimi pristanišči iz združenja NAPA (North Adriatic Ports Association), četrtem pristaniškem sistemom EU, uvršča med najpomembnejša evropska jedrna pristanišča TEN-T omrežja. V letu 2017 je bilo v koprskem pristanišču pretovorjenega 22,3 milijona ton blaga, kar je 5 % več kot v letu 2016. Obseg pretovora blaga v kontejnerjih je znašal skoraj 920.000 TEU, največ do sedaj, vendar je pričakovano povečevanje pretovora tudi v prihodnje, in sicer na 35 mio ton v letih 2030–2035. Zaradi pocenitve ladijskega prevoza postajajo ladje vse večje,

⁷¹ Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji

koprsko pristanišče pa temu ni prilagojeno. Težavo predstavljajo preplitvi vplovni kanali in bazeni ter prekratki pomoli. Naraščajoči pretovor zahteva pravočasno zagotovitev ustrezne dodatne pristaniške infrastrukture in večjo prepustno zmogljivost zalednih povezav, zlasti železnice, ki ovira prepustnost in ogroža razvoj koprskega pristanišča.

Nacionalni program na področju železnic zajema vrsto ukrepov, pri čemer je del le-teh treba pripraviti tudi v povezavi z ukrepi na drugih podsistemih (ceste, trajnostna mobilnost itd.). Povečanje zmogljivosti železniške infrastrukture, vključno z nadgradnjami železniških postaj kot večmodalnih vozlišč, kjer se bodo prepletale in dopolnjevale različne oblike prevoza, bo omogočilo bolj trajnosten način prevoza za pričakovani tovorni promet in prevoz potnikov. Istočasno je treba zagotoviti interoperabilnost, učinkovitejše upravljanje in izboljšanje prometne varnosti.

Predlagani ukrepi:

- Posodobitev in nadgradnja železniškega omrežja TEN-T za izboljšanje učinkovitosti prevoza potnikov in tovora, npr.: nadgradnja železniške proge Ljubljana–Divča, gradnja železniškega odseka Tivolski lok, nadgradnja železniške proge Zidani Most–Dobova–državna meja.
- Izboljšanje večmodalnega prometa za bolj kakovostno in učinkovitejše vključevanje Slovenije v evropsko prometno omrežje ter zagotavljanje ugodnejšega pretoka blaga, storitev in potnikov, npr.: poglobljanje vplovne poti v pristanišče Koper; odpravljanje ozkih grl v omrežju TEN-T za izboljšanje učinkovitosti izvajanja gospodarskih dejavnosti ter izboljšanje mobilnosti in kvalitete življenja prebivalcev na kritičnih odsekih avtocestnega omrežja.
- Poleg navedenega so v okviru Instrumenta za povezovanje Evrope opredeljeni potencialni projekti:
  - nadgradnja železniške proge Ljubljana–Kranj–Jesenice,
  - nadaljevanje projekta 2. tir Divča–Koper,
  - daljinsko vodenje prometa.

3.3. SC3.iii) Razvoj trajnostne, pametne in prestopne nacionalne, regionalne in lokalne mobilnosti, ki je odporna na podnebne spremembe, vključno z boljšim dostopom do omrežja TEN-T in čezmejno mobilnostjo

Slovenija se sooča z izzivom vzpostavitve sistema trajnostne mobilnosti v potniškem in tovornem prometu, ki bo hkrati prispeval k obvladovanju doseganja podnebnih ciljev države in zagotavljal skladen regionalni razvoj. Bistvenega pomena v tem kontekstu je razvoj inovativnih rešitev, ki bodo prispevale k manjši potrebi po mobilnosti, oziroma k boljši mobilnosti, kjer to ne bo mogoče, predvsem z izkoriščanjem in izboljšanjem obstoječe infrastrukture, v skrajnih primerih tudi z izgradnjo novih povezav, vendar brez ustvarjanja novih t.i. *lock in* učinkov.

Dostopnost prebivalcev do železniških postaj je slaba predvsem zaradi manj primernih mikrolokacij, saj ne omogočajo peš dostopa večjemu številu prebivalcev (za večino prebivalcev je najbližja postaja oddaljena več kot 500 m), kar precej zmanjša privlačnost

uporabe železniškega javnega prometa. Stanje je podobno na področju dostopnosti do delovnih mest. Razpršena poselitev z veliko naselji (6.031), med katerimi prevladujejo majhna (3.798 naselij s 50–500 prebivalci) na mestnem obrobju, je tesno povezana z vzorci dnevnih selitev, ki temeljijo na odvisnosti od avtomobila. Delovno aktivnih oseb z delovnim mestom in prebivališčem v isti občini je vedno manj; v zadnjem desetletju se je njihov delež zmanjšal za 8 %. Ob koncu leta 2017 jih je bilo približno 47,7 % (SURs). Posledično sta gradnja in vzdrževanje infrastrukture, ki lahko zadovolji potrebe po dostopnosti in povezanosti na različnih ravneh, draga. Pri tem je treba upoštevati tudi, da je javni potniški promet premalo razvit in nepovezan. Rešitev je v integriranem javnem prometu, kjer je železnica hrbtenica, avtobusi in druga prometna sredstva (sistem P + R, kolo...) pa so ožilje.

Na osnovi projekcij se bo potniški promet domačih vozil glede na leto 2012 do leta 2030 povečal za 30 %. Potniški promet tujih vozil se bo povečal v primerljivem obsegu, in sicer za 27 % do leta 2030. Dodatna potovanja in prometne tokove povzročata tudi selitev storitvenih, trgovskih in poslovnih dejavnosti na obrobja mest. Trenutno v Sloveniji 68 % tovornega prometa poteka po cestah in 32% po železnici. Za tovorni promet so do leta 2030 predvidene večje rasti. Tovorni promet domačih vozil se bo glede na leto 2012 povečal za 56 %, tovorni promet tujih vozil pa za 51 %.⁷²

Prometna infrastruktura je izredno pomemben dejavnik skladnega regionalnega razvoja. Območja v Sloveniji, ki ne ležijo ob avtocestnem križu, zaradi slabe dostopnosti in s tem višjih prevoznih stroškov postajajo lokacijsko nekonkurenčna, čeprav imajo druge, za razvoj potrebne dejavnike (cenejša zemljišča, usposobljeno delovno silo, itd.)⁷³. Boljša dostopnost bo zagotavljala možnost prihodnjega razvoja ter ustrezne ekonomske in družbene povezanosti regije.

Podatki Ministrstva za infrastrukturo (Mzi) in Ministrstva za okolje in prostor (MOP) kažejo, da ima sicer slabih 80 % prebivalcev Slovenije zagotovljeno središče 1-4 ravni v oddaljenosti do 10 km, da pa prebivalci nekaterih razvojnih regij in občin potrebujejo nadpovprečno veliko časa za dostop do avtocestnega križa s čimer ta območja zaradi prevoznih stroškov in časovne potratnosti postajajo lokacijsko nekonkurenčna, čeprav imajo druge, za razvoj potrebne dejavnike (cenejša zemljišča, usposobljeno delovno silo, itd.).

Z vidika dostopnosti je Slovenija heterogena, slabša dostopnost je tipična za območja z geografskimi posebnostmi, kot so hribovita in redko poseljena območja. Slaba fizična dostopnost pomeni npr. tudi slabo dostopnost do delovnih mest, slabše možnosti za razvoj gospodarstva v težje dostopnih predelih Slovenije, manj možnosti za zaposlitev, slabšo dostopnost do storitev (npr. bolnišnic, šol, pošt itd) do območij privlačnih za pristočasne aktivnosti, vpliva na visoke stroške transporta za podjetja in povečuje problem pridobitve ustreznega kadra, itd. V Sloveniji so razlike v fizični dostopnosti do priključkov na avtoceste (AC) in hitre ceste (HC) zelo velike. Najboljšo dostopnost do priključkov AC in HC imajo občine, ki so v neposredni bližini avtocestnega križa, kjer se tudi število prebivalcev povečuje. Najslabšo dostopnost imajo občine na Koroškem, v Zgornje soški dolini in

⁷² Strategija na področju razvoja trga za vzpostavitev ustrezne infrastrukture v zvezi z alternativnimi gorivi v prometnem sektorju v Republiki Sloveniji (2017)

⁷³ Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji (2015)

Obkolpju. dostop z avtom z lokacij z vsaj enim prebivalcem do priključkov AC ali HC v minutah je sledeč: prebivalci Koroške potrebujejo v povprečju kar eno uro, da pridejo z avtom do priključka na AC/HC, prebivalci JV Slovenije 29,1 minut, Goriške 25,2 minute, Zasavske regije 23,8 minut, Primorsko –notranjske 20,9 minut, Osrednjeslovenske in Obalnokraške pa 10 minut ali manj. Dostopnost v Posavski, Savinjski, Pomurski, Gorenjski in Podravski regiji znaša med 20 in 12 minut.⁷⁴

Predlagani ukrepi

- Nadgradnja železniškega omrežja **regionalnih in lokalnih** vozlišč za trajnostno mobilnost in povečanje kapacitet, kar vključuje nadgradnjo postaj, informacijsko opremo in spremljajoče ukrepe (parkirišča, kolesarnice) na postajah in postajališčih za potnikom prijazne storitve.
- Celostno prometno načrtovanje na regionalni in lokalni ravni.
- Infrastruktura za trajnostno mobilnost na lokalni, regionalni in medregionalni ravni, kar vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega potniškega prometa in alternativne oblike mobilnosti ter njihovo povezovanje na lokalni, regionalni in medregionalni ravni.
- Mehki ukrepi trajnostne mobilnosti, ki predstavljajo izvedbo različnih ukrepov spodbujanja trajnostne mobilnosti na horizontalni ravni, s ciljem prispevati k spremembi potovalnih navad v Sloveniji.
- Izvajanje ukrepov Strategije za alternativna goriva, kjer so predvideni ukrepi za zagotovitev ustrezne polnilne infrastrukture za vozila na električni pogon, na stisnjen in utekočinjen zemeljski plin ter drugi ukrepi, s katerimi se bo spodbujalo povečevanje števila vozil na alternativna goriva.
- Mobilnost kot storitev, kjer so predvideni ukrepi za vzpostavitev integriranih, celovitih in multimodalnih potovanj, ki so prilagojena posameznikovim potrebam, z možnostjo kombiniranja na poti uporabljenih prometnih sredstev, njihovo rezervacijo in plačevanje z uporabo enotne digitalne platforme.
- Izboljšanje sistema javnega potniškega prevoza z informatizacijo delovanja in s tem povezane infrastrukture.
- Razvojni projekti na prometnem omrežju, ki bodo s svojo uresnitvijo prispevali k **skladnemu regionalnemu razvoju**, ustvarjanju najboljših možnosti za **učinkovit potek gospodarskih dejavnosti** ter **izboljšali mobilnost in kakovost življenja prebivalcev**:
  - izboljšanje povezanosti Koroške z vseevropskim prometnim omrežjem,
  - izboljšanje povezanosti Jugovzhodne Slovenije z vseevropskim prometnim omrežjem,
  - odpravljanje ozkih grl za izboljšanje učinkovitosti razvoja gospodarskih dejavnosti ter izboljšanje mobilnosti in kakovosti življenja prebivalcev ob regionalnem cestnem omrežju,
  - izboljšanje regionalne povezanosti Zasavja z vseevropskim prometnim omrežjem
  - izboljšanje regionalne povezanosti Kozjanskega/Obsotelja z vseevropskim prometnim omrežjem,
  - izboljšanje regionalne povezanosti Goriške z vseevropskim prometnim omrežjem,
  - izboljšanje regionalne povezanosti Notranjske in Kočevja z vseevropskim prometnim omrežjem.

⁷⁴ Kako živimo v regijah, delovni zvezek 1/2017; UMAR

3.4. SC3.iv) Spodbujanje trajnostne večmodalne urbane mobilnosti

Po rezultatih raziskave, ki jo je v letu 2017 izvedel SURS, so prebivalci Slovenije (15–84 let) na svojih vsakodnevni poteh opravili 68 % poti v avtomobilu (kot vozniki ali sopotniki), na katerih je bilo opravljenih 84 % vseh kilometrov. Rezultati kažejo, da se je v dveh tretjinah osebnih avtomobilov vozila samo ena oseba; stopnja zasedenosti avtomobila je bila 1,7. Na delovni dan se je največ poti začelo med 7. in 8. uro ter med 15. in 16. uro (čas prometnih konic). Med delovno aktivnim prebivalstvom več kot polovica delavcev migrira med občinami, medtem ko jih skoraj petina (19,2 %) dela zunaj svoje statistične regije prebivališča.⁷⁵

Slovenska gospodinjstva so v letu 2016 za osebno mobilnost namenila 16 % svojega proračuna, kar je največ v EU⁷⁶). Podatki niso presenetljivi, saj je bilo konec leta 2017 v Sloveniji več kot 1,1 milijona osebnih avtomobilov, kar pomeni dva avtomobila na 3 prebivalce, stare 18 in več let. Po podatkih iz Matičnega registra vozil in listin je bilo v Sloveniji konec leta 2017 za 4 % več registriranih vozil, kot jih je bilo konec leta 2016. Registriranih osebnih avtomobilov je 76 % od vseh registriranih motornih vozil ali za 2 % več kot jih je bilo konec leta 2016.⁷⁷

Podatki o številu vozil glede na energent kažejo, da je v slovenskem voznem parku 53 % vozil z bencinskimi motorji in 46 % vozil z dizelskimi motorji. Vozila na alternativne energente trenutno predstavljajo majhen delež. Če želimo do leta 2030 doseči cilje na področju alternativnih goriv, je treba poleg ukrepov za izboljšanje javnega potniškega prometa zagotoviti, da bo npr. med osebnimi vozili vsaj 17 % električnih vozil oziroma priključnih hibridov (200.000 vozil), 12 % električnih lahkih tovornih vozil (11.000 vozil), tretjina vseh avtobusov na stisnjen zemeljski plin (1.150 avtobusov) in skoraj 12 % težkih tovornih vozil (dobrih 4.300 vozil) na utekočinjen zemeljski plin.⁷⁸

V letu 2017 je število z avtobusi prepeljanih potnikov naraslo v primerjavi z letom 2016. V mestnem javnem linijskem prevozu je bilo v 2017 prepeljanih za 18,9 % več potnikov, v medkrajevnem javnem linijskem prevozu pa za 5,6 % več kot v 2016. Vendar je raziskava o mobilnosti pokazala, da je drugi najpogostejši način premikanja pešačenje, in sicer na 21,3 % poti, kolo je bilo uporabljeno na 4,5 % poti, medtem ko je dnevna mobilnost najmanj pogosto potekala z javnimi prevoznimi sredstvi (avtobus in vlak), in sicer na zgolj 4,3 % poti.⁷⁹ Naložbe na področju trajnostne mobilnosti bodo pripomogle k dvigu deleža trajnostnih prometnih načinov v dnevni migraciji prebivalstva. Večji delež uporabe trajnostnih načinov prevoza bo pripomogel k znižanju emisij toplogrednih plinov in drugih onesnaževal iz prometa ter s tem k izboljšanju kakovosti življenja.

Investicije na področju trajnostne urbane mobilnosti bodo pripomogle k dvigu deleža trajnostnih prometnih načinov v dnevni migraciji prebivalstva. Večji delež uporabe

⁷⁵ SURS (2019)

⁷⁶ Eurostat (2019)

⁷⁷ SURS (2019)

⁷⁸ Strategija na področju razvoja trga za vzpostavitev ustrezne infrastrukture v zvezi z alternativnimi gorivi v prometnem sektorju v Republiki Sloveniji (2017)

⁷⁹ SURS (2019)

trajnostnih načinov prevoza bo pripomogel k znižanju emisij toplogrednih plinov in drugih onesnaževal iz prometa ter s tem k izboljšanju kakovosti življenja.

Predlagani ukrepi:

- Nadgradnja železniškega omrežja urbanih vozlišč za trajnostno mobilnost in povečanje kapacitet, kar vključuje nadgradnjo postaj, informacijsko opremo in spremljajoče ukrepe (parkirišča, kolesarnice) na postajah in postajališčih za potnikom prijazne storitve.
- Upravljanje urbane mobilnosti.
- Celostno prometno načrtovanje.
- Infrastruktura za trajnostno mobilnost, kar vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega potniškega prometa in alternativne oblike mobilnosti ter njihovo povezovanje.
- Mehki ukrepi trajnostne mobilnosti predstavljajo izvedbo različnih ukrepov spodbujanja trajnostne mobilnosti na horizontalni ravni, s ciljem prispevati k spremembi potovalnih navad v Sloveniji.
- Izvajanje ukrepov Strategije za alternativna goriva, kjer so predvideni ukrepi za zagotovitev ustrezne polnilne infrastrukture za vozila na električni pogon, na stisnjen in utekočinjen zemeljski plin ter drugi ukrepi, s katerimi se bo spodbujalo povečevanje števila vozil na alternativna goriva.
- Mobilnost kot storitev, kar pomeni integrirano, celovito in multimodalno potovanje, prilagojeno posameznikovim potrebam, z možnostjo kombiniranja na poti uporabljenih prometnih sredstev, njihovo rezervacijo in plačevanje z uporabo enotne digitalne platforme.
- Izboljšanje sistema javnega potniškega prevoza z informatizacijo delovanja in s tem povezane infrastrukture.
- Pametno upravljanje mest - vzpostavitev IT platform za upravljanje procesov v mestih na podlagi zajema in obdelave realnih podatkov.

4. Cilj politike 4: Bolj socialna Evropa – Izvajanje evropskega stebra socialnih pravic

Za kakovost življenja ljudi in uravnotežen trajnostni razvoj so ključni vključujoč trg dela, kakovostna delovna mesta ter krepitev znanja in spretnosti posameznikov skozi vse življenje. Delovna mesta bo treba prilagajati tehnološkemu razvoju, za kar bo potrebno izboljšanje obstoječih znanj in spretnosti ter razvoj novih znanj in spretnosti, ki bodo čimbolj usklajena s potrebami družbe in gospodarstva. Po eni strani je treba razviti znanja in spretnosti, ki bodo krepila inovativnost, produktivnost in konkurenčnost gospodarstva, na drugi strani pa spodbujati tista znanja in spretnosti, ki bodo opolnomočile posameznike za njihov razvoj, prilaganje in aktivno vključevanje v družbo tekom celotnega življenjskega obdobja s ciljem, da se jim zagotovi dovolj širok nabor, splošnih in poklicnih znanj in spretnosti, da lahko v celoti uresničijo svoje potencialne, so dejavno vključeni v družbo, učinkovito nastopijo na trgu dela, na njem napredujejo, imajo višje plače, boljše zdravje ter so bolj socialno vključeni. Za doseganje teh ciljev je treba spodbujati vključenost v vseživljenjsko učenje ter zagotavljati ustrezno podporno okolje, vključno z nadaljnjim razvojem kakovostnega in učinkovitega sistema izobraževanja in usposabljanja, ki bo omogočal pridobivanje znanja in spretnosti, ki bodo prispevala k boljši zaposljivosti posameznikov in njihovi aktivni participaciji v družbi.

Po podatkih ankete Napovedi zaposlovanja 2018/I iz leta 2018 se je v prvi polovici leta 2018 slaba polovica (45,7 %) delodajalcev srečala s pomanjkanjem ustreznih kadrov, v velikih podjetjih je ta delež še višji (68,8 %), oba deleža sta višja kot v predhodnih anketah. Med delodajalci, ki imajo težave z zaposlovanjem kadrov, jih je 30,8 % navedlo neustrezno izobrazbo in dobra petina pomanjkanje poklicno specifičnih znanj. Neskladja v znanju in spretnostih so prisotna tako pri delovno aktivnih prebivalcih kot tudi pri tistih, ki šele vstopajo na trg dela. Vse večje pomanjkanje ustrezne delovne sile je povezano z zmanjševanjem vpisa v srednješolsko in terciarno izobraževanje zaradi demografskih sprememb in s prepočasnim prilagajanjem strukture vpisa povpraševanju na trgu dela in razvojnim izzivom.⁸⁰ Tudi avtomatizacija delovnih procesov in delovnih mest bo bistveno vplivala na spremembo delovnih mest, ki bodo zahtevala drugačna znanja in spretnosti.

Glede na podatke OECD⁸¹ je v Sloveniji neskladje v doseženi izobrazbi prisotno pri 22,4 % delovno aktivnih, od tega jih ima 11,8 % previsoko izobrazbo glede na zahteve delovnega mesta. Delež delovno aktivnih s prenizko ravni izobrazbe je v Sloveniji 10,6%, kar kaže na potrebo po vključenosti v nadaljnje izobraževanje. Neskladja se nanašajo tudi na področje izobraževanja (prisotno pri 28,8 % delovno aktivnih), neskladja v besedilnih spretnostih znašajo 12,3 % delovno aktivnih, pri matematičnih spretnostih pa 14,1% delovno aktivnih prebivalcev.

V zadnjih letih je bilo izvedenih več ukrepov, ki so prispevali k večji povezanosti med srednješolskim in terciarnim izobraževanjem ter okoljem (gospodarskim in negospodarskim), vendar trenutno prepoznana neskladja v znanju in spretnostih v Sloveniji kažejo na potrebo

⁸⁰ Poročilo o razvoju - UMAR (2019)

⁸¹ http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2018/Znanje_spretnosti_odraslih_prebivalcev_v_Sloveniji.pdf

po nadaljnji krepitvi teh ukrepov, saj neskladja zmanjšujejo možnost za učinkovitejšo rabo človeškega kapitala.

Osnovna znanja slovenskih učencev in pravičnost izobraževalnega sistema v Sloveniji so na visoki ravni, vendar še vedno ostajajo določene neenakosti, ki jih je treba nasloviti. Eden izmed kazalnikov uspešnosti za spremljanje uresničevanja ciljev Strategije razvoja Slovenije 2030, je spremljanje uspešnosti uvrstitve slovenskih 15-letnikov v mednarodni raziskavi PISA (Programme for International Student Assessment), pri čemer je ciljna vrednost v Strategije razvoja Slovenije 2030 za leto 2030 ohranitev uvrstitve v zgornji četrtini držav, kar pomeni, da je v ohranjanje tega cilja treba bistveno vlagati.

Medtem ko so mednarodno primerjalni dosežki mladih v splošnem nad povprečjem in jih je treba ohranjati in izboljševati tudi s ciljem izboljšanja spretnosti odraslih, so po najnovejših podatkih raziskave PIAAC (Programa za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih) besedilne, matematične in digitalne spretnosti odraslih, ki so posreden kazalnik kakovosti in so pomembne za njihovo vključevanje v družbo ter kakovostno delo, nizke. Izstopajo nizke spretnosti predvsem nizko izobraženih in starejših, ki se redkeje vključujejo v vseživljenjsko učenje, zato lahko imajo ob hitrem tehnološkem napredku premalo novih znanj, vendar pa je raziskava PIAAC razkrila tudi druge ranljive skupine z vidika nizkih dosežkov,.

Iz poročila European Centre for the Development of Vocational Training - Cedefop⁸² izhaja, da je v Sloveniji delež odraslih, ki potrebujejo dodatna znanja in spretnosti ocenjen med 32,3 % do 39,1 % celotne odrasle populacije, v odvisnosti od stopnje razvitih digitalnih spretnosti. Ocena je osnovana ob upoštevanju nizkih ravni znanja in spretnosti na vsaj enem področju: nizka izobrazba, nizke besedilne, matematične in nizke ravni digitalnih spretnosti (z upoštevanjem tistih, ki niso nikoli uporabljali računalnika kot nižjo oceno in tistih, ki so malo uporabljali internet in pod osnovnimi digitalnimi spretnosti kot višjo oceno). Prav tako so v te skupine vključeni tudi srednje-visoko izobraženi posamezniki, ki so izpostavljeni tveganju izgube znanja in spretnosti zaradi delovnih mest/poklicev, ki zahtevajo nižje ravni znanja in spretnosti (teh je 2,5 % glede na celotno oceno).

Poleg razvoja znanj in spretnosti je treba zagotoviti tudi ustrezno podporno okolje, ki bo omogočilo stalno izboljševanje kakovosti, učinkovitosti sistema izobraževanja in usposabljanja ter zagotavljalo njegovo relevantnost za potrebe trga dela. Kakovost izobraževalnega sistema se presoja iz več vidikov, med drugim preko učnih dosežkov, profesionalnega razvoja strokovnih delavcev in socialne klime.

Po podatkih OECD (2018) je populacija učiteljev v Sloveniji relativno stara, saj je kar 38 % učiteljev starejših od 50 let, čemur bo potrebno dati posebno pozornost, tudi z uvajanjem v delo mlajših generacij in medgeneracijskim sodelovanjem. Profesionalni in karierni razvoj ter usposobljenost izobraževalcev ter drugega vodstvenega kadra sta ključna vzvoda za izboljšanje dela v sistemu vzgoje in izobraževanju ter dosežkov šolajočih.

Prav tako je pomembno zagotavljati ustrezno podporno okolje s ciljem hitrejšega /učinkovitejšega prehoda na trg dela in boljšo prilagojenost. Po podatkih OECD je delež

⁸² https://www.cedefop.europa.eu/files/factsheet_si.pdf

študentov, ki v Sloveniji doštudira v roku (stopnja dokončanja študija – ang. *completion rate*) na dnu lestvice OECD držav.

Družbe postajajo vse bolj digitalne, zato se povečuje **povpraševanje po digitalnih kompetencah**. Izobraževanje in usposabljanje se morata na to ustrezno odzvati, kar predvideva organizacijske spremembe, digitalne naprave, pa tudi vzpostavitev digitalnih izobraževalnih virov in visokokakovostne didaktične programske opreme ter zagotoviti ustrezno infrastrukturo/storitve na področju IKT v podporo izobraževalnim procesom na vseh nivojih in v izobraževanju odraslih, ki se morajo prilagajati razvoju digitalne družbe. Poleg IKT infrastrukture je pomembna tudi fizična infrastruktura/objekti, v katerih poteka izobraževanje in usposabljanje, kvalifikacije in prekvalifikacije oziroma pridobivanje dodatnih znanj in spretnosti.

Obenem je na drugi strani potrebno upoštevati tudi demografske spremembe, ki so v Sloveniji med najmočnejšimi ter ukrepe temu ustrezno prilagoditi. Zaradi staranja prebivalstva in višanja upokojitvene starosti bo potrebno delovna mesta prilagajati za daljše ostajanje v zaposlitvi ter hkrati krepiti zdravje delavcev ves čas njihovega poklicnega življenja. Spremenjena starostna struktura prebivalstva pa tako kot v večini razvitih držav, tudi v Sloveniji že vpliva na zmanjšano ponudbo delovne sile, kar se je še zlasti pokazalo v zadnjih letih gospodarskega okrevanja po krizi. Ker bi zmanjšanje števila delovno sposobnih lahko v prihodnosti postalo omejitveni dejavnik za gospodarski razvoj, to pa bi posledično vplivalo na vsesplošen življenjski standard v Sloveniji, je ključno povečanje stopnje delovne aktivnosti v vseh starostnih skupinah, s posebnim poudarkom na starejših, hitrejših zaposlitvah mladih na kakovostnih delovnih mestih ter strateški migracijski politiki.

Hitra rast zaposlenosti v zadnji letih ob povečevanju participacije, zlasti mladih in starejših, kaže na razvoj v smeri bolj vključujočega trga dela. Ob relativno visoki gospodarski rasti je stopnja delovne aktivnosti v letu 2018 dosegla najvišjo raven od osamosvojitve, k čemur je prispevalo tudi vstopanje na trg dela tistih, ki v obdobju krize zaradi dolgotrajno nizkega povpraševanja niso aktivno iskali zaposlitve in so bili podpovprečno zastopani na trgu dela (mladi, starejši, nizko izobraženi). Med mladimi (15-24 let) je kljub njihovi visoki vključenosti v izobraževanje stopnja delovne aktivnosti v zadnjih letih dosegla povprečje EU, na kar so ob pomanjkanju delovne sile vplivali tudi ukrepi za zaposlovanje mladih⁸³. Na hitro naraščanje stopnje delovne aktivnosti starejših (v starosti 55-64 let) v zadnjih letih poleg velikega povpraševanja po delovni sili vplivata predvsem (i) demografski učinek¹¹⁶ in (ii) postopno dvigovanje upokojitvene starosti v skladu s pokojninsko reformo iz leta 2013, ki jo spremljajo tudi ukrepi za zaposlovanje starejših. Kljub precejšnjemu povečanju je stopnja delovne aktivnosti starejših še vedno med najnižjimi v EU. Precej se je povečala tudi stopnja delovne aktivnosti nizko izobraženih, vendar še zaostaja za povprečjem EU.

Demografske spremembe zmanjšujejo potencialno ponudbo delovne sile, kar bo v prihodnje zahtevalo še večjo vključenost prebivalstva v delovno aktivnost. V Sloveniji se je število

⁸³ K večji zaposljivosti mladih bi prispevala tudi večja povezanost izobraževalnega sistema in gospodarstva (gl. tudi poglavje 2).

Stopnja delovne aktivnosti je izračunana kot razmerje med številom delovno aktivnega prebivalstva in delovno sposobnega prebivalstva. Demografski učinek se nanaša učinek, ko v starostno skupino starejših (55–64 let) vstopajo mlajše generacije, ki so pogosteje delovno aktivne, iz nje izstopajo generacije z nižjo delovno aktivnostjo, kar posledično zvišuje stopnjo delovne aktivnosti starejših.

¹¹⁶

delovno sposobnih prebivalcev začelo zmanjševati leta 2011, glede na demografske projekcije pa se bo upadanje v prihodnjih letih še pospešilo. Učinki demografskih sprememb v času krize še niso bili neposredno vidni na rasti zaposlenosti zaradi večjega števila brezposelnih in skromnega zaposlovanja, izrazili so se šele v zadnjih letih ob hitri rasti povpraševanja po delu. Tudi ob pozitivnih neto migracijah (priseljavanje večje od odseljavanja) okoli štiri tisoč oseb na leto bo po projekcijah do leta 2030 prišlo do zmanjševanja aktivnega prebivalstva v povprečju za 10 tisoč oseb na leto. Kljub povečevanju participacije podpovprečno zastopanih skupin na trgu dela demografske spremembe tako vplivajo na zmanjševanje potencialne ponudbe delovne sile, kar postaja vedno bolj pereč problem. Za soočanje z demografskimi izzivi bi bilo zato treba: (i) okrepiti vključevanje ranljivih skupin (zlasti starejših in nizko izobraženih), med katerimi je vključenost še vedno nizka v primerjavi z drugimi skupinami, (ii) povečati privlačnost dela z zagotavljanjem primerne plačila, zmanjšanjem segmentacije trga dela (iii) zmanjšati neskladja na trgu dela ter (iv) pripraviti ustrezno migracijsko politiko za lažje privabljanje tuje delovne sile z različnim spektrom veščin.

Na razvoj v smeri vključujočega trga dela kaže tudi zmanjševanje dolgotrajne brezposelnosti. Po velikem naraščanju dolgotrajne brezposelnosti v obdobju 2009–2014 so se zaposlitvene možnosti dolgotrajno brezposelnih, precej izboljšale, ob vse večjem pomanjkanju delovne sile zlasti v zadnjem letu⁸⁴. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je do drugega četrletja 2018 znižala pod povprečje EU, ki ga je med krizo presejala. Na njeno zniževanje so vplivali veliko povpraševanje po delovni sili in ukrepi aktivne politike zaposlovanja. Še vedno je dobra petina vseh brezposelnih brez zaposlitve dve leti in več (dolgotrajno brezposelni). Dolgotrajno brezposelni tvegajo izgubo in zastarelost znanja in veščin, kar povečuje njihovo stigmo v očeh potencialnih delodajalcev, zmanjšuje njihove možnosti za zaposlitev in trajno vpliva na njihov prihodnji zaslužek. Poveča se tudi možnost njihovega izstopa s trga dela, kar je z vidika demografskih gibanj neugodno. Z nadaljnjim spodbujanjem ukrepov na področju aktiviranja in usposabljanja, ki jo mora spremljati integrirana in personalizirana storitev za ranljive skupine (povezanost delovanja centrov za socialno delo in uradov za zaposlovanje), bi lahko dolgotrajno brezposelnim dodatno povečali zaposljivost. S tem bi lahko zagotovili del potrebne delovne sile v luči demografskih sprememb in možnosti za povečevanje blaginje.

Segmentacija trga dela ostaja težava kljub zmanjševanju novega zaposlovanja za določen čas v zadnjih letih. Za segmentiran trg dela je značilen razkorak med delavci v rednih, zaščitnih, bolje plačanih delovnih mestih in med prekarnimi¹¹⁸ oziroma netipičnimi, manj varovanimi, slabše plačanimi oblikami dela⁸⁵, z manjšo možnostjo prehoda v varnejšo obliko zaposlitve. Posledice visoke segmentiranosti so lahko povečane neenakosti med delavci, povečana volatilitnost zaposlovanja in odpuščanja, zmanjšane spodbude za vlaganje v delavce s strani podjetij in zmanjšana motivacija za opravljanje dela. Segmentiran trg dela je

⁸⁴ Število dolgotrajno brezposelnih se je v drugem četrletju 2018 zmanjšalo za približno tretjino, kar je močnejše kot v EU (okoli desetino). ¹¹⁸ Pojem prekarnih zaposlitev ni poenoten. Evropska komisija leta 2017 opredeljuje kot zaposlitve z nizkimi plačami (nižje kot dve tretjini mediane urnega plačila) in ki hkrati niso zaposlitve za nedoločen čas s polnim delovnim časom (EK, Employment and social Developments, Annual Review 2017, 2017) Eurostat pa kot podatek o prekarnih zaposlitvah objavlja delež začasnih zaposlitev, katerih trajanje je krajše od 3 mesecev.

⁸⁵ Analiza EK (2017) je za Slovenijo pokazala, da tudi po izločitvi nekaterih dejavnikov, kot so starost, izobrazba, dejavnost in poklic, zaposleni v začasnih oblikah dela prejmejo za okoli 10 % nižjo plačo kot zaposleni v rednih oblikah dela. ¹²⁰ Lepage-Saucier, 2013.

tudi dovzeten za negativne šoke¹²⁰. Kljub temu da delodajalci ob pomanjkanju delovne sile in relativno visoki gospodarski rasti v zadnjih dveh letih pri nas vedno bolj pogosto zaposlujejo za nedoločen čas, ostaja delež začasnih in prekarnih zaposlitev v Sloveniji precej nad povprečjem EU še posebej med mladimi, na kar vpliva tudi prisotnost študentskega dela. Začasno zaposleni imajo manj ugodne delovne pogoje v večjem številu dimenzij kakovosti zaposlitve, saj imajo v primerjavi z zaposlenim s stalno zaposlitvijo manj ugodni delovni čas in manj možnosti za njegovo prilagajanje, manjše možnosti za karierno napredovanje ter manjšo varnost delovnega mesta⁸⁶.

Slovenija se uvršča okoli povprečja EU po strukturi zaposlitev glede na profile kakovosti zaposlitve. Kakovost zaposlitve je koncept z več razsežnostmi, njeno merjenje pa se še postopoma razvija (gl. Poročilo o razvoju 2018, str. 39). Med bolj kompleksne analize in meritve kakovosti zaposlitve sodi Eurofound-ova analiza, ki na osnovi kazalnikov za sedem dimenzij kakovosti s pomočjo metode razvrščanja oblikuje naslednje skupine (profile) zaposlitev: (i) dobro plačane in zahtevne zaposlitve, (ii) nemotene tekoče zaposlitve, (iii) fizično aktivne zaposlitve, (iv) zaposlitve pod pritiskom in (v) zaposlitve slabe kakovosti. Slovenija se je leta 2015⁸⁷ po deležu posameznih skupin zaposlitev uvrščala blizu povprečja EU, pri čemer nekoliko odstopa zgoraj po višjem deležu zaposlitev slabe kakovosti in nižjem deležu nemotenih tekočih zaposlitev glede na povprečje EU.

Slovenija sodi med države z relativno nizko ravno neto plač in plačne neenakosti. OECD med elemente kakovosti zaposlitve uvršča tudi kakovost zaslužka, ki jo meri z ravni in neenakostjo plač. V Sloveniji je samska oseba brez otrok s povprečno plačo leta 2016 v triletnem povprečju (2014–2016)¹²³ zaslužila 15.049 SKM, kar je 23,5 % manj od povprečja EU (netehtano). V obdobju 2007–2017 se je v Sloveniji neenakost v plačah zmanjšala, na kar je vplivala predvsem višja rast povprečne plače nizko izobraženih v primerjavi z drugimi izobrazbenimi skupinami. K temu je na eni strani prispevala rast minimalne plače⁸⁸, ki je bila v tem obdobju precej hitrejša od rasti povprečne plače, deloma pa tudi strukturni učinek. Zmanjševanje neenakosti v plačah se kaže tudi v hitrejši rasti mediane plač od povprečne plače. Kljub hitrejšemu naraščanju plač nizko izobraženih v primerjavi z visoko in srednje izobraženimi, je bila stopnja tveganja revščine delovno aktivnih leta 2017 višja kot pred desetimi leti. Na to je po naši oceni med drugim vplivalo povečanje deleža samozaposlenih in zaposlenih s krajšim delovnim časom.

Kakovost zaposlitve lahko vpliva na zdravje, s tem pa na položaj osebe na trgu dela in na sisteme socialne zaščite. Zaposlitve, ki jih označuje visoka raven zahtev pri delu (npr. časovni pritisk, psihična tveganja za zdravje) in jih spremlja pomanjkanje sredstev za izpolnitev delovnih obveznosti (npr. majhna delovna avtonomija in socialna opora pri delu), pomenijo veliko tveganje za zdravje. Na fizično in duševno zdravje vplivajo tudi slabe delovne razmere in brezposelnost, tvegane oblike vedenja in čezmerna telesna teža.

⁸⁶ Eurofound (2018). Does employment status matter for job quality? Publications Office of the European Union, Luxembourg.

⁸⁷ Eurofound (2017), Sixth European Working Conditions Survey – Overview report (2017 update), Publications Office of the European Union, Luxembourg. Večina raziskav, ki merijo posamezne komponente kakovosti zaposlitev, se ne izvajajo letno, ampak vsakih pet let. ¹²³ Gre za enega izmed kazalnikov, ki je namenjen spremljanju Evropskega stebra socialnih pravic (social score board).

⁸⁸ Laporšek in drugi (2017) ugotavljajo, da je povišanje minimalne plače v 2010 zmanjšalo neenakost plač, zlasti med ženskami, mladimi in nizko kvalificiranimi delavci ter v dejavnostih, ki še posebej izstopajo po deležu prejemnikov minimalne plače (npr. predelovalne dejavnosti, gradbeništvo, tradicionalne tržne storitve). ¹²⁵ Odstotek je v Sloveniji med največjimi v EU.

Posledica je nižja participacija na trgu dela, predvsem starejših, in naraščanje bolniške odsotnosti. Na slednje vplivajo tudi visoka raven in rast zaposlenosti, kasnejše upokojevanje in podaljševanje čakalnih dob v zdravstvu. Ker v Sloveniji 38 % (EU: 25 %) vprašanih meni, da delo negativno vpliva na njihovo zdravje, in jih kar 43 %¹²⁵ meni, da ne bodo sposobni opravljati dela do svojega šestdesetega leta, so ob demografskih izzivih še posebej pomembni ukrepi za spodbujanje vzdržnega delovnega življenja.

Zdravstveno stanje prebivalstva, se je v zadnjih letih izboljšalo, vendar je Slovenija po številu zdravih let življenja v letih 2015 in 2016 povečala zaostanek za povprečjem EU. Izboljševanje osnovnih kazalnikov zdravja je značilno za vse države EU, povezano je z napredkom medicine in izboljševanjem kakovosti v zdravstvu ter z vrsto drugih dejavnikov, kot so rast dohodka, dvig izobrazbene ravni in informiranosti. Pričakovano trajanje življenja se je v Sloveniji v zadnjih desetih letih podaljšalo bolj kot v povprečju EU, po deležu življenja, ki ga preživimo zdravi, zaostanek se je nekaj let zmanjševal, leta 2015 pa začel ponovno naraščati, predvsem zaradi hitrejšega napredka v drugih državah EU. Podobno velja za samoocene zdravja in oviranosti⁸⁹, tudi te so v Sloveniji precej slabše od povprečja v EU, zaostanek pa se je v zadnjih letih ponovno povečal. Po kazalniku preprečenih smrti, ki kaže na učinkovitost zdravstvenega sistema, se Slovenija uvršča okoli povprečja EU, še vedno pa ima višjo stopnjo prezgodnje umrljivosti⁹⁰, kar je povezano z razširjenostjo nezdravega življenjskega sloga⁹⁵. S hitrim podaljševanjem pričakovanega trajanja življenja in še vedno precejšnjo razširjenostjo za zdravje tveganega vedenja, je v Sloveniji povezana tudi visoka obolevnost in umrljivost zaradi raka⁹¹.

Neenakosti v zdravju so se v zadnjih desetih letih nekoliko zmanjšale. Vrzel med visoko in nizko izobraženimi v pričakovanem trajanju življenja (PTŽ) se je v Sloveniji zmanjšala, in sicer bolj pri moških, kjer se je povečalo življenjsko pričakovanje zlasti nizko izobraženim. Slovenija se je v letu 2016 glede na izobrazbeno vrzel v pričakovanem trajanju življenja uvrstila pod povprečje 21-ih držav EU. Tudi v pričakovanih letih zdravega življenja se je razlika med visoko in nižje izobraženimi v obdobju 2005–2014 zmanjšala, pri obeh spolih kot posledica povečanja števila pričakovanih zdravih let nizko izobraženih in zmanjšanja pri visoko izobraženih⁹². Nadaljnje zmanjševanje neenakosti v zdravju zahteva usklajeno medsektorsko delovanje, usmerjeno zlasti v spodbujanje bolj zdravega načina življenja socialno šibkejših in najranljivejših skupin⁹³. Izboljšanje na področju neenakosti v zdravju bi pomembno prispevalo tudi k zmanjšanju pritiskov na rast izdatkov za zdravstvo in k zmanjšanju bolniških odsotnosti, ki so pri nas nad povprečjem EU.

⁸⁹ Delež populacije, ki ocenjuje, da je zaradi zdravstvenih težav, ki trajajo vsaj 6 mesecev zelo ali zmerno ovirana pri opravljanju vsakodnevnih aktivnosti, se je v obdobju 2010–2014 znižal od 35,6 % na 29,9 %, v letu 2015 pa ponovno povečal na 31,5 % (EU v 2015: 25,3 %). Ta podatek vstopa tudi v izračun kazalnika pričakovanih zdravih let življenja.

⁹⁰ Stopnja prezgodnje umrljivosti je kazalnik, s katerim prikazujemo umrljivost pred 65. letom starosti, ki je pogosto povezana z nezdravim in tveganim življenjskim slogom – smrt zaradi nezgod, posebno prometnih, zaradi kajenja in alkohola. Zmanjšujejo jo lahko tudi preventivni ukrepi (zgodnje odkrivanje dejavnikov tveganja, presejalni testi za raka). ⁹⁵ OECD Health at a glance: Europe 2018, 2018.

⁹¹ Slovenija je po stopnji obolevnosti za različnimi vrstami raka na 8. mestu med državami EU, skoraj v vrh pa se uvršča po umrljivosti zaradi raka.

⁹² Neenakosti v zdravju v Sloveniji v času ekonomske krize Kofol Bric, T., Zaletel, M., 2018.

⁹³ Predvsem nižje izobražene prebivalce je treba dodatno ozaveščati o bolj zdravem načinu življenja in možnostih, da sami prispevajo k boljšemu zdravju in dočakajo zdravo starost.

Nekatere oblike nezdravega načina življenja so se v zadnjih letih zmanjšale, vendar so ob tem začela naraščati nekatera druga tveganja za zdravje. Po zadnjih podatkih se je Slovenija uvrstila med štiri države, ki jim je uspelo najbolj zmanjšati debelost pri otrocih⁹⁴, kar je sicer eden glavnih dejavnikov tveganja za debelost v odraslosti. Še vedno pa se povečuje debelost pri odraslih, po kateri Slovenija ostaja skoraj v vrhu držav EU in z visoko neenakostjo glede na izobrazbo. S tem je povezana tudi visoka prevalenca sladkorne bolezni⁹⁵. Spodbudno je, da se je delež kadičev med mladimi v Sloveniji znižal bolj kot v povprečju EU; tako med odraslimi kot med mladimi je bil v letu 2016 že nekoliko pod povprečjem EU⁹⁶. Uspešne so bile tudi politike za zmanjševanje porabe alkohola, delež se je med odraslimi in med mladimi pomembno znižal; Slovenija v letu 2016 po porabi alkohola ni bila več v vrhu med državami EU. Vendar pa je med najstniki bistveno bolj kot v povprečju EU razširjeno uživanje marihuane, malenkost manj kot v EU pa uporaba drugih prepovedanih drog⁹⁷. Z uporabo psihoaktivnih drog se povečuje tveganje za nesreče in poškodbe med mladimi ter tveganje za težave v duševnem zdravju kasneje v življenju. Za izboljšanje kazalnikov življenjskega sloga bi bilo nujno treba okrepiti preventivo in javno zdravje⁹⁸ ter politike za zmanjševanje tveganega vedenja in ozaveščanje posameznikov o odgovornosti za lastno zdravje. Dejavniki tveganja za zdravje iz onesnaženosti okolja se v Sloveniji izboljšujejo, vendar je onesnaženost zraka, ki v razvitih državah predstavlja največje tveganje za zdravje (bolezni dihal, pljučni rak, srčnožilne bolezni), nad povprečjem EU in presega mejo, do katere je po smernicah Svetovne zdravstvene organizacije še sprejemljiva.

Uvrstitev Slovenije na lestvici indeksa vladavine prava v drugo polovico držav EU kaže na pomanjkljivosti delovanja pravne države. Vladavina prava (angl. rule of law) izpostavlja načelo pravne enakosti in poudarja nedotakljivost avtoritete prava in zakona, kar pomeni, da država sama spoštuje pravo, pri čemer je delovanje državnih organov pravno vezano in so zagotovljene temeljne človekove pravice in svoboščine. Leta 2018 se je Slovenija po indeksu vladavine prava uvrstila na 14. mesto med enaindvajsetimi državami EU, njena uvrstitev pa se v zadnjih letih ni bistveno spremenila. Najvišje se uvršča na področju notranjega reda in varnosti, kjer se tudi približa najbolje ocenjenim skandinavskim državam, okoli povprečja EU pa le še na področju temeljnih človekovih pravic (dobro ocenjeni kazalniki so odsotnost diskriminacije, pravica do življenja, prosto izražanje verskih in drugih prepričanj). Za povprečjem EU precej zaostaja na področju kazenskega pravosodnega sistema, kjer se v kazalnikih odraža nezaupanje v sodni sistem, predvsem v njegovo neodvisnost in pravočasnost. Na pomanjkljivosti delovanja pravne države kažejo tudi nizke vrednosti kazalnikov na področju omejitev vladne politike (npr. kazalnik glede odgovornosti

⁹⁴ Delež debelih otrok starih 7-8 let je v povprečju obdobja 2015–2017 znašal 9 %, kar je bistveno manj kot v povprečju obdobja 2007–2008 (gl. kazalnik 3.12). Zmanjšanje debelosti pri otrocih je v tem obdobju doseglo le 7 od 23 držav EU, Slovenija pa se po deležu debelosti pri otrocih zdaj uvršča pod povprečje EU (Health at a glance: Europe 2018, 2018).

⁹⁵ Leta 2017 je bilo med odraslimi 7,1 % obolelih za sladkorno boleznijo (EU: 6,0 %) (Health at a glance: Europe 2018, 2018).

⁹⁶ Leta 2016 je med mladimi 15-16 let delež rednih kadičev znašal 22 %, med odraslimi pa 19 % (Health at a glance: Europe 2018, 2018).

⁹⁷ Najbolj razširjene prepovedane droge med mladimi so ekstazi, amfitamini, kokain in LSD (OECD Health at a glance: Europe 2018, 2018).

⁹⁸ V nasprotju s priporočili mednarodnih inštitucij se delež izdatkov za preventivo in javno zdravje v Sloveniji v zadnjih petih letih znižuje, v letih 2003–2010 je znašal v povprečju 3,7 %, v letu 2015 pa le še 2,7 % tekočih izdatkov za zdravstvo (OECD: 2,8 %). Različne študije (Sassi, F. in drugi, 2013; Cecchini, M. in drugi, 2015; OECD, 2015) ugotavljajo pozitivne učinke protialkoholne politike ter ukrepov za omejevanje porabe tobaka in izdelkov in nezdrave hrane na podaljšanje števila pričakovanih zdravih let življenja, pričakovanega trajanja življenja in izdatkov za zdravstvo (gl. tudi UMAR, 2016).

državnih uradnikov ob ugotovljenih nepravilnostih) in odsotnosti korupcije (npr. v tveganju korupcije uradnikov v izvršilni in zakonodajni veji oblasti).

Primerjalno največji razvojni zaostanek imamo pri uporabi storitev preko interneta, kjer se uvrščamo na 21. mesto v DESI indeksu, čeprav smo pri človeškem kapitalu na ne tako kritičnem 15. mestu. To kaže na dejstvo, da moramo v splošni javnosti izboljšati razumevanje izzivov, priložnosti in koristi, ki nam jih prinašajo digitalne tehnologije in internet. Izvesti moramo ukrepe za promocijo in spodbujanje povpraševanja po digitalnih storitvah, po uporabi interneta in izboljšati naprednejše e-veščine. Odprava razvojnih vrzeli na področju dostopa do interneta, digitalne usposobljenosti in pri uporabi interneta bo zagotovila večjo vključenost državljanov v digitalno družbo ter spremembo njihovega odnosa do digitalizacije in razvojnih priložnosti, ki jih prinašajo digitalne tehnologije in internet. Prav najširša vključenost vseh deležnikov je ključna za doseganje splošnih gospodarskih in družbenih koristi.

Da bo Slovenija pripravljena na nove izzive in da bo lahko izkoristila razvojne priložnosti, moramo ob upoštevanju ugotovljenih razvojnih vrzeli prioritarno ukrepati in v vseh starostnih skupinah izboljšati digitalno pismenost prebivalstva: v okviru formalnega izobraževalnega sistema in pri vseživljenjskem učenju zaposlenih in starejših ter aktivneje spodbujati uporabo digitalnih tehnologij in interneta ter promovirati digitalizacijo družbe; poseben poudarek je treba dati promociji uporabe elektronskih storitev.

Ustrezno podporno okolje, predvsem z vidika relevantnosti za potrebe trga dela, spodbujanja ustvarjalnosti, inovativnosti, podjetnosti, kritičnega razmišljanja ter interdisciplinarnosti v izobraževalnem sistemu ter omogočanja gospodarskega in družbenega razvoja ter prehoda v nizko ogljično družbo Slovenije, je nujno potrebno zagotavljati, kjer je to relevantno, tudi z vidika prispevka sklada ESS+ k cilju politike 1 in cilju politike 2.

4.1. SC4.i) Izboljšanje dostopa do zaposlitve za vse iskalce zaposlitve, zlasti mlade in dolgotrajno brezposelne, ter neaktivne osebe, spodbujanje samozaposlovanja in socialnega gospodarstva

V priporočilu Sveta za Slovenijo (COM(2019) 524) je med drugim zapisano, da »...dolgotrajna brezposelnost ostaja nad ravno pred krizo in še vedno predstavlja polovico skupne brezposelnosti. Izzivi so še vedno prisotni zlasti pri nizko usposobljenih in starejših delavcih, saj pri teh skupinah stopnji delovne aktivnosti in zaposlenosti ostajata med najnižjimi v Evropi.« V nadaljevanju poročilo tudi navaja, da so zato še posebej pomembne naložbe v učinkovite ukrepe za povečanje zaposljivosti nizko usposobljenih in starejših delavcev, vključno z izboljšanjem njihovih digitalnih spretnosti in znanj. Poročilo prav tako izpostavlja nujnost ukrepanja na področju pokojninskega sistema, kjer je spodbujanje poznejšega upokojevanja starejših nedvomno ena od opcij reševanja problema. Zato Slovenija predlaga ukrepe v okviru specifičnega cilja 4.1.

Po OECD se kakovost zaposlitve nanaša na več aspektov zaposlitve, ki prispevajo h kakovosti življenja delavcev, pri čemer so upoštevane 3 ključne dimenzije kakovosti: kakovost plačila za delo, varnost zaposlitve in kakovost delovnega okolja. Glede na omenjene tri dimenzije

OECD-jev projekt merjenja kakovosti zaposlitve razdelil vključene države v tri skupine, Slovenijo pa uvrsti med države s povprečnimi rezultati kakovosti zaposlitve. Eden izmed kazalnikov kakovosti zaposlitve, ki ga je razvil Eurostat, je delež prekarnih zaposlitev. Delež prekarnih zaposlitev se je v Sloveniji v letu 2017, ko je znašal 5,1 %, celo zvišal za 0,6 % glede na leto prej in je več kot še enkrat višji kot v povprečju EU, večji delež od Slovenije ima samo še Hrvaška. Povečal se je tudi delež začasnih zaposlitev. Ta se je v času gospodarske krize povečal bolj kot v povprečju EU in je v lanskem letu po podatkih Eurostata znašal 14,6 %, medtem ko je bilo povprečje EU 11,3 %. Med prekarnimi in začasnimi zaposlitvami je v EU večji delež mladih in žensk, v Sloveniji pa so tej obliki še posebej izpostavljeni mladi.

Na področju usposabljanja v pravosodju za opravljanje pravosodnih funkcij je ugotovljeno, da ne sledi več realnim potrebam na trgu dela po pravnikih z opravljenim pravniškim državnim izpitom, zato je potrebno sistem usposabljanja prenoviti. Od leta 2012 (463 pristopov) dalje se Slovenija srečuje s trendom zmanjševanje števila pristopov k opravljanju pravniškega državnega izpita (v letu 2018 le 244 pristopov).

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi aktivne politike zaposlovanja za učinkovito in hitro spodbujanje dostopa do zaposlitve za ciljne skupine starejših, nižje izobraženih, invalidov in neaktivnih v njihovem obdobju delovne aktivnosti ter preprečevanje njihove dolgotrajne brezposelnosti.
- Programi za ohranitev na trgu dela tistih skupin, katerih zaposlitev oziroma samozaposlitev je ogrožena ali začasna, zmanjševanje in preprečevanje prekarnosti ter preprečevanje prehoda nazaj v brezposelnost za ciljne skupine, ki se soočajo z atipičnimi oblikami dela.
- Reforma področja usposabljanja v pravosodju.

4.2. SC4.ii) Posodabljanje institucij in služb trga dela za oceno in predvidevanje potreb po spretnostih ter zagotavljanje pravočasne in prilagojene pomoči in podpore pri usklajevanju ponudbe in povpraševanja, prehodov in mobilnosti na trgu dela

Slovenija se sooča z nekaterimi strukturnimi pomanjkljivostmi trga dela, zlasti s šibkim stanjem nizko usposobljenih in starejših delavcev na področju zaposlovanja ter neskladjem med potrebami ter znanji in spretnostmi na trgu dela. Zato so bile opredeljene pomembne naložbene potrebe, da bi se posodobile institucije in storitve trga dela, ocenile in predvidele potrebe po znanjih in spretnostih.

Z vidika razvoja države je ključno povečanje delovne aktivnosti pri mlajših in starejših, razvoj ustreznih veščin za življenje in delo ter zagotavljanje kakovostnih delovnih mest mladim že ob vstopu na trg dela, privabljanje in kroženje talentov kot tudi prepoznavanje potenciala in znanj priseljencev (SRS 2030, str. 36). Večje naložbe v znanja in spretnosti, izobraževanje, usposabljanje so tako še toliko bolj pomembne za izboljšanje slovenske produktivnosti in dolgoročne vključujoče rasti.

Že razvita metodologija kratkoročnih potreb delodajalcev po znanjih in kompetencah na trgu dela (Napovednik zaposlovanja – NAP/ZAP in Poklicni barometer - PB) ter kompetenčni model zaposlovanja z izdelanimi kompetenčnimi profili posameznih poklicev predstavljajo

pomembno orodje za prepoznavanje zaposljivosti brezposelnih oseb in drugih iskalcev zaposlitve ter učinkovitejše posredovanje na prosta delovna mesta se bodo nadalje razvijala in nadgradila.

Svet EU je 2016 sprejel Priporočila⁹⁹, med katerimi je za Slovenijo izpostavljen predvsem vidik zagotavljanja »enotne kontaktne točke« med ZRSZ in CSD v smislu okrepljenega in celovitega pristopa obravnave dolgotrajno brezposelnih. Integriran način obravnave ZRSZ in CSD, sofinanciran s sredstvi ESS, pa naj bi imel po oceni Evropske komisije¹⁰⁰ pozitiven učinek.

Poročilo za Slovenijo¹⁰¹ navaja, da hitre spremembe na trgu dela zahtevajo usposobljeno in številčno zadostno število svetovalcev ZRSZ, kar bi zagotovilo dobre storitve za brezposelne osebe. Prav tako je po ocenah OECD nujno, da ZRSZ vzpostavi informacijski sistem, ki omogoča dodatno profiliranje brezposelnih oseb in se je v nekaterih državah izkazal kot učinkovit preventivni ukrep preprečevanja dolgotrajno brezposelnih.

na ravni EU kot v Sloveniji ostaja pereč izziv zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih, izhajajoč tudi iz systemskega delovanja relevantnih institucij. Med brezposelnimi na ZRSZ je še vedno več kot polovica brezposelnih dolgotrajno brezposelnih in povečuje se delež zelo dolgotrajno brezposelnih.

V Sloveniji trenutno beležimo pozitivne trende upadanja registrirane brezposelnosti, kljub temu je bilo konec junija 2019 med vsemi registrirano brezposelnimi skoraj 54 % dolgotrajno brezposelnih. Njihov delež v skupni brezposelnosti se je v primerjavi z dec.2018 povečal za 4,2 odt.t. (iz 49,6 %). Skoraj 51 % med vsemi DBO so starejši od 50 let (vir: ZRSZ). Glede na to, da se povečuje neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, je smotrno, da ZRSZ okrepi sistem napovedovanja potreb na trgu dela.

OECD Skills Outlook 2019 poudarja, da so NVO pomemben dejavnik pri krepitvi formalnih in neformalnih veščin za večjo zaposljivost, predvsem za težje zaposljive skupine ljudi. Strategija razvoja Slovenije 2030 na str. 28 navaja, da se bo cilj Dostojno življenje za vse dosegel s krepitvijo sodelovanja, solidarnosti in prostovoljstva, tudi s spodbujanjem družbenih inovacij. Strategija razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva do leta 2023 v akcijskem načrtu str. 14 navaja, da je potrebno sprejeti ukrepe za zagotovitev stabilnega, učinkovitega in trajnega delovanja podpornih organizacij NVO.

Predlagani ukrepi

- Razvoj in nadgradnja platforme za napovedovanje kompetenc oziroma znanj in spretnosti potrebnih na trgu dela.
- Ukrepi za modernizacijo storitev in povezovanje institucij trga dela, ki bodo omogočili hitrejše, bolj učinkovito in ciljno izvajanje ukrepov na področju ukrepov aktivne politike zaposlovanja in aktivacije težje zaposljivih skupin (vključno z migranti) za lažji dostop do zaposlitev. Podprti bodo tudi ukrepi, namenjeni vzpostavitvi, razvoju in nadgradnji sistema za spremljanje kompetenc in s tem lažjega usklajevanja ponudbe in povpraševanja na trgu dela. V okviru modernizacije storitev institucij trga dela bodo

⁹⁹ Priporočilo Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela (2016/c 67/01)

¹⁰⁰ CSW Country Report Slovenija, SWD(2019) 1023 final, stran 26.

¹⁰¹ CSW Country Report Slovenija, SWD(2019) 1023 final, stran 26.

vključeni tudi ukrepi za povezovanje institucij v podporo mobilnosti delavcev na širšem evropskem trgu dela.

- Nadaljnji razvoj podpornega okolja za NVO (horizontalna mreža, regionalna stičišča in vsebinske mreže) z namenom krepitev institucionalne zmogljivosti NVO kot enega izmed pomembnih stebrov trga dela.

4.3. SC4.iii) Spodbujanje udeležbe na trgu dela, uravnotežene glede na spol, in boljše usklajenosti poklicnega in zasebnega življenja, vključno z dostopom do otroškega varstva in oskrbe za vzdrževane osebe

Ženske, v primerjavi z moškimi, opravijo več neplačanega dela. Po podatkih OECD ženske v Sloveniji neplačanemu delu namenijo približno 2h več na dan kot moški. Ženske v večji meri prevzemajo tudi skrb za starejše, ki predstavljajo vedno večji delež prebivalstva. Urejena infrastruktura in dostopnost storitev dolgotrajne oskrbe in otroškega varstva sta ključna dejavnika za visoko stopnjo zaposlenosti žensk na trgu dela v Sloveniji, hkrati pa je povečanje skrbstvene vloge moških ključno za lažje usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja žensk. Podporne storitve kot so popoldansko/večerno/poletno varstvo otrok ter pomoč starejšim na domu bi razbremenila neplačano delo žensk in olajšala usklajevanje poklicnih in zasebnih obveznosti (Vir: OECD. Time use for work, care and other day-to-day activities¹⁰²)

Razkorak v stopnji tveganja revščine med spoloma se s starostjo povečuje. Slovenija beleži bistveno višjo stopnjo tveganja revščine pri ženskah v primerjavi z državami EU, ki so primerljive s Slovenijo glede splošne stopnje tveganja revščine. Razlike so zlasti visoke pri starosti nad 75 let. Iz tega izhaja nujnost po sprejetju ukrepov za zmanjševanje stopnje revščine prebivalstva in za zmanjševanje razlik med moškimi in ženskami (Leskovšek, Javno zdravje, 2017, str.66).

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi za spodbujanje žensk in moških k izbiri netradicionalnih poklicev, v katerih izrazito prevladuje eden od spolov ter krepitev žensk na trgu dela, vključno s spodbujanjem ženskega podjetništva
- Zagotavljanje podpornih storitev za lažje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja žensk in moških, spodbujanje enakovrednejše skrbi za otroke in starejše ter spodbujanje dejavnega očetovstva.

4.4. SC4. iii bis) Spodbujanje prilagajanja delavcev, podjetij in podjetnikov spremembam ter aktivnega in zdravega staranja ter zdravega in dobro prilagojenega delovnega okolja, ki obravnava zdravstvena tveganja

Slovenija se sooča z demografskimi spremembami, ki zahtevajo prilagajanje celotne družbe. Pričakovano trajanje življenja se povišuje, število rojstev stagnira, število neto priselitev pa je razmeroma majhno. Zmanjšuje se število prebivalstva v starostni skupini 20-64 let, ki spadajo v najbolj aktivno skupino prebivalstva, hkrati se povečuje število starejših od 65 let. Demografske spremembe tako zmanjšujejo ponudbo delovne sile, kar že vpliva na gibanja na trgu dela.

¹⁰² http://www.oecd.org/els/family/LMF2_5_Time_use_of_work_and_care.pdf

Ob relativno visoki gospodarski rasti je stopnja delovne aktivnosti v letu 2018 dosegla najvišjo raven od osamosvojitve, k čemur je prispevalo tudi vstopanje na trg dela tistih, ki v obdobju krize zaradi dolgotrajno nizkega povpraševanja niso aktivno iskali zaposlitve in so bili podpovprečno zastopani na trgu dela (mladi, starejši, nizko izobraženi). Na hitro naraščanje stopnje delovne aktivnosti starejših (v starosti 55-64 let) v zadnjih letih poleg velikega povpraševanja po delovni sili vplivata predvsem (i) demografski učinek¹¹⁶ in (ii) postopno dvigovanje upokojitvene starosti v skladu s pokojninsko reformo iz leta 2013, ki ga spremljajo tudi ukrepi za zaposlovanje starejših

Demografske spremembe vodijo v relativno hitro zmanjševanje zmogljivosti aktivnega prebivalstva, kar vodi v počasnejši gospodarski napredek. Z vidika razvoja je torej ključno povečanje delovne aktivnosti tudi v starejši starostni skupini, razvoj ustreznih veščin ter prilagoditev delovnih mest in organizacije dela tem demografskim spremembam (Strategija razvoja Slovenije 2030, str. 36-37).

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi, ki bodo namenjeni dvigu kvalitete delovnega okolja in pogojev za delo (kakovostna delovna mesta, prilagoditev delovnih mest in procesov, spodbujanje družbene odgovornosti ipd.) s ciljem podaljševanja obdobja delovne aktivnosti predvsem pri starejših, vključno z javnim sektorjem.
- Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja s poudarkom na prenosu znanja in usposobljenosti med generacijami (v obe smeri).

SC.ESRR.i) Izboljšanje učinkovitosti trgov dela in dostopa do kakovostne zaposlitve prek razvoja socialnih inovacij in infrastrukture

Predlagani ukrepi v okviru specifičnega cilja 4.iii bis, se dopolnjujejo z ukrepi, ki bodo sofinancirani s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Predlagani ukrepi

- Podpora ukrepom, namenjenim prilagoditvi delovnih okolij starejšim in invalidom, vključno z javnim sektorjem.
- Uvajanje financiranja posebnih ciljnih skupin prek koncepta t.i. »Social impact bonds«.

4.5. SC4.iv) Povečanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja ter njihove relevantnosti za potrebe trgov dela, da se podpre pridobivanje ključnih kompetenc, vključno z digitalnimi spretnostmi

Zagotavljanje **kakovostnega izobraževanja** za vse je eden od krovnih zakonskih ciljev vzgoje in izobraževanja v Sloveniji (ZOFVI, 2. člen), vendar kakovost ni statična, za njeno ugotavljanje, vzdrževanje ravni ali izboljševanje, je potrebna nenehna spremljava in vzpostavljeni kriteriji. Sistem ugotavljanja in zagotavljanja kakovosti v izobraževanju v Sloveniji vključuje dva pristopa k zagotavljanju – eksternega in internega. Nacionalni okvir za

ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti¹⁰³ temelji na dveh ravneh kakovosti, institucionalni in sistemski, obe pa naj bi se osredotočali na tri področja kakovosti za ohranjanje in izboljševanje procesov učenja in poučevanja – učnih dosežkih, profesionalnemu razvoju strokovnih delavcev in socialni klimi. Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti skladno s tradicijo slovenskega izobraževalnega prostora in okvira temelji na samoevalvaciji institucij na eni strani in na eksterni evalvaciji sistema na drugi strani, ki poteka prek nacionalnih evalvacijskih študij, mednarodnih raziskav in CRP-ov in podobno. Študija omrežja Eurydice Support Mechanisms for evidence based policy making in Education¹⁰⁴ (2017) navaja potrebo po povezavi deskriptivnih opisov s podatki, pridobljenimi prek evidenc in raziskav kot metodo za ugotavljanje, če politike delujejo učinkovito oz. v smeri zastavljenega cilja, zato mora Slovenija temu področju nameniti veliko pozornost.

Ne glede na to da so bili rezultati PISA 2015 tako pri bralni, matematični, kot tudi naravoslovni pismenosti nad povprečjem OECD je nezanemarljiv in zaskrbljujoč podatek iz raziskave PISA glede razlik med spoloma pri bralni pismenosti, saj je na področju bralne pismenosti podpovprečnih 12,1 % več fantov kot deklet, povprečje EU znaša 9,6 %. Najboljše dosežke izkazujejo 15-letniki z najvišjim socialno-ekonomskim položajem, najslabše pa tisti z najnižjim, vsekakor pa je za ohranjanje položaja v zgornji četrtini držav OECD, kot je opredeljeno v Strategiji razvoja Slovenije treba vlagati znatna sredstva še naprej.

Rezultati PISA 2015¹⁰⁵ tudi kažejo, da so slovenski 15-letniki na repu držav glede pričakovanj nadaljnega izobraževanja, še posebno za učence, ki imajo nižje dosežke. Obenem bolj kot v drugih državah slovenski mladi izražajo nenaklonjenost šoli na splošno (rezultati TIMSS, PIRLS, lastni izračuni). Medtem ko to ni nujno sam po sebi negativen rezultat, je mogoče sklepati, da izražanje nenaklonjenosti, še posebno, če je povezano s šibko samopodobo pri učenju matematike, dolgoročno pomeni odklanjanje nadaljnega učenja matematike.

Slovenija se na lestvici The Global Talent Competitiveness (GTCI)¹⁰⁶ uvršča na 29. mesto (od skupaj 125 držav, vključenih v raziskavo). Slovenija je zelo uspešna glede razvoja veščin ter poklicnih tehničnih znanj, slabši smo pri omogočitvenih dejavnikih in privlačnosti okolja za razvoj talentov, zato je treba vlagati v ukrepe za razvoj nadarjenih.

Ključna komponenta strokovnosti učiteljev in vodij šol je njihova udeležba v stalnem strokovnem razvoju na delovnem mestu, vključno z uvajanjem v poklic in medgeneracijskim sodelovanjem. Za izboljšanje in ohranjanje kakovosti v izobraževanju je ključna krepitev, nenehen razvoj in pridobivanje kompetenc strokovnih delavcev na različnih področjih, med drugim tistih, ki niso vezani zgolj na preizkušeno znanje otrok, mladine, študentov, temveč tudi na razvoj razmišljanja, spodbujanja ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti oziroma tiste vidike, ki vplivajo na reševanje problemov in kritično razmišljanje ter tudi tistih, ki izhajajo

¹⁰³ http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Aktualno/Nacionalni_okvir_Kakovost_Feb_2017.docx

¹⁰⁴ European Commission/EACEA/Eurydice, 2017. Support Mechanisms for Evidence-based PolicyMaking in Education. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno na: https://eige.europa.eu/resources/206_EN_Evidence_based_policy_making.pdf

¹⁰⁵ OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume III): Students' Well-Being, PISA, OECD Publishing, Paris. Dostopno na: Vol III (https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-iii_9789264273856-en)

¹⁰⁶ <https://gtcistudy.com/>

iz rezultatov mednarodna raziskava poučevanja in učenja TALIS, kar pomeni, da je treba ustrezno načrtovati in izvajati karierni razvoj strokovnih delavcev in vodij na različnih nivojih izobraževalnega procesa ter jim omogočiti ustrezno sistemsko podporo pri izvajanju njihovih nalog.

Najmanj enako pomembno kot zagotavljanje kakovostnega in učinkovitega izobraževanja je njegova relevantnost za potrebe trga dela. V tem kontekstu je sodelovanje z deležniki izven sistema VIZ (delodajalci, civilni sektor) ključno, prav tako vzpostavitev in nadgradnja orodij oz. platforme za napovedovanje znanj in spretnosti prihodnosti potrebnih na trgih dela (ob upoštevanju opredeljenih prednostnih področjih Slovenije). Ravnovesje med enim in drugim je namreč tisto, ki lahko zagotavlja tako uspešnost kot učinkovitost sistemov izobraževanja in daje ustrezno osnovo za družbo znanja ter s tem ustrezno podlago za konkurenčnost gospodarstva ter razvoj družbe kot celote. Prav tako so za zagotavljanje konkurenčnosti pomembne digitalne spretnosti katere je potrebno glede na ugotovljene vrzeli iz DESI indeksa 2019 nasloviti tudi v okviru izobraževalnega sistema na način, da se izboljša digitalno pismenost in digitalne kompetence, ki so ustrezne za različne ravni izobraževanja.

Praktično usposabljanje dijakov in študentov v realnih delovnih razmerah je nepogrešljiv del poklicnega in strokovnega izobraževanja. To ne velja le za vajeniško izvedbo programov srednjega poklicnega izobraževanja, temveč za celotno poklicno in strokovno izobraževanje ter tudi za področje visokega šolstva. Praktično usposabljanje je, poleg napovedovanja potreb po znanju in spretnostih ter spremljanja kariernega razvoja diplomantov, eden od ključnih ukrepov za izboljšanje prehoda mladih na trg dela, kar navaja tudi poročilo implementacija bolonjskega procesa¹⁰⁷. Pri tem seveda ne smemo zanemariti podpornega okolja, ki bo študentom omogočalo uspešno in pravočasno zaključevanje študija ter pridobitev znanj, kompetenc in spretnosti, ki jim bodo zagotovile uspešno vključevanje na trg dela.

Glede uporabe IKT v izobraževanju publikacija OECD Students, Computers and Learning: Making the Connection¹⁰⁸ navaja, da se večina izobraževalnih sistemov sooča s težavami z (učinkovitim) uvajanjem IKT v izobraževanje (za namen izboljšanja poučevanja in učenja). Uporaba IKT se količinsko povečuje, vendar je vprašanje učinkovitosti njene uporabe odprto zato, ker med dosežki učencev z več in tistimi z manj uporabe IKT ni razlik ali so celo negativne. Družbe postajajo vse bolj digitalne, zato se povečuje povpraševanje po digitalnih kompetencah. Izobraževanje in usposabljanje se morata na okoliščine ustrezno odzvati, kar predvideva organizacijske spremembe, digitalne naprave, tudi vzpostavitev digitalnih izobraževalnih virov in visokokakovostne didaktične programske opreme.

Druga evropska raziskava uporabe IKT v izobraževanju 2017/18 kaže, da imamo najnižji delež učencev, ki vsaj enkrat tedensko uporabljajo računalnik pri pouku. Ta je 32 %, povprečje v EU je 52 %. Raziskava kaže tudi, da celoviti pristopi informatizacije na šolah izginjajo v pozabo, dosežek Slovenije je 21 %, povprečje EU je 38 %. Sodelovanje Zavoda Republike Slovenije za šolstvo v Erasmus projektu Mentep (2015-2018) je izkazalo upadanje

¹⁰⁷ European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/bologna_internet_0.pdf

¹⁰⁸ OECD, 2015, <http://www.oecd.org/education/students-computers-and-learning-9789264239555-en.htm>

dosežkov slovenskih učiteljev njihovih digitalnih kompetenc (digitalna pedagogika, uporaba in izdelava digitalnih gradiv, digitalno komuniciranje in sodelovanje). V mednarodni študiji o računalniški in informacijski pismenosti ICILS 2013 je bilo tudi ugotovljeno, da tako osnovnošolci kot srednješolci še vedno uporabljajo opremo in orodja manj kot ostali učenci in dijaki v Evropi. Slovenija se sooča s tem, da uporaba IKT ni sistematična in vsakodnevno integrirana v poučevanje in učenje, zato niso izkoriščene njene prednosti, učenci in dijaki tako ne pridobivajo znanj in spretnosti, ki so potrebni za uspešno vključevanje v družbo in prispevanje k inovativnosti in konkurenčnosti domačega trga.

Z ukrepi na področju izobraževanja in usposabljanja (tako praktičnega kot teoretičnega) za nekatere specifične poklice v kulturi s spodbujanjem vključevanja v formalno in neformalno izobraževanje se zapolnjujejo vrzeli obstoječega izobraževalnega sistema.

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi s področja razvoja/modernizacije sistema izobraževanja in usposabljanja:
  - Nadaljnji razvoj sistema kakovosti v izobraževanju in usposabljanju, vključno z zagotavljanjem sistema spremljanja, analize podatkov, povezave baz podatkov in pripravo priporočil pri oblikovanju politik.
  - Razvoj sistema kariernega razvoja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju, vključno z razvojem sistema vrednotenja in spremljanja digitalnih kompetenc.
  - Vzpostavitev in zagotavljanje systemske podpore, informatizacije poslovnih procesov izobraževalnim zavodom, vključno s podporo na področju vsebin, povezanih z IKT tehnologijo.
  - Nadaljnji razvoj e-gradiv za izobraževanje in usposabljanje na vseh nivojih, vključno s korpusi slovenskega jezika.
- Povečanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja ter njihove relevantnosti za potrebe trga dela:
  - Spodbude za krepitev sodelovanja poklicnih in strokovnih šol ter delodajalcev pri izvajanju programov srednjega poklicnega, srednjega strokovnega in višjega strokovnega izobraževanja, promocija poklicnega in strokovnega izobraževanja ter izvajanje programov nadaljnega poklicnega izpopolnjevanja in usposabljanja.
  - Vzpostavitev podpornega okolja v terciarnem izobraževanju s ciljem uspešnega in pravočasnega zaključka študija, zagotavljanje spretnosti študentov in diplomantov za vključevanje na trg dela ter izvajanje dalj časa trajajočega praktičnega izobraževanja za študente.
  - Štipendije za deficitarne in perspektivne poklice (vključno v kulturi), regijske štipendijske sheme.
- Razvoj kompetenc, znanja in spretnosti šolajoče mladine:
  - Krepitev ključnih kompetenc, kot so digitalne kompetence, jezikovne kompetence, ustvarjalnost, medijska pismenost, kritično razmišljanje, podjetnost, kreativnost, zdrav odnos do samega sebe, preprečevanje nasilja, odvisnosti, razvoj drugih kompetenc na področju kulture.
  - Nadaljnji razvoj in izvajanje ukrepov za nadarjene/perspektivne, vključno s kariernimi centri za mlade.
  - Krepitev matematične, bralne pismenosti in naravoslovne pismenosti (nadaljevanje razvitega dela, ki zajame ključne kompetence s poudarkom na STEM, vse s ciljem boljšega kariernega razvoja posameznika).
- Izboljšanje usposobljenosti in karierni razvoj strokovnih delavcev vzgoji in izobraževanju:

- Razvoj programov usposabljanja ter izvajanje usposabljanj strokovnih delavcev in drugih sodelavcev na vseh nivojih izobraževanja na področju krepitve digitalnih, splošnih in poklicnih kompetenc, individualiziranega dela za poučevanje specifičnih ciljnih skupin, vključno z izpostavljenimi področji v TALIS in uvajanjem v poklic.
- Usposabljanje ravnateljev in drugega vodstvenega kadra za opravljanje vodstvenih nalog v okviru izobraževalnega sistema.

4.6. SC4.vi) Spodbujanje vseživljenjskega učenja, zlasti prožnih možnosti za izpopolnjevanje in prekvalifikacijo za vse, ob upoštevanju digitalnih spretnosti, boljše predvidevanje sprememb in zahtev po novih spretnostih na podlagi potreb trga dela, olajševanje kariernih prehodov in spodbujanje poklicne mobilnosti

Poročilo o razvoju za leto 2018 (UMAR) opozarja, da je vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje prenizka, zlasti z vidika uspešnega delovanja posameznika v družbi in prilagajanja družbe globalnim trendom. V primerjavi z EU izstopa predvsem podpovprečna vključenost nizko izobraženih in starejših v vseživljenjsko učenje, ki se v zadnjih letih ne povečuje. Vključenost odraslih (25-64) v vseživljenjsko učenje je v Sloveniji sicer nad evropskim povprečjem (v letu 2017 za 1,1 odstotne točke), vendar se ne povečuje, od leta 2010 se je vključenost celo pomembno znižala, in sicer iz 16,4 % na 12 % v letu 2017. Cilj Strategije razvoja Slovenije do leta 2030 je vključenost odraslih (25-64) v vseživljenjsko učenje povečati na 19 %. Staranje prebivalstva izraža povečane potrebe po večji udeležbi odraslih v izobraževanju, saj bi se z izboljšanjem znanj in spretnosti, povečale tudi njihove možnosti na trgu dela.

V mednarodni raziskavi spretnosti odraslih PIAAC je kar petina oseb med 16. in 65. letom v Sloveniji dosegla najnižje ravni besedilnih spretnosti (prvo in manj kot prvo raven)¹⁰⁹. Slovenija se tako umešča med države z največjim deležem aktivnega prebivalstva na najnižjih ravneh spretnosti. V Sloveniji branju pri delu namenjajo posebno malo časa tisti z nižjo izobrazbo (29. mesto od 33 držav) (Pavlin, v Javrh, P. in drugi, 201 Nadaljnje analize in študije podatkov iz raziskave PIAAC so pokazale, da je višja raven spretnosti tesno povezana z višjo ravno produktivnosti, zaposlovanja in prihodkov. Spretnosti so prav tako ključnega pomena pri spodbujanju družbenega sodelovanja in vključevanja, saj ljudje z višjimi spretnostmi bolj zaupajo institucijam, so bolj dejavni v državljanškem in političnem življenju in so bolj zdravi (OECD, 2017).

V raziskavi PIAAC je okrog 5,6 % odraslih v Sloveniji doseglo najvišje ravni besedilnih spretnosti (4. in 5. raven)¹¹⁰, kar je precej manj od povprečja vseh odraslih iz sodelujočih držav OECD, ki je 10,6 %. Okrog 31,2 % odraslih je doseglo 3. raven besedilnih spretnosti (povprečje vseh odraslih iz sodelujočih držav OECD je 35,4 %)¹¹¹ (OECD, 2016). Če želi Slovenija zmanjšati razvojni zaostanek na tem področju in se vsaj približati mednarodnemu

¹⁰⁹ Glede na raziskavo PIAAC so ti odrasli zmožni brati le kratka in preprosta besedila

¹¹⁰ Odrasli z najvišjimi dosežki so sposobni povezati, interpretirati in sintetizirati informacije iz daljših besedil, ki vsebujejo pogoje oziroma nasprotujoče si informacije, kompleksno sklepajo in uporabijo splošno znanje, pogoste so pogoje informacije, moteče informacije so na videz enake kot prave

¹¹¹ Odrasli, ki so dosegli to raven, razumejo in se pravilno odzovejo na zgoščena in daljša besedila, v katerih so pogosto prisotne nasprotujoče si informacije, znajo prepoznati, interpretirati in ovrednotiti eno ali več informacij, pogosto sklepajo, izluščijo pomen in zanemarijo nebitveno

povprečju, bo morala izboljšati spretnosti odraslih in bistveno povečati deleže odraslih na najvišjih ravneh spretnosti (3. raven in več).

Raziskava spretnosti odraslih PIAAC razkriva tudi nove ranljive skupine z vidika nizkih dosežkov, ki jim v dosedanji izobraževalni praksi z vidika razvoja zmožnosti (pismenosti) ni bilo namenjeno veliko pozornosti. To so: odrasli s srednjo poklicno izobrazbo, v manjšem obsegu tudi z visoko izobrazbo, priseljenci brez ali z nizko izobrazbo, neaktivna populacija v aktivni dobi (npr. prejemniki socialnih transferjev), zgodaj upokojeni posamezniki, posamezne skupine izobraževalno nedejavnih odraslih, e-izključeni starejši. Zato je potrebno oblikovanje in izvajanje programov za različne ciljne skupine odraslih, ki zagotavljajo spoznavanje in razvoj ključnih kompetenc, ki jih ljudje potrebujemo za osebni razvoj, aktivno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev: sporazumevanje v slovenskem jeziku, sporazumevanje v tujih jezikih, matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost, kulturna zavest in izražanje in izvajanje programov splošnega neformalnega izobraževanja enakomerno v različnih regijah oziroma krajih v Republiki Sloveniji. Vključevanje bo treba spodbujati tudi s podpornimi aktivnostmi, ki bodo med drugim izboljšale motivacijo posameznikov za vključevanje v vseživljenjsko učenje, izboljšale kakovost izobraževanja odraslih in zagotavljalo usklajenost različnih ponudnikov storitev izobraževanja in usposabljanja na področju vseživljenjskega učenja.

Iz OECD raziskave o avtomatizaciji, uporabi veščin in usposabljanju (2018)¹¹² je razvidno, da okoli 26 % zaposlenim v Sloveniji grozi visoko tveganje avtomatiziranih delovnih mest (povprečje držav PIAAC 14 %), približno tretjina delovnih mest pa se lahko zaradi avtomatizacije precej spremeni. OECD hkrati ugotavlja, da je v povprečju kar 32 % delovnih mest v državah članicah takih, ki bodo zaradi avtomatizacije najverjetneje "občutno spremenjena", kar pomeni, da za ta delovna mesta OECD verjetnost avtomatizacije ocenjuje med 50- in 70-odstotno. Avtomatizacija delovnih procesov in delovnih mest bo bistveno vplivala na spremembo delovnih mest, ki bodo zahtevala drugačna znanja in spretnosti.

Po napovedih European Centre for the Development of Vocational Training Cedef¹¹³ se bo do leta 2025 število delovnih mest za nizko izobražene zmanjšalo, za terciarno izobražene pa povečalo. Z vidika potreb na trgu dela pa je neugoden tudi trend zmanjševanje deleža odraslih s srednjo poklicno ali strokovno izobrazbo, ki je leta 2018 znašal 51 %, zato je treba vlagati tudi v to ciljno skupino.

Na podlagi podatkov Indeksa digitalnega gospodarstva in družbe (DESI) na področju človeškega kapitala Slovenija ne napreduje z enako hitrostjo kot druge države članice¹¹⁴. Slovenija se uvršča na 15. mesto med državami EU in ne dosega povprečja EU. Slovenija je nekoliko napredovala pri deležu prebivalstva, ki ima vsaj osnovne (54 %) ali nad osnovne (30 %) digitalne spretnosti in znanja, ni pa napredovala pri deležu posameznikov, ki imajo osnovno sposobnost uporabe programske opreme (57 %). Vsi ti deleži so nekoliko pod povprečjem EU. Zaradi trendov zaposlovanja na bolj zahtevnejših, visoko kvalificiranih

¹¹² <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/2e2f4eea-en.pdf?expires=1564492323&id=id&accname=quest&checksum=8ABEC35AE08C5606A8F744FB77CC62E3>

¹¹³ European Centre for the Development of Vocational Training: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/slovenia-skills-forecasts-2025>

¹¹⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

delovnih mestih, tehnoloških sprememb, hkrati tudi slabših rezultatov PIAAC bo bistvenega pomena vlaganje v digitalne spretnosti in znanja delovno aktivnega prebivalstva.

Vključenost delovno aktivnih prebivalcev v vseživljenjsko učenje v večini dejavnosti zasebnega sektorja zaostaja za dejavnostmi javnega sektorja, kar slabša konkurenčnost podjetij, zavira podaljševanje delovne aktivnosti in negativno vpliva na zmanjševanje neskladja v znanju in spretnostih. Glede na status aktivnosti je bila leta 2017 vključenost v vseživljenjsko učenje najvišja med delovno aktivnimi prebivalci, čeprav se je pri njih v obdobju 2008–2017 najbolj zmanjšala. Izstopa nizka vključenost neaktivnih prebivalcev, ki je tudi edina nižja kot v povprečju EU¹¹⁵. Razlike v vključenosti v vseživljenjsko učenje so tudi znotraj skupine delovno aktivnih prebivalcev, vključenost je nizka v dejavnostih in poklicnih skupinah, ki zaposlujejo višji delež nizko izobraženih. V obdobju 2008–2017 se je od vseh statusov aktivnosti najbolj zmanjšala vključenost delovno aktivnih prebivalcev v vseživljenjsko učenje, in sicer v vseh poklicnih skupinah ter v večini dejavnosti. Takšna gibanja so neugodna z vidika prilagajanja zaposlenih tehnološkemu napredku in z vidika povečanja konkurenčnosti podjetniškega sektorja.

Pri tem je z vidika zagotavljanja kakovostnih poklicnih poti pomembno tudi nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje. Vključenost zaposlenih v nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje je bilo leta 2015 58,3 % (EU povprečje: 40,8 %), pri čemer je vključenost zaposlenih v nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje najnižja v majhnih podjetjih (42,8 % v letu 2015), v srednje velikih podjetjih je znašala 54 %, najvišja pa je bila v velikih podjetjih, kjer je znašala 72 %. Zaradi zmanjševanja števila delovno aktivnega prebivalstva je hitro in kakovostno vključevanje mladih na trg dela še bolj potrebno in nujno, zato je treba krepiti kompetence mladih tudi preko mladinskega dela. Državljske kompetence deloma sovpadajo s splošnimi socialnimi kompetencami, deloma so specifične in se nanašajo na sposobnost sodelovanja pri skupinskem delu in reševanju kompleksnih družbenih problemov ter na (vrednoto) družbene odgovornosti. Kakovostno mladinsko delo ponuja bogate in raznolike možnosti za neformalno učenje, ki jih mladi izkoriščajo na prostovoljni osnovi in ki spodbujajo njihovo udejstvovanje, razvoj in napredovanje pri vseh vidikih življenja. Ker zagotavlja prosto dostopne možnosti za vse mlade in ožje usmerjeno podporo za ogrožene skupine mladih, je potrebno okrepiti financiranje mladinskega dela in krepitev kapacitet mladinskih organizacij. O kompetencah, ki jih mladi pridobijo z mladinskim delom, govori Študija o vplivu neformalnega izobraževanja v mladinskih organizacijah na zaposljivost mladih iz leta 2012.¹¹⁶ Študija ugotavlja, da je med šestimi najbolj iskanimi mehкими veščinami (1. Komunikacijske veščine; 2. Organizacijske sposobnosti in zmožnost načrtovanja; 3. Sposobnost odločanja; 4. Sposobnost timskega dela; 5. Samozavest in avtonomija; 6. Računska pismenost) s strani delodajalcev, prvih pet takih, ki jih mladi razvijejo tudi v mladinskih organizacijah. Tudi Študija RAY (Fennes in drugi, 2013) kaže, da različne metode neformalnega izobraževanja, še posebej mladinsko delo, naslavlja neposredno 7 od 8 ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja¹¹⁷.

¹¹⁵ Leta 2017 je vključenost delovno aktivnih prebivalcev v vseživljenjsko učenje znašala 13,3 % (EU: 11,6 %), vključenost brezposelnih 11,4 % (EU: 10,1 %) in vključenost neaktivnih prebivalcev 7,0 % (EU: 8,6 %).

¹¹⁶ Study on impact of non-formal education in youth organisations on young people's employability, European Youth Forum, 2012.

¹¹⁷ Priporočilu Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/L394)

Vključenost prebivalcev v starostni skupini 25–64 let v vseživljenjsko učenje¹¹⁸ po padcih v letih 2012 in 2013 stagnira in je višja od povprečja EU. Leta 2017 je znašala 12,0 % (EU: 10,9 %) in je bila nižja kot ob začetku krize ter oddaljena od cilja Strateškega okvira za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (»ET 2020¹¹⁹«) do leta 2020, ki je 15 %, tudi od cilja SRS 2030, ki je 19 %. Izstopa nizka vključenost nizko izobraženih, starejših in moških v vseživljenjsko učenje, ki zmanjšuje njihove možnosti za vključenost v družbo. Med kohezijskimi regijami je višja v regiji zahodna Slovenija¹²⁰, ki jo sestavljajo gospodarsko močnejše regije z večjo in bolj raznoliko ponudbo izobraževanj. Od vseh slovenskih regij je vsa leta najvišja v gospodarsko najrazvitejši osrednjeslovenski regiji, kjer s 15,1 % presega tudi že zgoraj omenjeni cilj »ET 2020«. Najnižja je v pomurski regiji (pod 5 %), ki je med gospodarsko najšibkejšimi regijami, obenem je v tej regiji tudi bistveno manj izvajalcev izobraževanj za odrasle¹²¹.

Glede na status aktivnosti je bila leta 2017 vključenost v vseživljenjsko učenje najvišja med delovno aktivnimi prebivalci, čeprav se je pri njih v obdobju 2008–2017 najbolj zmanjšala. Izstopa nizka vključenost neaktivnih prebivalcev, ki je tudi edina nižja kot v povprečju EU¹²². Razlike v vključenosti v vseživljenjsko učenje so tudi znotraj skupine delovno aktivnih prebivalcev, vključenost je nizka v dejavnostih in poklicnih skupinah, ki zaposlujejo višji delež nizko izobraženih. V obdobju 2008–2017 se je od vseh statusov aktivnosti najbolj zmanjšala vključenost delovno aktivnih prebivalcev v vseživljenjsko učenje, in sicer v vseh poklicnih skupinah ter v večini dejavnosti. Takšna gibanja so neugodna z vidika prilagajanja zaposlenih tehnološkemu napredku in z vidika povečanja konkurenčnosti podjetniškega sektorja.

Z migracijskimi procesi se v Republiki Sloveniji večja število zainteresiranih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika. Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije (program Začetna integracija priseljencev) omogoča brezplačni dostop do učenja slovenščine kot drugega jezika priseljenkam in priseljencem iz tako imenovanih tretjih držav. Za lažji prehod na trg dela in doprinos novih spretnosti na trg dela se mora dostop do začetnega učenja slovenščine omogočati tudi priseljenkam in priseljencem iz držav Evropske unije. Pomembnost vseživljenjskega izobraževanja izhaja tudi iz poročila DESI 2019, v katerem je kot ena od kritičnih vrzeli izpostavljena slaba digitalna pismenost prebivalstva.

Predlagani ukrepi:

- Pridobitev srednješolske izobrazbe in kvalifikacij, prekvalifikacije, nadaljnjo poklicno izpopolnjevanje in usposabljanje, ter izboljšanje temeljnih in poklicnih kompetenc in splošne izobraženosti odraslih, vključno z digitalnimi kompetencami ter drugimi ključnimi kompetencami za vseživljenjsko učenje

¹¹⁸ Opredelitev Vseživljenjsko učenje vključuje formalno in neformalno izobraževanje.

¹¹⁹ Na ravni EU Strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju („ET 2020“) iz leta 2009 kot enega od ciljev do leta 2020 navaja 15 %-no vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje.

¹²⁰ V kohezijski regiji zahodna Slovenija je leta 2017 znašala 13,6 %, v kohezijski regiji vzhodna Slovenija 10,6 %.

¹²¹ Pregled ponudbe izobraževanja odraslih v Sloveniji 2017/2018, Andragoški center Slovenije, 2017.

¹²² Leta 2017 je vključenost delovno aktivnih prebivalcev v vseživljenjsko učenje znašala 13,3 % (EU: 11,6 %), vključenost brezposelnih 11,4 % (EU: 10,1 %) in vključenost neaktivnih prebivalcev 7,0 % (EU: 8,6 %).

- Nadaljnji razvoj e-gradiv in drugih gradiv in programov za izobraževanje in usposabljanje odraslih.
- Podporne dejavnosti za odrasle za vključevanje v izobraževanje za osebni in poklicni razvoj, aktivno državljanstvo ter krepitev usposobljenosti izobraževalcev odraslih.
- Krepitev socialnih in državljskih kompetenc mladih - spodbujanje aktivnega državljanstva mladih ter krepitev kompetenc preko neformalnega usposabljanja v okviru mladinskega dela.
- Prenos znanja in veščin ter medgeneracijsko sodelovanje (Mentorske sheme), tudi v javnem sektorju.
- Tečajji slovenščine za priseljence iz EU.

SC ERDF.ii) Izboljšanje dostopa do vključujočih in kakovostnih storitev na področju izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja prek razvoja infrastrukture

Krepitev digitalnih kompetenc učencev, dijakov, študentov kot tudi strokovnih delavcev v izobraževalni vertikali ter v okviru izobraževanja odraslih zahteva predhodno vzpostavljeno infrastrukturo in opremo. Glede na načrte e-šolstva v Sloveniji po letu 2020 je cilj uvesti način poučevanja / učenja 1:1 v učilnicah prihodnosti (v popolnosti opremljene z IKT opremo in povezane na internet, v ozadju e-Gradiva / e-Učbeniki), kar pomeni, da je treba nadaljevati z izboljšanjem kazalnikov (razmerje učenci /odjemalec iz končnih 5 na 1), ustrezno opremiti objekte vzgojno-izobraževalne zavode z lokalnimi omrežji (trenutno 954), ki omogočajo WLAN povezave z Wi-Fi IKT odjemalci, razviti še dodatne e-Storitve (predvsem za centralno/daljinsko upravljanje) in eVsebine (predvsem MOOC / MOST kratke izobraževalne eVsebine).

Na podlagi podatkov iz 2. evropske raziskave uporabe IKT v izobraževanju 2017/18 je stanje WLAN v obdobju 2017/2018 v osnovni šoli sicer nad povprečjem EU (na ravni ISCED 2 EU: 52 %, Slovenija 59 %) na področju srednješolskega izobraževanja je Slovenija pod evropskim povprečjem (ISCED 3 na ravni EU: 67 %, Slovenija 66 %). Ne glede na podatke o primerljivosti z drugimi državami članicami, je treba razvijati visoko digitalno opremljenost ustanov še naprej s ciljem izvajanja celovitejših in kompleksnejših ukrepov s področja krepitev digitalnih kompetenc.

Za izboljšanje digitalnih kompetenc odraslih je treba okrepiti tudi IKT infrastrukturo in opremo za organizacije, ki izkazujejo javni interes na področju izobraževanja odraslih.

Na področju visokega šolstva je treba zagotoviti ustrezno infrastrukturo in opremo visokošolskih zavodov v podporo digitalizaciji študijskega procesa, ki izhajajo iz potreb tehnološko zahtevnejših delovnih okolij, digitalizacije, avtomatizacije, umetne inteligence na različna področja, tudi v študijski proces.

Prav tako je treba zagotoviti ustrezno infrastrukturo/objekte za učence, dijake in študente ter druge posameznike, ki bodo vključeni v programe razvoja kompetenc, znanj in spretnosti. Na področju predšolske vzgoje in osnovnega šolstva je treba zagotoviti potrebne prostorske kapacitete (v vrtcih minimalno 7,1 m² / otroka, v osnovnih šolah minimalno 12,05 m² / učenca). Na ravni EU («ET 2020») je namreč postavljen cilj, da se v predšolsko vzgojo vključi 95 % vključenost otrok (Slovenija je po podatkih iz leta 2017 na 90,9 %).

Na področju zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami je treba zagotoviti specialno opremo in vzpostaviti vzorčne centre. Število otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami se povečuje, prav tako tudi njihova kompleksnost težav, zato je poleg prilagojenih programov potrebno zagotoviti tudi prilagojeno specialno opremo in vzorčne centre, ki bodo izboljšali dostopnost, tako vplivali na enakopraven dostop do izobraževanja.

Stavbni fond na področju srednjega šolstva (in pripadajočih športnih objektov) in visokošolskih javnih zavodov je relativno star in bistveno premajhen za povečano število dijakov, študentov, visokošolskih učiteljev in sodobnih zahtev izobraževalnega procesa. K tem potrebam je potrebno dodati še potrebe študentskih domov, ki se v zadnjem obdobju soočajo z velikim pomanjkanjem študentskih postelj.

Dodatno je potrebno izpostaviti tudi potrebo po vzpostavitvi večnamenske infrastrukture v podporo izobraževanju, usposabljanju in vseživljenjskemu učenju, kot so npr. knjižnice. NUK II je sicer po funkciji nacionalna in univerzitetna knjižnica, ki za opravljanje svojih z zakonom opredeljenih nalog potrebuje fizični prostor za knjižnične strokovne službe, ki z razvojem tehnologij postajajo vse pomembnejše (t. i. informacijska tovarna), za izobraževalno dejavnost v stroki ter za zagotavljanje storitev vsem uporabnikom (prosti pristop do gradiva, izposoja, različni tipi čitalnic za študij gradiva, dostop do elektronskih informacijskih virov itd.). NUK podpira študij, raziskovalno ter znanstveno delo Univerze v Ljubljani ter s tem zagotavlja prostorske in druge infrastrukturne pogoje za delo in razvoj univerze. 80 % uporabnikov knjižnice prihaja z ljubljanske univerze.

Za izpopolnjevanje (predvsem poklicno in strokovno) je nujna vzpostavitev laboratorijev prihodnosti v Sloveniji, kjer se bodo učitelji in drugi strokovni delavci s področja šolstva lahko stalno strokovno izpopolnjevali s področja uporabe najnovejše digitalne opreme, priprave e-gradiv in uporabe novih didaktičnih metod pri poučevanju s pomočjo digitalnih orodij.

Krepitev mladinske infrastrukture omogoča povečanje izkoristka obstoječih vsebin mladinskih centrov, v kontekstu področja dela mladih, ki nastopajo kot izvajalci in uporabniki, javna infrastruktura jim predstavlja sredstvo in nudi podporo za povečano participacijo in oblikovanje novih vsebin s področja mladinskega dela ter razvoj kompetenc, ki so pomembne tudi za trg dela. Obenem se omogoča izvajanje večdnevni programov z namenom pospeševanja mobilnosti mladih, večja ponudba neformalnih učenj ter programov medkulturnih praks.

Predlagani ukrepi:

- Investicije v obstoječe in nove objekte vzgojno-izobraževalnih zavodov, visoko šolstvo, centre za vseživljenjsko učenje in objekte ter opremo za delo z otroci s posebnimi potrebami.
- Zagotovitev informacijsko-komunikacijske tehnologije/infrastrukture za uporabo v izobraževalnem procesu na celotni vertikali (učilnice prihodnosti, SIO 2020, faza II ipd), vključno z javnimi organizacijami na področju izobraževanja odraslih.
- Krepitev infrastrukture za izvajanje kakovostnega mladinskega dela.
- Vzpostavitev večnamenske infrastrukture v podporo izobraževanju, raziskovanju, usposabljanju in vseživljenjskemu učenju.

- Nadgradnja informacijskega sistema in zagotovitev prostorov ter opreme za izvajanje usposabljanj javnih uslužbencev in zaposlenih v pravosodju.

4.7. SC4.vii) Pospeševanje aktivnega vključevanja za spodbujanje enakih možnosti in aktivne udeležbe ter povečevanje zaposljivosti

Na področju enakosti spolov je Slovenija v zadnjih desetih letih napredovala in je po indeksu enakosti spolov na področju dela, zaslužka, časa, moči in zdravja nad povprečjem EU, na področju znanja smo pod povprečjem. Indeks tudi kaže, da se razmere v zadnjih desetih letih niso izboljšale v dimenziji časa, ki meri delitev skrbstvenega in gospodinjanskega dela med moškimi in ženskami (Eurofund, 2017). Najvišjo vrzel med moškimi in ženskami imamo na področju znanja, in sicer zlasti zaradi spolne segregacije v izobraževalnem sistemu, zaradi katere se Slovenija nahaja na dnu EU držav (na podlagi podatkov iz »European Institute for Gender Equality«).

Segregacija pri izobraževalnih odločitvah dijakov in dijakinj, zaradi katerih moški izrazito prevladujejo v t. i. STEM študijskih programih (znanost, tehnologija, inženirstvo, matematika), ženske na področju izobraževanja, zdravja in sociale, humanistike in umetnosti, pa se odraža tudi v spolnih delitvah na trgu dela in utrjuje podcenjenost del, veščin in kompetenc, ki so tradicionalno pripisane ženskam. Slovenija ima na tem področju najvišjo razliko med spoloma (t.i. Gender gap) v EU, in sicer 32 %. To lahko pojasnimo s podatkom, da ima Slovenija tudi najvišji delež moških (42 %) med državami članicami, ki svojo karierno pot načrtujejo v STEM panogah, da primanjkuje vzornic v STEM panogah, hkrati je plačna vrzel v teh panogah v Sloveniji še enkrat višja od povprečja (OECD; 8,1 %, v STEM panogah 16,2 %).

Z migracijskimi procesi se v Republiki Sloveniji večja število zainteresiranih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika. *Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov pomoči pri vključevanju tujcev, ki niso državljani Evropske unije* (program *Začetna integracija priseljencev*) omogoča brezplačni dostop do učenja slovenščine kot drugega jezika priseljenkam in priseljencem iz tako imenovanih tretjih držav. Za aktivno udeležbo v javnem življenju ter povečanje zaposljivosti se mora dostop do začetnega učenja slovenščine omogočati tudi priseljenkam in priseljencem iz držav Evropske unije.

Podatki kažejo, da ženske, v primerjavi z moškimi, opravijo več neplačanega dela. Po podatkih OECD ženske v Sloveniji neplačanemu delu namenijo približno 2h več na dan kot moški. Ženske v večji meri prevzemajo tudi skrb za starejše, ki predstavljajo vedno večji delež prebivalstva. Urejena infrastruktura in dostopnost storitev dolgotrajne oskrbe in otroškega varstva sta ključna dejavnika za visoko stopnjo zaposlenosti žensk na trgu dela v Sloveniji, hkrati je povečanje skrbstvene vloge moških ključno za lažje usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja žensk. Podporne storitve kot so popoldansko/večerno/poletno varstvo otrok ter pomoč starejšim na domu bi razbremenile neplačano delo žensk in olajšale usklajevanje poklicnih in zasebnih obveznosti. Po podatkih European Institute for Gender Equality (2017) 35 % žensk (v primerjavi z 28 % moških) nameni najmanj eno uro dnevno skrbi in vzgoji svojih družinskih članov in članic. Velika večina očetov v Sloveniji koristi očetovski dopust (okvirno 90 %), bistveno manj starševski dopust (med 5 % in 10 %), ki ga večinoma koristijo mame. Mame večinoma koristijo pravico

do nadomestila zaradi bolezni otroka (okvirno 85 %). Evropska raziskava o kakovosti življenja (EQLS, 2016) je pokazala, da ženske na splošno poročajo, da težje usklajujejo družinske in poklicne obveznosti kot moški.

Podatki ZRSZ kažejo, da je bilo v mesecu maju 2019 na nivoju Republike Slovenije 72.012 registriranih brezposelnih oseb, od katerih je denarno socialno pomoč prejelo 30.231 oseb (po strukturi brezposelnih oseb največji delež predstavlja kategorija dolgotrajno brezposelni 20.086 oseb, ki predstavlja kar 66,4 % ter ženske s 14.825 oz. 49 %, sledijo osebe z OŠ ali nižjo izobrazbo 11.791 oseb). Struktura 72.012 registriranih brezposelnih oseb je naslednja:

- 53,3 % so dolgotrajno brezposelni,
- 51 % so osebe ženskega spola,
- 41 % so starejši 50 let ali več,
- 31,7 % ima osnovno šolo ali nižjo izobrazbo.

Med prejemniki denarne socialne pomoči je 4.854 invalidov, 2.210 Romov ter 2.822 tujcev. Delež prejemnikov v posamezni skupini brezposelnih oseb je naslednja: invalidi 25,2 %, za Romi 90,4 % in tujce 41,6 %.

Po poročilu ZRSZ ugotavljamo, da je bilo v mesecu decembru 2018 med 78.532 brezposelnih oseb, 17 % neposredno zaposljivih ter 44 % takih oseb, ki so za zaposljivost potrebovali dodatne aktivnosti, kar 39 % oseb je potrebovalo intenzivno poglobljeno podporo za vrnitev na trg dela. Od 78.532 brezposelnih oseb je denarno socialno pomoč prejelo 33.845 oseb, od tega je bilo 8,2 % neposredno zaposljivih, 45,4 % je potrebovalo dodatne aktivnosti ter kar 46,3 % je potrebovalo intenzivno poglobljeno podporo za vrnitev na trg dela.

Pomembno je z ukrepi spodbujati zviševanje delovne aktivnosti mladih in starejših (ki imajo v Sloveniji v primerjavi s povprečjem držav EU nižje stopnje delovne aktivnosti) ter spodbujati dodatno vključevanje neaktivnih oseb na trg dela.

Zaposleni v pravosodju¹²³ izražajo visoko potrebo po vseživljenjskem učenju, tako na področju pravno-specialnih tem, kot na področju vodenja sodišč, vodenja zadev, odnosi z javnostmi, zasliševanja strank, organizacije časa in podobno.

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi za spodbujanje socialnega vključevanja oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti z identificiranimi ovirami pri vstopanju na trg dela, vključno z marginaliziranimi skupinami.
- Ukrepi za podporo izvajanju lažjega prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela
- Spodbujanje posebnih ciljnih skupin v podjetništvu (ženske, starejši, mladi...).
- Opismenjevanje pripadnikov romske skupnosti.
- Programi za otroke imigrantov za lažjo in hitrejšo vključitev v družbo.

¹²³ Vir: Letna poročila Centra za izobraževanje v pravosodju

4.8. SC.ix) Krepitev enakopravnega in pravočasnega dostopa do kakovostnih, vzdržnih in cenovno ugodnih storitev; posodabljanje sistemov socialne zaščite, vključno s spodbujanjem dostopa do socialne zaščite; izboljšanje dostopnosti, učinkovitosti in odpornosti zdravstvenih sistemov in storitev dolgotrajne oskrbe

V Sloveniji je delež dolgotrajne oskrbe (v nadaljevanju: DO) v okviru izdatkov za zdravstvo še vedno precej nižji kot v povprečju OECD. V strukturi izdatkov za zdravstvo so izdatki za DO hitro naraščali do leta 2014, v zadnjih letih je njihov delež ponovno upadel (2016: 9,6 %; 2014: 10,3 %), kljub temu, da je še vedno bistveno nižji kot v povprečju držav OECD (15 %). V nekaterih skandinavskih državah predstavljajo izdatki za DO (zdravstveni del)¹²⁴ že več kot 25 % izdatkov za zdravstvo. Razvitejše države OECD povečujejo zlasti javna vlaganja v DO na domu, v Sloveniji se razmerje med institucionalno oskrbo in oskrbo na domu iz leta v leto poslabšuje. V letu 2016 je bilo že skoraj 80 % izdatkov namenjenih za DO v institucijah (60 % domovi za starejše, 15 % posebni socialno varstveni zavodi, 4,3 % bolnišnice) in le 21 % za DO na domu. V državah OECD je razmerje med institucionalno oskrbo in oskrbo na domu 65 : 35.

Strategija dolgožive družbe (v nadaljevanju: SDD) v drugem stebru »Samostojno, zdravo in varno življenje vseh generacij« opredeli nujne prilagoditve in spremembe na področju sistema socialne zaščite, dostopnosti do zdravstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe, skrb za zdravje ter zmanjševanje neenakosti v zdravju. Eden od treh ukrepov na področju socialne zaščite je »oblikovanje sistema socialne zaščite«, ki prispeva k zagotavljanju primernih dohodkov za življenje socialno ogroženim in spodbuja njihovo delovno aktivnost (SDD, str. 48).

Večina starejših oseb želi tudi v starosti živeti v domačem okolju in se starati dostojanstveno in kakovostno. Slovenija ima v primerjavi z drugimi državami manj razvito področje oskrbe na domu. Delež prejemnikov oskrbe na domu je v Sloveniji leta 2014 znašal 6,5 %, OECD 21 v letu 2013 8,9 % (SDD, str. 59). V strategiji dolgožive družbe je tako opredeljen ukrep spodbujanja povezovanja med različnimi oblikami podpore neformalnemu oskrbovalcem ter v povezavi s tem organizacija izobraževanj in neformalnega usposabljanja. Eden od ukrepov je prilagoditev bivalnega prostora v drugačne institucionalne in skupinske oblike bivanja ali prilagoditve prebivalnega prostora za podaljšanje samostojnega življenja v domačem okolju (SDD, str. 61).

Zaradi staranja prebivalstva se število starejših, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, povečuje in se bo še naprej povečevalo (Poročilo, str. 20). Zagotavljanje storitev je precej razdrobljeno, saj so samo osebe v institucionalnem okolju deležne celostne dolgotrajne oskrbe, ostali so v oskrbi na domu (Poročilo, str. 21). Na področju dolgotrajne oskrbe je potrebna vzpostavitev učinkovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo spodbujal samostojno

¹²⁴ V zdravstveni del DO, ki spada hkrati k izdatkom za zdravstvo, spada poleg medicinske dolgotrajne oskrbe tudi osebna oskrba povezana s pomočjo pri opravljanju osnovnih dnevnih aktivnosti (prehranjevanje, umivanje, oblačenje, vstajanje iz/v postelje, uporaba stranišča, urejanje inkontinence). Vključene so podpore v naravi in denarju (npr. dodatki za pomoč in postrežbo). V Sloveniji je bilo v letu 2016 52,0 % izdatkov za zdravstveni del DO financirano iz sredstev ZZZS, preostalo so sredstva ZPIZ, MDDSZ in občine.

življenje na domu (v skupnostnih oblikah) in tudi socialno šibkejšim preprečeval poslabšanje zdravja in oviranosti prejemnikov ter njihovo prezgodnjo institucionalizacijo (SDD, str. 50).

Študije o razširjenost debelosti med otroci in mladimi potrjujejo povezavo, da debeli in čezmerno prehranjeni otroci odraščajo kot predebili in čezmerni prehranjeni najstniki, kar je pomemben dejavnik tveganja za čezmerno hranjenost in debelost v odraslosti in za bolezni povezane z debelostjo, kot so sladkorna bolezen tipa II, srčno-žilne bolezni in povišan krvni tlak. Med tistimi, ki se v letu 2017 (v običajnem tednu) niso ukvarjali z nobeno športno ali rekreativno telesno aktivnostjo, je bilo debelih 22 %, med tistimi, ki so se zadosti ukvarjali z rekreativno telesno aktivnostjo (tj. po priporočilih WHO vsaj 150 minut na teden), 14 %.¹²⁵

Slovenija je trenutno edina evropska država, ki je uzakonila izvajanje promocije zdravja na delovnem mestu. Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Ur. l. RS, št. 43/2011, 6. člen) določa, da se tradicionalne aktivnosti za obvladovanje tveganj za varnost in zdravje pri delu v podjetju nadgrajujejo z dodatnimi aktivnostmi za promocijo zdravja na delovnem mestu, to je s spodbujanjem zaposlenih pri pozitivnih spremembah življenjskega sloga, pomembnih za ohranjanje in krepitev zdravja.

Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA) navaja, da se naložba v dober program zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu po 3 letih lahko celo do šestkratno obrestuje. Statistika kaže, da se vlaganja v samo promocijo zdravja na delovnem mestu, pretežno zaradi manjših stroškov zaradi odsotnosti z dela ter boljšega počutja in motivacije zaposlenih, povrnejo z 2,5- do 4,8-kratnikom vložka. Podjetja, ki vlagajo v promocijo zdravja, lahko pričakujejo do 36 % manj bolniških odsotnosti.

Po demografskih napovedih bo do leta 2060 vsak tretji prebivalec Republike Slovenije starejši od 65 let, skoraj vsak sedmi prebivalec bo starejši od 80 let. Po drugi strani se število mladih zmanjšuje¹²⁶. Staranje družbe bo imelo neizogibni vpliv na družbene spremembe, zato šport starejših, kljub temu, da vsebinsko sodi med športno rekreacijo, izpostavljamo v ločenem poglavju, saj bo v prihodnosti predstavljalo pomembno področje razvoja športa in širše družbe.

Šport starejših lahko opredelimo kot športno-rekreativno dejavnost ljudi nad 65. letom starosti¹²⁷. To je običajno obdobje, ko se ljudje upokojijo, zaradi staranja se spremenijo nekatere biološke lastnosti človekovega organizma, zato starejši pogosteje obolevajo. Za družbo predstavlja šport starejših pomembno sredstvo za zmanjševanje izdatkov za javno zdravstveno blagajno, saj učinki kakovostne telesne vadbe zmanjšujejo obolevnost. Za posameznika redna športa dejavnost v tem življenjskem obdobju pomeni kakovostno in samostojno staranje, ohranjanje telesnega, duševnega, čustvenega in socialnega zdravja, socialno vključevanje, zmanjšanje stroškov zdravljenja in ohranjanje ustvarjalne življenjske energije. Delež starejših, ki se ukvarjajo s športom, se je v preteklem desetletju dvignil na 38 %, vendar je ta delež izrazito nižji kot v starostni skupini prebivalcev med 55 in 64 letom, ki znaša 62,3 %¹²⁸.

¹²⁵ Eurostat Statistics explained (2018a). Being young in Europe today – health. Dostopno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Being_young_in_Europe_today_-_health

¹²⁶ SURS (2009). Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060. Projekcije prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo.

Ljubljana: Statistični urad RS. Dostopno na: <http://www.stat.si/doc/pub/prebivalstvo2009.pdf>.

¹²⁷ Takšna starostna meja velja v večini razvitih držav (<http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>).

¹²⁸ Sila, B. et.al. (2010). Športno rekreativna dejavnost Slovencev. Šport, 67 (1-2), priloga.

Predlog ukrepov:

- Izobraževanje kadrov v zdravstvu za namen optimalnega delovanja zdravstvenega sistema.
- Ukrepi opolnomočenja kadrov v institucijah socialne varnosti za kakovostno izvajanje nalog in nudenja storitev.
- Ukrepi na področju dolgotrajne in paliativne oskrbe.
- Ukrepi za zagotavljanje kakovostnih in varnih zdravstvenih storitev za paciente.
- Ukrepi za podporo prehodu iz institucionalne oskrbe na oskrbo na domu z zagotavljanjem socialno varstvenih storitev in storitev v skupnosti, vključno z razvojem storitev, vezanih na dolgotrajno oskrbo.
- Vzpostavitev mobilnih timov za izvajanje socialnih in zdravstvenih storitev na geografsko oddaljenih območjih.
- Stimulacije zdravstvenega kadra za zaposlitev na nestimulativnih območjih.
- Integracija preventivnih aktivnosti v primarnem zdravstvenem varstvu.
- Ukrepi za promocijo, integrirano obravnavo, varstvo in krepitev duševnega zdravja.
- Ukrepi na področju obvladovanja odpornosti mikrobov.
- Športno-rekreacijski in preventivni programi za krepitev zdravja in aktiviranje vseh generacij.

SC.ESRR.iv) Zagotavljanje enakega dostopa do zdravstvenega varstva z razvijanjem infrastrukture, vključno z osnovnim zdravstvenim varstvom

V zadnjih letih se je ponovno povečal tudi zaostanek za EU v razmerju med zdravimi leti življenja in pričakovanim trajanjem življenja¹²⁹. Slabše razmerje pomeni večji pritisk na sisteme socialne zaščite zaradi predčasnega upokojevanja in večjih potreb po storitvah zdravstva in dolgotrajne oskrbe. Po nekaj letih izboljševanja se je v obdobju med 2014 in 2016 razmerje v Sloveniji nekoliko poslabšalo, v povprečju EU precej izboljšalo. Zaostanek za EU je predvsem posledica zelo nizkega števila let zdravega življenja. V vseh državah EU je razmerje večje za moške, kar je predvsem posledica nizkega pričakovanega trajanja življenja moških.

Predlagani ukrepi:

- Vlaganje v infrastrukturo in opremo v skladu z izkazanimi potrebami, ki jih identificira kartiranje potreb investicij v zdravstvu in DO.
- Zagotovitev informacijsko-komunikacijske tehnologije/infrastrukture za uporabo v zdravstvu in na področju DO.

4.9. SC4.x) Spodbujanje socialnega vključevanja oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, vključno z najbolj ogroženimi in otroki

¹²⁹ Zmanjšanje vrednosti izračunanega razmerja med številom pričakovanih zdravih let življenja in pričakovanim trajanjem življenja predstavlja poslabšanje, povečanje vrednosti izboljšanje razmerja.

Strategija dolgožive družbe iz leta 2017 ugotavlja, da se slovenska družba stara, demografske spremembe v Sloveniji se bodo pokazale predvsem kot zmanjševanje prebivalstva v starosti 20-64 let in hitro naraščanje deleža starejših od 65 let. Intenziteta teh trendov se bo v prihodnosti še okrepila in bodo postale izrazitejše že do leta 2030. Glede na rezultate projekcij prebivalstva EUROPOP2015, naj bi delež starejših od 65 let do leta 2030 predstavljal četrtno slovenskega prebivalstva oziroma za 6,5 odstotnih točk več glede na leto 2016, v istem obdobju naj bi se delež prebivalstva v starosti 20-64 let skrčil za 6 odstotnih točk. Posledično se bo poslabšal tudi koeficient starostne odvisnosti starih, tj. razmerje med prebivalci v starostni skupini nad 65 let in prebivalci v starostni skupini 15-64 let, in sicer naj bi zrasel iz 28,1 v letu 2016 na 41,3 v letu 2030.

Ob demografskih spremembah bi lahko postali izrazitejši tudi revščina in socialna izključenost starejših (65 let in več), saj je bila stopnja tveganja revščine v letu 2017 13,3 %, medtem ko je stopnja tveganja revščine starejših znašala 16,4 %; za starejše moške 10,4 %, za starejše ženske skoraj 21 % ali skoraj dvakrat več¹³⁰.

Posebno pozornost je potrebno nameniti najranljivejšim skupinam, kot so otroci romske skupnosti, priseljenci in otroci s posebnimi potrebami, saj prikrajšanost zaradi osebnih, socialnih, kulturnih ali ekonomskih razmer lahko ovira izobraževanje ter pridobivanje znanj in spretnosti in s tem izpostavlja tveganju revščine in socialne izključenosti. Za otroke romske skupnosti je na področju izobraževanja pomembno zgodnje vključevanje v vzgojno izobraževalni sistem, povečevanje socialnega in kulturnega kapitala v romskem naselju in spodbujanje učenja jezika (romščine kot maternega jezika in slovenščine kot drugega in učnega jezika). Znanje jezika je ključnega pomena tudi za uspešno integracijo priseljencev, zato je potrebno nadaljevati z razvojem slovenščine kot drugega jezika, z razvojem metod in didaktičnih pripomočkov in z iskanjem inovativnih načinov, kako se približati ciljni skupini s ciljem učinkovite integracije.

Skupina, ki je še posebej izpostavljena tveganju socialne izključenosti, so otroci s posebnimi potrebami. Iz statističnih podatkov je razvidno, da število otrok s posebnimi potrebami narašča (vir: MIZŠ). Da jim omogočimo kakovostno vključevanje v družbo in socialno vključenost so potrebni usposobljeni strokovni delavci, ustrezne prilagoditve, pripomočki in dobro razvito podporno okolje, ki z vključitvijo različnih strokovnjakov skrbi za celovito obravnavo.

Dodatno zelo pomembno področje socialne integracije, je tudi področje športa, saj ima šport invalidov v vseh svojih raznovrstnih oblikah pomembne psihosocialne učinke (možnost rehabilitacije s pomočjo gibanja, vključevanje v družbo). V Republiki Sloveniji je približno 170.000 oseb s statusom invalida. Na področju športne rekreacije je trenutno zelo malo programov za to populacijo, zato je treba dvigniti kakovost programov in število invalidov, ki se bodo ukvarjali s športno rekreativno dejavnostjo. Tudi Konvencija o pravicah invalidov¹³¹ opredeljuje njihove pravice na področju športa, kar je ustrezno naslovil Nacionalni program športa 2014–2023, ki predvideva sodelovanje vseh prej omenjenih subjektov. Iz analize

¹³⁰ Vir: SURS

¹³¹ Konvencijo o pravicah invalidov je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov 13. decembra 2006, Republika Slovenija pa jo je podpisala 31. marca 2007, Državni zbor Republike Slovenije pa jo je ratificiral 2. aprila 2008. Dosegljiva je na http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi/konvencija_o_pravicah_invalidov/.

števila društev, ki se ukvarjajo s športom invalidov, je razvidno, da je v Sloveniji to število zelo nizko in regijsko zelo neenakovredno razporejeno. Šport invalidov je specifičen z vidika dostopnosti športnih objektov, športne opreme ter posebnih prevozov. Zaradi tega so programi vadbe nekoliko dražji in mnogim invalidom težje dostopni. Problematično je predvsem področje izven urbanih okolij, kjer je populacija invalidov manj številčna, zato se lokalne skupnosti ne odločajo za izvajanje namenskih programov.

Slovenija je med državami z nizko dohodkovno neenakostjo in relativno nizko stopnjo tveganja revščine, tudi učinkovitost socialnih transferjev je razmeroma visoka. Neenakost v Sloveniji je nizka in delež prebivalstva, ki ga ogrožata revščina in socialna izključenost, je v zadnjih letih upadel, vendar ostaja visok pri starejših. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti se je leta 2017 znižala za 1,3 odstotne točke na 17,1 %. Ta stopnja je pri osebah, starejših od 65 let, znašala 18,3 % in se je približala povprečju EU (18,1 %). Vendar je bila višja pri starejših ženskah (22,9 %; povprečje EU: 20,5 %). Za dostojno življenje vseh prebivalcev je pomembno oblikovanje in spodbujanje aktivnosti za obvladovanje revščine in materialne prikrajšanosti.

Populacija zaprtih oseb¹³² je ena od najbolj tveganih ranljivih skupin socialne izključenosti in revščine. Za uspešno reintegracijo in zmanjšanje možnosti ponovitve kaznivega dejanja zaprtih oseb je eden ključnih dejavnikov socialna vključenost. V zadnjih letih se je spremenila struktura zaprtih oseb, kar prinaša spodaj naštetje izzive in potrebne ukrepe za uspešno resocializacijo: Povečevanje deleža (dvig 18 % na 23,5 %) in števila tujih zaprtih oseb kar med drugim povzroča komunikacijske ovire. Trend povečevanja uporaba prepovedanih drog v zaporih (od leta 2015 do leta 2018 se je delež odvisnikov zvišal za 16%).

Probacija vključuje vrsto dejavnosti in ukrepov z namenom vključevanja storilca v družbo ter povečanja varnosti v skupnosti. Osebe v napotene v probacijo izpostavljene številnim dejavnikom, ki poglobljajo socialno izključenost in revščino, zato se jim s specialnimi programi pomaga pri odpravljanju življenjskih težav in diskriminaciji na poti do rehabilitacije in integracije. V različne programe je vključenih od 15 do 20 % oseb.

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi za oblikovanje podpornega okolja za življenje otrok in mladih s posebnimi potrebami izven časa, ko so vključeni v vzgojno-izobraževalne institucije in niso vključeni v celodnevno institucionalno varstvo.
- Spodbujanje socialnega vključevanja in preprečevanja zdrsa v revščino ranljivih ciljnih skupin (socialna vključenost invalidov, večgeneracijski centri, programi socialnega vključevanja, večnamenski romski centri, integracija invalidov v šport, opolnomočenje družin, ukrepi za aktivno socialno vključevanje zaprtih oseb in mladoletnikov z izrečenim ukrepom oddaje v prevzgojni dom in oseb v probaciji v družbo ter uvedba kompetenčnega modela za zaposlene v zaporskem sistemu in probaciji, ...).
- Razvoj kakovosti storitev/programov za naslavljanje izzivov dolgožive družbe, tudi na podlagi prostovoljstva.

¹³² Vir: Ministrstvo za pravosodje: Letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2018. Dostopno http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/190523_LP_2018.pdf

- Spodbujanje usposabljanj in izobraževanj ranljivih skupin na področju kulture.
- Programi za izboljšanje življenjskih pogojev brezdomnih oseb.
- Ukrep za izboljšanje integracije otrok Romske skupnosti, priseljencev in otrok s posebnimi potrebami v izobraževalni sistem.

SC.ESRR.iii) Izboljšanje socialno-ekonomske vključenosti marginaliziranih skupnosti, migrantov in zapostavljenih skupin prek celostnih ukrepov, vključno s stanovanjskimi in socialnimi storitvami

Leta 2015 je bilo v 24-urno institucionalno varstvo v okviru Centrov za usposabljanje, delo in varstvo vključenih 217 otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem in telesnem razvoju. Število vključenih v to obliko oskrbe se z leti zmanjšuje (od leta 2012 za 23 %). Število vključenih v dnevno institucionalno varstvo ostaja konstantno. Leta 2015 je bilo v to obliko oskrbe vključenih 170 otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem in telesnem razvoju¹³³.

Osebam, mlajšim od 65 let, je institucionalno varstvo v osnovi zagotovljeno v okviru posebnih zavodov, v okviru posebnih enot domov za starejše oziroma t. i. kombiniranih domovih za starejše, v okviru varstveno-delovnih centrov ter centrov za usposabljanje, delo in varstvo. Ne glede na to podatki kažejo, da so odrasli nameščeni tudi v običajne domove za starejše. V začetku leta 2016 je bilo v posebnih zavodih za odrasle na voljo 1.558 mest v petih zavodih na osmih lokacijah. Gre za posebne zavode za odrasle z motnjami v duševnem razvoju, telesno in/ali senzorno oviranostjo ali dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju¹³⁴. Za odrasle s posebnimi potrebami je bilo na voljo še 814 postelj domovih za starejše z enotami za posebne oblike varstva, t. i. kombiniranih domovih za starejše. V posebne zavode, posebne enote domov za starejše, v domove za starejše in pri koncesionarjih je bilo leta 2015 vključenih 2.516 oseb, mlajših od 65 let. V Sloveniji deluje 34 varstveno-delovnih centrov (v nadaljevanju: VDC), od tega 23 javnih zavodov (18 samostojnih in 5 znotraj Centrov za usposabljanje, delo in varstvo) in 11 koncesionarjev. Izvajanju institucionalnega varstva so bile namenjene kapacitete v zavodih, bivalnih enotah in stanovanjskih skupinah, in sicer v 51 enotah VDC. V storitve institucionalnega varstva (24- in 16-urna obravnava) v okviru VDC je bilo leta 2015 povprečno vključenih 1.477 uporabnikov, od tega v 16-urno obravnavo 981 oseb.

V začetku leta 2016 je bilo v Sloveniji na voljo 18.175 mest za starejše v 93 domovih za starejše (od tega je šest domov kombiniranih). V javnih domovih je zagotovljenih 13.165 mest v 54 zavodih, v zasebnih domovih 5.010 mest pri 39 izvajalcih s koncesijo. Pri izvajalcih institucionalnega varstva za starejše z dovoljenjem za delo je na voljo še 161 mest pri dveh izvajalcih. Število oseb, starih 65 let ali več, v institucionalnem varstvu nenehno narašča. Število vključenih v domove za starejše v zadnjih nekaj letih narašča počasneje kot pred letom 2011, vendar se kljub temu približuje številu 18.000. Ob koncu leta 2015 je bilo tako v institucionalno varstvo v domovih za starejše, ki so v javni mreži (javni zavodi in zasebniki s koncesijo), vključenih 17.915 oseb. Število oseb, starih manj kot 80 let, ki bivajo v domovih za starejše, je od leta 2006 konstantno in ne narašča, naraščanje števila vključenih je zaradi ljudi, starejših od 80 let. Stanovalcem domov za starejše so na voljo predvsem ležišča v

¹³³ Vir: MDDSZ, 2016.

¹³⁴ Skupnost socialnih zavodov Slovenije, 2017. Dostopno na: <http://www.ssz-slo.si/pregled-kapacitet-institucionalnega-varstva-starejsih-in-posebnih-skupin-odraslih> (4. 1. 2017).

dvoposteljnih (47 %) in enoposteljnih (45 %) sobah, 6 % je troposteljnih, 2 % štiri- ali večposteljnih sob. Mreža storitev institucionalnega varstva starejših je v Sloveniji dobro razvita, saj v vsaki upravni enoti (razen v UE Ruše) deluje vsaj en dom za starejše.

V Sloveniji se soočamo z občutnim primanjkljajem javnih najemnih stanovanj, zaradi česar je predvsem socialno ogroženim in drugim marginaliziranim skupnostim otežen dostop do primerne stanovanjskega. Po podatkih Stanovanjskega Sklada Republike Slovenije iz leta 2017 je na državni ravni izražena potreba po dodatnih 9.167 javnih najemnih stanovanjih, 599 bivalnih enotah in 540 oskrbovanih stanovanjih. Povečanje fonda javnih najemnih stanovanj bo prispevalo k večji dostopnosti do stanovanj in lažjemu reševanju stanovanjskega problema zlasti za socialno ogrožene skupine in druge nepriviligirane skupine, med katerimi izstopajo mladi in mlade družine. Mlade generacije, ki si ravno ustvarjajo družino, so pri reševanju stanovanjskega problema močno omejene, saj je njihova kreditna sposobnost zaradi začetka poklicne kariere še nizka.

Bivalne enote se dodeljuje za začasno reševanje stanovanjskih potreb socialno najbolj ogroženih oseb, med drugim tudi zaradi izredne socialne ogroženosti pred napovedano deložacijo. V takih primerih se bivalno enoto dodeli zlasti zaradi zaščite mladoletnih otrok, starejših oseb, posameznikov s težavami v duševnem zdravju, invalidov, kroničnih bolnikov in brezposelnih oseb.

V oskrbovanih stanovanjih se izvaja osnovno in socialno oskrbo ter zdravstveno varstvo v funkcionalno povezanih stanovanjih, prilagojenih potrebam starejših ljudi, ki se sami ne morejo več v celoti oskrbovati ali negovati, kljub temu lahko še vedno živijo razmeroma samostojno življenje z večjo ali manjšo pomočjo strokovnega osebja. Tudi ta družbena skupina, enako kot mladi in socialno ogroženi, na področju reševanja stanovanjskega problema spada med marginalizirane in pogosto zapostavljene.

Več kot 15 % prebivalcev Evropske unije je invalidov, v Sloveniji pa se okvirna ocena deleža invalidov giblje okoli 12-13 % celotnega prebivalstva. (Akcijski program za invalide 2014-2021). Invalidi tako predstavljajo pomembno skupino, ki lahko enakovredno prispeva k razvoju družbe, vendar le ob pogoju, da je dostopnost in ovire, s katerimi se srečujejo v življenju zmanjšajo do največje možne mere. Težave z mobilnostjo oziroma dostopnostjo imajo tudi druge funkcionalno ovirane osebe, kamor sodijo tudi starejše osebe, majhni otroci, nosečnice, torej osebe, ki so trajno ali začasno funkcionalno ovirane. Akcijski program za invalide 2014-2021 kot enega izmed ciljev omenja tudi dostopnost do grajenega okolja ali do objektov v javni rabi. Na dostopnost sodišč v Republiki Sloveniji opozarja tudi Varuh človekovih pravic, ki je na podlagi ankete in razpoložljivih podatkov v juliju 2018 pripravil tudi analizo dostopnosti sodišč v RS, ki ugotavlja, da ima 35% stavb sodišč fizično dostopnost urejeno, 23% pa te urejenosti nima, delno dostopnost pa je zagotovljena na 42% sodiščih, kar pomeni, da so dostopna v pritličju. Poleg omogočanja dostopnosti v okvir zagotavljanja človekovih pravic funkcionalno oviranim osebam sodi tudi opremljenost stavb sodišč in drugih javnih stavb s sanitarijami in parkirišči. Analiza Varuha človekovih pravic je zajela tudi to tematiko in ugotovila, da sanitarij, ki bi bile primerne za funkcionalno ovirane osebe nima kar 80% stavb, parkirišč pa 47%.

Probacija pomeni izvrševanje kazni in ukrepov, ki se izvajajo v skupnosti, so zakonsko predpisani in izrečeni storilcu kaznivega dejanja. Vključuje vrsto dejavnosti in ukrepov z

namenom vključevanja storilca v družbo ter povečanja varnosti v skupnosti. Z zagotovitvijo bivalnih enot, kamor bi začasno, do trajnejše rešitve bivalnih potreb, lahko namestili osebe, vključene v probacijo, bi bistveno prispevali k uspešnejši vključitvi v družbo.

Predlagani ukrepi:

- Ukrepi za krepitev zmogljivosti institucij socialne varnosti.
- Modernizacija in vzpostavitev socialne infrastrukture, vključno z infrastrukturo na področju dolgotrajne oskrbe.
- Ureditev dostopov za invalide v objektih javne uprave v najširšem smislu.
- Obnova in gradnja stanovanj za socialno ogrožene skupine s poudarkom na mladih in starejših, vključno z arhitekturnimi prilagoditvami objektov in stanovanj starejšim.
- Zagotavljanje ustrezne infrastrukture za izvajanje celovitih ukrepov, specialnih obravnav in socialnih ter zdravstvenih storitev za zaprte osebe in osebe v probaciji.

4.10. SC4.xi) Odpravljanje materialne prikrajšanosti z zagotavljanjem hrane in/ali osnovne materialne pomoči najbolj ogroženim, vključno s spremljevalnimi ukrepi.

Slovenija od leta 2014 beleži zniževanje stopnje tveganja revščine, ki je v letu 2018 dosegla 13,3 %. Ne glede na navedeno je bilo v Sloveniji v letu 2018 z dohodkom, nižjim od praga revščine, živel 268.000 prebivalcev, kar 326.000 oseb¹³⁵ (15,78 % vseh prebivalcev živečih v Sloveniji, 1. januar 2018)¹³⁶ je bilo izpostavljenih tveganju socialne izključenosti. Ob upoštevanju statističnih podatkov je bilo med osebami, živečimi z dohodki, nižjimi od praga revščine, največ upokojevcev (33,2 %, kar predstavlja 18,1 % vseh upokojevcev), med njimi največ upokojenih žensk (67 %), delovno aktivnih (19,4 %, kar predstavlja 6 % vseh delovno aktivnih) in 46.000 brezposelnih (ali 45,7 % vseh brezposelnih). 74.000 oseb pa je bilo leta 2018 resno materialno prikrajšanih.

Stopnja tveganja revščine v kohezijski regiji Vzhodna Slovenija je v letu 2018 dosegla 14,7 %, v kohezijski regiji Zahodna Slovenija 11,6 %. Najvišja je v pomurski (16,5 %) statistični regiji, sledili sta ji podravska in zasavska statistična regija (v vsaki 15,6 %). Najnižja je bila v gorenjski statistični regiji (10,3 %); sledili sta ji jugovzhodna Slovenija in posavska statistična regija (v vsaki 11,1 %). Največ ljudi, ki so živeli z dohodki, nižjimi od praga tveganja revščine, je bilo v osrednjeslovenski (60.000) in podravske statistični regiji (49.000), najmanj pa v primorsko-notranjski (5.000) ter posavski in zasavski statistični regiji (v vsaki po 8.000).

Pomoč v hrani in zagotavljanje osnovne materialne pomoči ter spremljevalni ukrepi, ki so namenjeni spodbujanju socialne vključenosti najbolj ogroženih oseb, so potrebni in zagotavljajo neposreden in hiter odgovor na stiske materialno najbolj ogroženih.

Predlagani ukrepi:

- Zagotavljanje pomoči v obliki hrane in/ali osnovnih materialnih pripomočkov (npr. šolske potrebščine, higienski pripomočki) najbolj ogroženim in

¹³⁵ Vir: SURS: <https://www.stat.si/statweb/News/Index/8175>

¹³⁶ Vir: SURS: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7363>

- Izvajanje spremljivalnih ukrepov (npr. finančno opismenjevanje, individualna psihosocialna pomoč, opolnomočenje za premagovanje revščine, pomoč pri oblikovanju zdravega življenjskega sloga, krepitev socialnih mrež).

5. Cilj politike 5 – Evropa, ki je bliže državljanom, s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mestnih, podeželskih in obalnih območij ter lokalnih pobud

Vlada Republike Slovenije se je seznanila z gradivom Cilji, usmeritve in instrumenti regionalne politike ter strateška izhodišča prostorskega razvoja za pripravo regionalnih razvojnih programov 2021–2027, ki med drugim prevedeva, da se bodo sredstva evropske kohezijske politike namenila pristopu uvajanja »krožnih in pametnih skupnosti« po načelih instrumenta celostnih teritorialnih naložb (v nadaljnjem besedilu: CTN). V skladu z ZSRR-2¹³⁷ bo v sodelovanju med državo, občinami, združenji gospodarskih dejavnosti, nevladnimi organizacijami in drugimi razvojnimi partnerji na ravni regije opredeljena strategija in identificirani bodo projekti. Takšen regijski pristop bo omogočal reševanje problemov državljanov, naslavljal investicijske potrebe občin, vključno z ustvarjanjem prihrankov za njihove proračune, spodbujal gospodarski in tehnološki razvoj, predvsem pa konkretno prispeval k prehodu v nizko-ogljeno krožno družbo, kar predstavlja eno osrednjih prioritet ne samo vseh razvojnih regij in Slovenije, ampak tudi evropske politike po letu 2020. S programom krožnih in pametnih skupnosti bodo opredeljena vsebinska področja. Najbolj relevantna okvirna vsebinska področja, ki bodo v razvojnih regijah naslovljena za uvajanje krožnih in pametnih skupnosti so naslednja:

- a) Regionalna zelena mobilnost;
- b) Učinkovit in pametni energetski sistem;
- c) Regionalne javne storitve;
- d) Okolje in preprečevanje tveganj;
- e) Potenciali teritorijev za učinkovito ravnanje z viri.

S programskimi deli Regionalnih razvojnih programov bo opravljena identifikacija ključnih regijskih programov in večjih regijskih projektov in investicij. Z izvedbenimi mehanizmi v okviru politik in načrtov razvojnih programov državnega proračuna bo zagotovljena izvedba projektov, ki bodo uvrščeni v dogovore za razvoj regij. Dodatno bo predvidoma dana možnost krepitve institucionalnih kapacitet na regionalni ravni za koordinacijo in izvedbo projektov (sredstva tehnične pomoči in drugih podpornih mehanizmov), ki bo vezana na rezultate.

Pri tem namerava Slovenija nasloviti oba specifična cilja v okviru cilja politike 5.

SC5.i) Spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, kulturne dediščine in varnosti v urbanih območjih

SC5.ii) spodbujanje celostnega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulturne dediščine in varnosti, vključno s podeželjem in obalnimi območji, tudi prek lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost

¹³⁷ Zakon o skladnem regionalnem razvoju

Priloga 1: Statistični podatki na ravni Slovenije in kohezijskih regij

Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca je leta 2017 znašal 17.144 EUR in se je v 10 letih povečal za dobrih 3.000 EUR, še vedno dosega le 82 % povprečja EU. V primerjavi s povprečjem EU (28 – 100%) KRVS dosega po podatkih Eurostata komaj 70%, medtem ko ZKR dosega 102% povprečja EU.

Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva (20-64 let) se v zadnjih letih zvišuje, vendar je v KRVS letu 2018 še vedno nižja (74,0 %) od povprečja v Sloveniji (75,4) in KRZS (77,1).

Stopnja registrirane brezposelnosti je v KRVS višja od slovenskega povprečja in seveda tudi višja od KRZS in sicer na ravni Slovenije – 8,2 %, KRVS – 9,3 % in KRZS 7,0 %.

Število podjetij je v KRVS leta 2017 bistveno nižje (70.507), kot je število v KRZS (98.494). Leta 2016 je bilo razmerje KRVS/KRZS v številu zaposlenih v podjetjih 44,5% / 55,5%. Število novonastalih podjetij na 10.000 prebivalcev je v letu 2017 prav tako nižje (65,41) od povprečja v Sloveniji (89,28) ter KRZS (116,07).

Dodana vrednost na zaposlenega v letu 2019 je na ravni Slovenije znašala 37.828 EUR, KRVS 34.906 EUR in KRZS 40.430 EUR. Prihodek podjetij v KRVS v letu 2017 znaša 38,15% prihodka vseh podjetij v Sloveniji.

Bruto domači izdatki za RRD po sektorju izvedbe (poslovni, državni, visokošolski in zasebni nepridobitni) obsegajo v povprečju 32,79% vseh izdatkov. Če je slika v poslovnem sektorju še vzdržna 40/60% v korist KRZS, pa je slika v državnem sektorju povsem neprimerljiva 0,6/99,4% v korist KRZS. Podobno sliko dobimo, če primerjamo zaposlene po sektorju zaposlitve ter poklicih v RRD. Od vseh zaposlenih v RRD v letu 2016 jih je 27% delalo v KRVS in 73% KRZS. Če primerjamo zaposlene v poslovnem sektorju je razmerje 36% proti 64% v korist KRZS. V visokošolskem sektorju je razmerje že bistveno slabše – 16,4% na KRVS in 83,6% na ZKR. Povsem neprimerljiva je primerjava zaposlenih v državnem sektorju – 0,4% na KRVS in 99,6% na KRZS. Primerjava stanja na področju RRD (Bruto domači izdatki za RRD (% od regionalnega BDP), Bruto domači izdatki za RRD (% glede na Slovenijo in Raziskovalci po regijah (% glede na Slovenijo)) med leti 2013 in 2017 kaže, da se razvojno raziskovalnega razkoraka med KRVS in KRZS povečuje.

Razvojna ogroženost, ki jo merimo z indeksom razvojne ogroženosti, je višja v regijah vzhodne Slovenije. KRVS ima pretežno slabše vrednosti kazalnikov predvsem na področju gospodarske aktivnosti, produktivnosti, zaposlenosti, investicij, izobrazbene in demografske strukture. Vendar tudi nekatere regije vzhodne Slovenije pozitivno izstopajo, predvsem na področju dohodkov, brezposelnosti, po deležu varovanih območij in izdatkov za RRD. Razmerje med najboljšo (osrednjeslovensko) in najslabšo (pomursko) regijo po kazalniku IRO je bilo po razpoložljivih podatkih leta 2018 1:3,8, koeficient variacije, ki kaže regionalne razlike, pa je znašal 27,8 %.

Stopnja razvitosti razvojnih regij po indeksu razvojne ogroženosti.

OSREDNJESLOVENSKA	35,5
JUGOVZHODNA SLOVENIJA	64,7

GORENJSKA	66,6
OBALNO-KRAŠKA	81,4
SAVINJSKA	92,6
GORIŠKA	100,4
SPODNJEPOSAVSKA	101,5
KOROŠKA	121,6
PODRAVSKA	123,9
PRIMORSKO-NOTRANJSKA	124,8
ZASAVSKA	125,1
POMURSKA	161,8

Slovenija se sooča z demografskimi spremembami, ki zahtevajo prilagajanje celotne družbe. Za območje celotne Slovenije je od leta 2012 opaziti trend staranja prebivalstva. Indeks staranja znaša v KRVS 138, KRZS 125,1 in v Sloveniji 131,7 (2019,H1). V KRVS je opaziti negativen selitveni prirast med kohezijskimi regijami. Leta 2018 je znašal -830, leta 2014 pa -391. Prav tako je v KRVS v porastu negativen naraven porast. Leta 2014 je znašal -51, leta 2018 pa kar -1.708. V KRZS pa 2.330 leta 2014 in 808 leta 2018.

Delež odraslih (25-64 let) s terciarno izobrazbo je v KRZS višji (37,5 %) kot v KRVS (28,2 %). Vsa leta je najvišji v gospodarsko najrazvitejši osrednjeslovenski regiji, kjer je največje slovensko univerzitetno središče. Najnižji pa je v gospodarsko bistveno slabše razviti pomurski regiji, ki ima tudi slabšo dostopnost do visokošolskih ustanov.

V KRVS je višji delež delovnih migrantov, ki delajo zunaj kohezijske regije prebivališča. Leta 2014 je znašal 13,3 %, leta 2018 pa že 14,8 %. V KRZS pa le 3,3 % (2014) in 3,8 % (2018).

Vključenost prebivalcev v starostni skupini 25–64 let v vseživljenjsko učenje po padcih v letih 2012 in 2013 stagnira in je višja od povprečja EU. Izstopa nizka vključenost nizko izobraženih, starejših in moških v vseživljenjsko učenje, ki zmanjšuje njihove možnosti za vključenost v družbo. Med kohezijskimi regijami je višja v KRZS, ki jo sestavljajo gospodarsko močnejše regije z večjo in bolj raznoliko ponudbo izobraževanj. Od vseh slovenskih regij je vsa leta najvišja v gospodarsko najrazvitejši osrednjeslovenski regiji, kjer s 15,1 %. Najnižja pa je v pomurski regiji (pod 5 %), ki je med gospodarsko najšibkejšimi regijami, obenem pa je tu tudi bistveno manj izvajalcev izobraževanj za odrasle. V KRZS je leta 2017 znašala 13,6 %, v KRVS pa 10,6 %.

Stopnja tveganja socialne izključenosti se v regijah po letu 2014 znižuje zaradi izboljševanja razmer na trgu dela. Zmanjševanje brezposelnosti v obdobju 2014–2017 je vplivalo na padanje stopnje materialne prikrajšanosti in stopnje zelo nizke delovne intenzivnosti v vseh regijah. Stopnja tveganja socialne izključenosti sicer še vedno presega slovensko povprečje v KRVS (19,3 %) vendar ne presega evropskega povprečja. Prav tako tudi ne v statističnih regijah z najvišjo stopnjo (podravska, posavska, obe 21,2 %). Najnižja, dvakrat nižja stopnja socialne izključenosti je v primorsko-notranjski regiji, ki ima relativno visoko stopnjo delovne aktivnosti. Stopnja tveganja socialne izključenosti v KRZS nižji (18 % leta 2014, 14 % leta 2018).

Prav tako pada stopnja tveganja revščine. Leta 2014 je bila v KRVS 16,4 %, leta 2018 pa 14,7 %. V Sloveniji je bila 2014 (14,5 %), leta 2018 (13,3 %), v ZKR pa 12,3 % (2014) in 11,6 % (2018).

Resno materialno prikrajšane so osebe, katerih življenjski pogoji so močno omejeni zaradi omejenih finančnih virov gospodinjstva in ne zaradi lastne izbire oz. navad. V KRVS je leta 2014 živel 7,6 % takšnih oseb, leta 2018 pa 5,0 %, v Sloveniji 2014 (6,6 %), leta 2018 (3,7 %), v KRZS pa 5,6 % (2014) in 2,2 % (2018).

Stopnja stanovanjske prikrajšanosti po kakovosti stanovanja je bila leta 2017 v Sloveniji 23 %. Opaziti je trend splošnega izboljšanja v zadnjih 10 letih, vendar je delež teh gospodinjstev v primerjavi s splošnim razvojem še vedno zaskrbljujoč, saj znaša v KRVS 24 %, v KRZS pa 21%.

Materialna prikrajšanost je največja v regijah, ki so ekonomsko najšibkejše in imajo visoko stopnjo brezposelnosti. Tako je najnižji delež materialno prikrajšanih v goriški (7,4 %), najvišji pa v pomurski (19,6 %) in zasavski regiji (19 %). V slednji je najnižji tudi delež gospodinjstev, ki lahko pokrije nepričakovane izdatke in ta je celo nižji kot leta 2008. Obenem je v zasavski regiji v letu 2017 kar 10 % gospodinjstev (Slovenija 4 %), ki prejema materialno in/ali denarno pomoč dobrodelnih organizacij, kar je največ doslej. Petkrat nižji je ta delež v regijah, ki imajo stopnjo brezposelnosti med najnižjimi (v goriški, primorsko-notranjski, osrednjeslovenski regiji).

V letu 2017 je bila v Sloveniji dosežena doslej najvišja raven zadovoljstva z življenjem in to za oba spola enako, pred tem so bili moški vsa leta nekoliko manj zadovoljni. Višje izobraženi so v povprečju bolj zadovoljni. Vendar pa so v kohezijski regiji vzhodna Slovenija v vseh izobrazbenih kategorijah manj zadovoljni kot v kohezijski regiji zahodna Slovenija; najvišje razlike so med najnižje izobraženimi. Od slovenskega povprečja (7,2) vsa leta odstopata navzdol koroška in posavska regija (obe 6,8), navzgor pa jugovzhodna Slovenija in osrednjeslovenska regija (obe 7,4).

Regionalne razlike v pričakovanem trajanju življenja so se v obdobju 2011–2017 zmanjšale, nekoliko bolj pri ženskah. Regionalne razlike so odraz regionalnih značilnosti, ki so vezane na prej omenjene socio-ekonomske dejavnike in tudi lego regije (npr. bolj zdrava mediteranska prehrana in slog življenja). Tako so leta 2017 najdaljše življenje ob rojstvu lahko pričakovale ženske v obalno-kraški regiji (skoraj 85 let), kar je dobri dve leti več kot v regijah severovzhodne Slovenije (npr. podravska 82,3 leta). Pri moških je bilo življenjsko pričakovanje najdaljše v primorsko-notranjski regiji (skoraj 80 let) in najkrajše v jugovzhodni Sloveniji, savinjski in pomurski regiji (v vseh 76,7 leta).

Pričakovano trajanje življenja po letu 2014 narašča hitreje v KRVS, kjer že presega predkrizno raven. S tem je nekoliko zmanjšala zaostanek za kohezijsko regijo zahodna Slovenija in tudi za slovenskim povprečjem, vendar še vedno zaostaja za obema. Najvišje stopnje imata posavska in koroška statistična regija, kjer stopnja že presega 75 %.